

Nr 243.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker; given Stockholms slott den 13 mars 1937.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Ernst Wigforss.

Förslag

till

Lag

angående ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker.

Härigenom förordnas, *dels* att 24 § sista stycket lagen den 29 juni 1923 om sparbanker skall upphöra att gälla, *dels ock* att 25, 26, 27, 29, 31 och 33 §§ samma lag skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives¹:

25 §.

Sparbank må inlåna penningar

dels till ett belopp, för vilket full täckning hos sparbanken finnes i kontanta penningar, i medel, som för sparbankens räkning inestå hos riksbanken, postsparbanken, inländskt bankbolag eller centralkassa för jordbrukskredit eller å postgiro, i skattkammarväxlar eller andra skuldförbindelser utfärdade av riksgäldskontoret, i statens, Sveriges allmänna hypoteksbanks, konungariket Sveriges stadshypotekskassas eller andra fullgoda inhemska obligationer, i fordringar på grund av lån, för vilkas fulla gäldande kommun eller dylik samfällighet är ansvarig eller för vilka säkerheten utgöres av sådana obligationer, som nu nämnts, eller i fordringar på grund av lån, vilka förfalla eller kunna av sparbanken uppsägas till betalning inom högst sex månader och för vilka säkerheten utgöres av in-teckning inom hälften av senast fastställda taxeringsvärdet uti annan i stad, köping eller municipalsamhälle belägen fastighet än industrifastighet eller uti jordbruksfastighet å landet, därvid i taxeringsvärdet å jordbruksfastighet, vilken ej är försedd med för jordbrukets bedrivande nödiga åbyggnader, icke må inräknas värdet av växande skog;

dels ock därutöver till ett belopp av högst tolv och en halv gånger sparbankens fonder.

I intet fall må dock inlåningen med avdrag av ett belopp, motsvarande sparbankens kassa och de medel, som för sparbankens räkning inestå hos riksbanken, postsparbanken, inländskt bankbolag eller centralkassa för jordbrukskredit eller å postgiro, överstiga trettio gånger sparbankens fonder.

Sparbank, som träffat avtal med annan sparbank om övertagande av dess rörelse, må, sedan sistnämnda sparbank trätt i likvidation, vid bestämmande av inlåningens omfattning under tiden för likvidationen intill belopp och på

¹ Senaste lydelse av 24 § se 1924:339 och av 26 § se 1932:176.

villkor, som Konungens befallningshavande fastställer, taga i beräkning blivande överskott, som i avtalet tillförsäkrats den övertagande sparbanken såsom förstärkning av dess fonder.

26 §.

Sparbanks utlåningsrörelse — — — sparbankens verksamhetsområde.

Sparbanks medel — — — än skuldebrev.

Lån må, då fråga ej är om lån till kommun eller dylik samfällighet eller till annan sparbank, utlämnas allenast mot fullgod säkerhet av pant eller borgen. Mot inteckning i fartyg eller förlagsinteckning eller inteckning i jordbruksinventarier må lån ej utlämnas, sparbank dock obetaget att mottaga sådan säkerhet tillika med annan i och för sig fullgod säkerhet, som nyss nämnts; ej heller må lån mot pant av aktier eller förlagsbevis utlämnas till högre sammanlagt belopp än som motsvarar hälften av sparbankens fonder.

Är lån, för vilket kommun eller dylik samfällighet ej är i egenskap av huvudgäldenär eller löftesman ansvarig, icke ställt att betalas inom tre månader eller, där fråga är om lån, för vilket säkerheten utgöres av inteckning i fast egendom, inom sex månader, skall sparbanken förbehålla sig rätt att uppsäga lånet till återbetalning senast inom tid, som nyss för varje fall sagts. Sådan uppsägningsrätt må icke av sparbanken i något avseende inskränkas.

Lån, för vilket säkerheten utgöres av borgen av annan än kommun eller dylik samfällighet, må utlämnas allenast på viss tid och ej utestå längre än femton år. Är lånet ställt på längre återbetalningstid än ett år, skall i skuldebrevet utfästas årlig avbetalning i förhållande till den tid, för vilken lånet beviljats; dock må, där det med hänsyn till lånets ändamål finnes påkallat, frihet från avbetalning kunna medgivnas under högst tre år efter lånets utlämnande. Oavsett vad om återbetalning avtalas, skall sparbank enligt vad i fjärde stycket sägs förbehålla sig rätt att uppsäga lånet till betalning på en gång.

27 §.

Utän hinder av vad i 26 § sägs må sparbank, där summan av insättarnas behållning och sparbankens fonder enligt senaste bokslut uppgår till minst fem miljoner kronor, på sätt och i den omfattning nedan stadgas mot säkerhet av inteckning i fast egendom utlämna lån, ställt på längre återbetalningstid än sex månader, utan att därvid förbehålla sig rätt att uppsäga lånet till återbetalning inom sagda tid.

Lån, som i första stycket avses, må utlämnas högst till ett sammanlagt belopp motsvarande en femtedel av summan av insättarnas behållning och sparbankens fonder enligt senaste bokslut. Högst en femtedel av nämnda belopp må ställas att förfalla under ett och samma år. Lånen må icke ställas på längre återbetalningstid än tio år.

Innan lån, varom nu är fråga, beviljas, skall sparbanken företaga uppskattning av värdet å den fastighet, varå lånet sökes.

Såsom säkerhet må allenast godtagas inteckning i fastighet inom sparbankens verksamhetsområde, vilken gäller med företrädesrätt framför varje an-

nan inteckning för fordran och är av beskaffenhet, som i 25 § sägs, samt ligger inom hälften av fastighetens uppskattningsvärde; dock må Konungens befallningshavande, efter sparbanksinspektionens hörande, i fråga om större städer eller delar av dem medgiva, att inteckning inom sex tiondelar av såväl taxeringsvärdet som uppskattningsvärdet må godtagas såsom säkerhet.

Sparbank skall förbehålla sig rätt att till betalning senast inom tre månader uppsäga lån, varom nu är fråga, därest den intecknade fastigheten till följd av vanvård eller av annan anledning undergår sådan värdeminskning, att säkerheten i märklig mån försvagas. Nedsättning av fastighetens taxeringsvärde utgöre icke i och för sig grund för uppsägning.

29 §.

Sparbank vare skyldig att i kassareserv redovisa ett belopp, som tillsammans med sparbankens ineliggande kassa motsvarar minst en tiondel av insättarnas behållning enligt senaste bokslut. Dylig kassareserv skall utgöras av medel, som för sparbankens räkning inestå hos riksbanken, postsparbanken eller inländskt bankbolag eller å postgiro, av skattkammarväxlar eller andra skuldförbindelser utfärdade av riksgäldskontoret, eller av sådana obligationer, som i 25 § omförmälas och som med lätthet kunna förvandlas i penningar; dock må av kassareserv högst etthundratusen kronor utgöras av sådana i 25 § avsedda inteckningar, som av sparbanken innehavas såsom säkerhet för lån, vilka förfalla eller kunna av sparbanken uppsägas till betalning inom högst sex månader. Av sparbank pantsatt tillgång av ovan angiven beskaffenhet må icke tagas i beräkning; dock att, där tillgången utgör säkerhet för avtalad kredit, som ej av sparbanken till fullo begagnats, den må beräknas till det belopp, som sparbanken enligt avtalet är berättigad ytterligare utbekomma. Nedgår kassareserv under vad nu är sagt, skall den så snart ske kan åter uppbringas till föreskrivet belopp.

31 §.

I stället för de i bokföringslagen föreskrivna dag- och inventarieböcker skall sparbank föra följande böcker:

kassabok, som — — — behållningens belopp;

avräkningsbok för insättarna med upplägg för en var av dem ävensom ett årligt sammandrag av dessa avräkningar, skolande tillgodohavanden, som för en och samma insättare inestå å olika motböcker, föras å skilda upplägg;

lånebok, som — — — av låneräkningarna.

Därjämte skola föras:

register å sparbankens insättare;

register å sparbankens gäldenärer; samt

huvudbok, som — — — och slut.

Sparbank skall tillse, att genom hänvisningar i avräkningsboken eller anteckning i registret å insättare sammanlagda beloppet av en och samma insättares tillgodohavanden lätt kan fastställas.

Styrelsen äger — — — andra böcker.

33 §.

Jämte vad i bokföringslagen är stadgat gälle i avseende å upprättandet av sparbanks balansräkning:

1) Obligation må upptagas högst till gällande marknadsvärde; dock må räntebärande obligation, som i 25 § avses, i stället upptagas till nedan angivet värde, nämligen:

beträffande obligation, utfärdad av svenska staten, Sveriges allmänna hypoteksbank eller konungariket Sveriges stadshypotekskassa: sådant värde, att obligationens avkastning utgår efter en räntefot, som motsvarar den av sparbanksinspektionen på sätt under 3) sägs beräknade medelräntan under de senaste tio åren å där nämnda obligationer;

beträffande annan obligation, vilken förmyndare äger utan överförmyndarens samtycke för omyndigs medel inköpa: sådant värde, att obligationens avkastning utgår efter en räntefot, som med en fjärdedels procent överstiger nämnda medelränta; samt

beträffande övriga obligationer: sådant värde, att obligationens avkastning utgår efter en räntefot, som med en halv procent överstiger nämnda medelränta.

2) Fordran på grund av lån, för vilket kommun eller dylik samfällighet är i egenskap av huvudgäldenär eller löftesman ansvarig och vilket förfaller eller kan av sparbanken uppsägas till betalning först efter längre tid än sex månader, må upptagas högst till sådant värde, att lånets avkastning utgår efter en räntefot, som med en fjärdedels procent överstiger antingen den under 1) avsedda medelräntan eller ock den av sparbanksinspektionen på sätt under 3) sägs beräknade medelräntan för det sistförflutna året å där nämnda obligationer.

3) Beräkandet av de under 1) och 2) avsedda tioåriga och årliga medelräntorna skall grundas å noteringarna på Stockholms fondbörs vid minst ett tillfälle under varje kalenderkvartal för sådana av svenska staten, Sveriges allmänna hypoteksbank och konungariket Sveriges stadshypotekskassa utgivna obligationer, som vid noteringstillfället haft en återstående löptid av minst tio år och då noterats till högst det belopp, varå obligationerna lyda. Därest dylika noteringar under något kvartal icke förekommit eller ägt så ringa omfattning, att sparbanksinspektionen finner noteringarna icke utgöra tillfredsställande grund för medelräntans beräkande, ankomme å Konungen att efter framställning av inspektionen fastställa det procenttal, som med avseende å detta kvartal skall utgöra grund för beräkningen. Sparbanksinspektionen skall för sparbankerna tillkännagiva de beräknade medelräntorna.

4) Fast egendom, avsedd till stadigvarande bruk för sparbanken, må ej i vidare mån än som betingas av därå nedlagda förbättringar i balansräkningen för det år, varunder den förvärvats, upptagas till högre värde än som motsvarar kostnaden för dess förvärvande och därefter till högre värde än det, vartill den varit uppförd i närmast föregående balansräkning.

5) Obligation eller fordran som under 2) avses, må i balansräkningen för det år, varunder tillgången förvärvats, ej upptagas till högre värde än som motsvarar kostnaden för obligationens förvärvande eller fordringens belopp och därefter ej till högre värde än det, vartill tillgången varit uppförd i närmast föregående balansräkning.

Utän hinder av vad nu sagts må i båda fallen uppskrivning av sådan tillgångs bokförda värde i nedan nämnd omfattning ske i syfte att täcka förlust å sparbankens rörelse eller motsvarande nedskrivning av annan tillgångs bokförda värde:

obligation må uppskrivas högst till gällande marknadsvärde, i sistnämnda syfte dock ej till högre belopp än det, varå obligationen lyder;

fordran må uppskrivas högst till fordringens värde, beräknat enligt den under 2) sist angivna grunden, dock högst till fordringens belopp.

6) I stället för nedskrivning av tillgångs värde må motsvarande belopp kunna uppföras å särskilt nedskrivningskonto. Belopp, som uppförts å sådant konto, skall avse viss bestämd tillgång. Minskning av nedskrivningskonto vare medgiven, där nedskrivning med samma belopp sker å motsvarande tillgång, så ock i den mån, enligt vad förut i denna paragraf är sagt, hinder ej möter för uppskrivning av denna tillgång samt minskning av nedskrivningskonto sker i stället för sådan uppskrivning.

7) Upptages tillgång vid slutet av det räkenskapsår, varunder den förvärvats, till högre belopp än som motsvarar kostnaden för dess förvärvande eller därefter till högre värde än i närmast föregående balansräkning, skall i den förvaltningsberättelse, styrelsen enligt 32 § har att avlämna, angivas med vilket belopp höjning skett. Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning, där nedskrivningskonto minskas.

8) De belopp, vartill sparbankens särskilda fonder uppgå, skola vart för sig i balansräkningen uppföras bland skulderna.

9) Organisations- eller förvaltningskostnader må ej uppföras såsom tillgång.

Vad i bokföringslagen stadgas om balansräknings införande i inventariebok skall såvitt angår sparbanks balansräkning i stället avse dess införande i der i 31 § omnämnda huvudboken.

Beträffande uppställandet av vinst- och förlusträkning gälle, att densamma skall upptaga sparbankens inkomster av och utgifter för rörelsen under året samt angiva verkställda avskrivningar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1937.

I fråga om sparbank, vars reglemente blivit stadfäst före nämnda dag, skola följande bestämmelser lända till efterrättelse:

1) Utan hinder av stadgandet i 25 § andra stycket må intill utgången av år 1949 inlåningen med det avdrag, som i nämnda lagrum sägs, uppgå till ett belopp av femtio gånger sparbankens fonder.

2) Har sparbank den 1 juli 1937 lån utestående mot pant av aktier eller förlagsbevis till högre sammanlagt belopp än som motsvarar hälften av sparbankens fonder, utgöre vad i 26 § tredje stycket stadgas ej hinder för sparbanken att, då dylikt lån förfaller, låta det omsättas mot oförändrad säkerhet; dock att sparbank icke efter den 1 januari 1940 må hava lån utestående, som ej, då det omsatts eller eljest utlämnats, uppfyllt villkoren i nämnda stadgande.

3) Tillämpningen av stadgandena i 31 § om förande å skilda upplägg i avräkningsboken av tillgodohavanden, som för en och samma insättare innestå å olika motböcker, om förande av register å insättare och om träffande av sådan anordning, att sammanlagda beloppet av en och samma insättares tillgodohavanden lätt kan fastställas, må anstå till den 1 januari 1940.

4) Vid bokslut, som sker för tidigare år än 1949, må vid beräkning av värdet av obligation, som av sparbank förvärvats före den 1 juli 1937, eller av sådant före sagda dag beviljat lån, som i 33 § första stycket 2) omförmäles, förut gällande bestämmelser vinna tillämpning. Så länge obligation eller lån, som nyss nämnts, i balansräkning upptages över sitt värde, beräknat enligt de i 33 § angivna grunder, må säkerhetsfond eller grundfond eller ränta därå icke återbäras, med mindre fonden tecknats före den 1 juli 1937 och rätt till återbäring därvid avtalats; ej heller må, där icke Konungens befallningshavande i särskilt fall det tillstodjer, uppkommen vinst användas för ändamål, som i 35 § andra stycket sägs.

*Utdrag av protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Kungl.
Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stock-
holms slott den 12 februari 1937.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie-, social- och kommunikationsdepartementen anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, fråga om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker samt anför därvid följande:

Inledning.

I 26 § lagen den 29 juni 1923 om sparbanker stadgas, bland annat, att om lån, för vilket kommun eller dylik samfällighet ej är i egenskap av huvudgäldenär eller löftesman ansvarig, icke är ställt att betalas inom tre månader eller, där fråga är om lån, för vilket säkerheten utgöres av inteckning i fast egendom, inom sex månader, sparbanken skall förbehålla sig rätt att uppsäga lånet till återbetalning senast inom tid, som nyss för varje fall sagts. Stadgandet innebär, bortsett från kommun- och därmed jämställda lån, ett generellt förbud för sparbank att utlämna »bundna», d. v. s. för längre tid ouppsägbara lån.

I en till Kungl. Maj:t ställd, den 22 juni 1935 dagtecknad skrift framhöll styrelsen för svenska sparbanksföreningen, hurusom förbudet mot bindning av inteckningslån vållat vissa sparbanker allvarsamma olägenheter, samt hemställde, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om skyndsamt utredning av spörsmålet, huruvida och under vilka villkor det kunde medgivas sparbankerna att utlämna bundna lån mot säkerhet av fastighetsinteckning.

Vid anmälan inför Kungl. Maj:t den 8 november 1935 av berörda framställning anförde jag, att jag för egen del icke ville motsätta mig, att det i framställningen avsedda spörsmålet upptoges till närmare utredning men att enligt min mening utredningen ej borde begränsas till att avse allenast frågan om rätt för sparbank att utlämna bundna inteckningslån utan utsträckas till en allmän översyn av gällande bestämmelser rörande sparbankernas kreditgivning. En dylik utredning syntes mig påkallad med hänsyn till de

ändrade förhållanden på penningmarknaden, som inträtt efter sparbankslagens tillkomst. Jag tillstyrkte därför, att en allsidig och förutsättningslös utredning av frågan om de föreskrifter, som borde gälla rörande sparbankernas medelsplacering och likviditet, verkställdes av särskilda sakkunniga. Jag förutsatte därvid, att jämväl andra sparbanksväsendet berörande spörsmål skulle under utredningen kunna upptagas till behandling, varvid det skulle få ankomma på chefen för finansdepartementet att efter framställning av de sakkunniga lämna erforderliga direktiv därutinnan. I enlighet med min hemställan bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för finansdepartementet att tillkalla högst fem sakkunniga för att inom departementet verkställa utredning av frågan om en revision av gällande bestämmelser angående sparbanks medelsplacering och likviditet jämte de övriga sparbanksväsendet berörande frågor, vilka av departementschefen till dem överlämnades.

Med stöd av nämnda bemyndigande tillkallade jag den 15 november 1935 såsom sakkunniga dåvarande häradshövdingen S. E. Ekberg, tillika ordförande, verkställande direktören i Göteborgs sparbank C. B. T. Bursell, verkställande direktören i Svenska bostadskreditkassan C.-R. Cramér, sparbanksinspektören K. O. Edsman och professorn E. F. K. Sommarin. Sedan Ekberg utnämnts till justitieråd, blev han, på därom av honom gjord framställning, den 10 januari 1936 entledigad från ifrågavarande uppdrag, och förordnades samtidigt utrikesrådet K. K. F. Malmar att vara ledamot av de sakkunniga och att såsom ordförande leda deras förhandlingar.

I skrivelse den 31 januari 1936 till chefen för finansdepartementet hemställde de sakkunniga, att utredningsuppdraget måtte utsträckas till att omfatta en allmän översyn av de bestämmelser i sparbankslagen, som avsåge att åstadkomma en betryggande och ändamålsenlig organisation och förvaltning av sparbankerna, ävensom av de bestämmelser, vilka i övrigt åsyftade att bereda garanti för insättarnas medel och för beaktande av det allmännas intresse i fråga om sparbankernas verksamhet och användningen av deras vinstmedel. I skrivelsen anfördes vissa exempel på spörsmål, som de sakkunniga ur anförda synpunkter funno särskilt böra göras till föremål för övervägande. Med anledning härav meddelade jag de sakkunniga, att jag icke hade något att erinra mot att de sakkunniga till behandling upptog i skrivelsen omnämnda frågor rörande sparbanks registrering och firmateckning, om sparbanks styrelseledamöter och revisorer, om användning av sparbanks vinstmedel samt om underlättande av sammanslagning av sparbanker ävensom i omedelbart sammanhang därmed stående frågor. I skrivelsen berörda frågor om räntedifferentiering, insättningsmaximum och dylikt vid sparbanks inlåning borde av de sakkunniga behandlas i den mån de direkt sammanhänge med uppdraget att verkställa utredning rörande sparbankernas likviditet.

Till fullgörande av sitt uppdrag hava de sakkunniga, vilka antagit benämningen 1935 års sparbankssakkunniga, med skrivelse den 9 juni 1936 till chefen för finansdepartementet överlämnat »Betänkande med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om spar-

banker m. m.» Betänkandet är tryckt i serien statens offentliga utredningar (1936: 25).

Över betänkandet hava utlåtanden avgivits av fullmäktige i riksbanken, sparbanksinspektionen, som därvid överlämnat yttranden av svenska sparbanksföreningen jämte de lokala sparbanksföreningarna, bank- och fondinspektionen, som bifogat yttranden från styrelsen för svenska bankföreningen och styrelsen för svenska jordbrukskreditkassan, patent- och registreringsverket, överståthållarämbetet och samtliga länsstyrelser, styrelserna för konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Sveriges allmänna hypoteksbank, som tillika överlämnat yttranden från de till banken anslutna hypoteksföreningarna, svenska bostadskreditkassan och Sveriges fastighetsägareförbund. Länsstyrelserna hava i åtskilliga fall inhämtat och överlämnat yttranden från sparbanker inom respektive län. Därjämte hava Stockholms stads sparbank och Stockholms läns sparbank inkommit med i samråd utarbetade yttranden i ärendet.

I detta sammanhang tillåter jag mig erinra om, att vissa andra förslag till ändringar i sparbankslagen, vilka tidigare vunnit aktualitet och icke upptagits till övervägande av 1935 års sparbankssakkunniga, alltjämt äro beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Sålunda avgavs den 26 oktober 1933 av särskilda jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade sakkunniga utredning och förslag rörande rätt för sparbankerna och postsparbanken att anlita ombud m.m. (statens offentliga utredningar 1933:30). I samband med denna utredning uppkom fråga om revision av Konungens befallningshavandes och sparbanksinspektionens inbördes befogenheter med avseende å övervakandet av sparbankernas verksamhet, ett spörsmål som emellertid icke ingick i sistnämnda sakunnigas uppdrag och som fördenskull icke blev föremål för närmare undersökning från deras sida.

Vid övervägande av vilka sparbanksväsendet berörande spörsmål, som nu böra upptagas till prövning, kunde det synas ligga närmast till hands att i ett sammanhang behandla såväl sistberörda frågor som ock det av 1935 års sparbankssakkunniga framlagda förslaget i dess helhet. Då enbart genomförandet av sistnämnda förslag skulle innebära bland annat ändring i 38 av sparbankslagens 75 paragrafer och tillägg av 13 nya paragrafer jämte åtskilliga övergångsbestämmelser, vill det förefalla som om denna genomgripande reform lämpligen borde åvägbringas genom utfärdande av en helt ny sparbankslag. Till förmån för en dylik lösning kunde även anföras, att man därvid bleve i tillfälle att verkställa en allmän redaktionell översyn av de stadganden i lagen, beträffande vilka ingen saklig ändring åsyftades, varjämte vissa jämkningar, föranledda av nytillkommen lagstiftning på andra områden, skulle kunna genomföras. Under ärendets beredning har det emellertid visat sig, att utarbetandet av en helt ny sparbankslag skulle innebära en så omfattande uppgift, att det näppeligen skulle bliva möjligt att framlägga förslag i ämnet redan till innevarande års riksdag. Med hänsyn härtill och då vissa av de spörsmål, som gjorts till föremål för utredning genom de senast tillsatta sakkunniga, synas vara av beskaffenhet att böra avgöras utan dröjs-

mål, under det att åtskilliga andra av de ifrågasatta ändringarna utan olägenhet torde kunna tills vidare anstå, har jag stannat vid att nu framlägga ett förslag av mera begränsad räckvidd. De frågor, som enligt min mening nu böra bringas till en lösning och som jag därför i det följande kommer att upptaga, äro frågorna om förhållandet mellan sparbanks inlåning och dess fonder (25 §), om sparbanks rätt att bevilja s. k. bundna lån (26 och 27 §§), om sparbanks kassareserv (29 §) samt om upprättande av sparbanks balansräkning (33 §). I samband med behandlingen av dessa spörsmål torde jag få upptaga jämväl vissa under ärendets beredning framkomna förslag till jämkningar av mindre väsentlig innebörd i nyss angivna paragrafer, varjämte jag kommer att föreslå vissa ändringar i 24 och 31 §§, vilka ändringar betingas av förslag, som i annat sammanhang framlagts för innevarande års riksdag.

Förhållandet mellan sparbanks inlåning och dess fonder.

I 25 § första stycket sparbankslagen stadgas, att sparbank må inlåna penningar *dels* till ett belopp, för vilket full täckning hos sparbanken finnes i kontanta penningar, i medel, som för sparbankens räkning inestå hos riksbanken eller inländskt bankbolag, i riksgäldskontorets skattkamarväxlar, i statens, Sveriges allmänna hypoteksbanks, konungariket Sveriges stadshypotekskassas eller andra fullgoda obligationer eller i fordringar på grund av lån, för vars fulla gäldande kommun eller dylik samfällighet är ansvarig, eller varför säkerheten utgöres av inteckning inom hälften av senast fastställda taxeringsvärdet uti annan i stad, köping eller municipalsamhälle belägen fastighet än industrifastighet eller uti jordbruksfastighet å landet, därvid i taxeringsvärdet å jordbruksfastighet, vilken ej är försedd med för jordbrukets bedrivande nödiga åbyggnader, icke må inräknas värdet av växande skog, *dels ock* därutöver till ett belopp av högst tolv och en halv gånger sparbankens fonder. Enligt 25 § andra stycket må dock i intet fall inlåningen med avdrag av ett belopp, motsvarande sparbankens kassa och de medel, som för sparbankens räkning inestå hos riksbanken eller inländskt bankbolag, överstiga femtio gånger sparbankens fonder.

Jämlikt övergångsbestämmelserna i 73 § 7) sparbankslagen är sparbank, vars reglemente blivit stadfäst före den 1 januari 1924, då lagen trädde i kraft, först efter utgången av år 1939 underkastad skyldighet att efterkomma bestämmelserna i 25 §. Dock gäller redan från och med år 1928 föreskriften i 25 § andra stycket, att inlåningen med avdrag av visst belopp ej må överstiga femtio gånger sparbankens fonder. Har efter 1927 års utgång sådan äldre sparbanks fondställning försämrats eller föreligger eljest särskild anledning att påkalla förbättring därav, äger Konungens befallningshavande föreskriva, att sparbanken må bedriva inlåning endast i viss mindre omfattning än sålunda medgivits; dock må sådan föreskrift ej göras strängare än den i 25 § meddelade. Konungen äger utöver vad sålunda är stadgat medgiva äldre sparbank anstånd med efterkommande av bestämmelserna i 25 §.

Såsom framgår av nu återgivna bestämmelser har det belopp, vartill sparbanks inlåning högst må uppgå, satts i beroende av dels beskaffenheten av sparbankens placeringar och dels fondernas storlek. 25 § första stycket utgår från en uppdelning av sparbanks tillgångar i sådana, som anses innebära en i huvudsak riskfri placering, och sådana, vilkas placering synes i högre eller mindre grad innebära möjlighet till förlust för sparbanken. Då fondtäckning — med den modifikation som följer av regeln i paragrafens andra stycke — icke erfordras för placeringar av förstnämnda slag, bruka dessa benämnas *täckningsfria*, medan däremot de övriga, som skola motsvaras av fonder av viss storlek, pläga kallas *icke täckningsfria*.

Beträffande första stycket av förevarande lagrum hava *de sakkunniga* föreslagit vissa mindre jämkningar i avgränsningen av de täckningsfria tillgångarna. Å ena sidan borde enligt de sakkunnigas mening dit hänföras jämväl medel, som för sparbanks räkning inestå hos postsparbanken eller hos centralkassa för jordbrukskredit, andra av riksgäldskontoret utfärdade skuldförbindelser än skattkamarväxlar samt fordringar på grund av lån mot säkerhet av inhemska fullgoda obligationer. Å andra sidan borde, med hänsyn till svårigheten att bedöma en utländsk låntagares soliditet och den därav följande större förlustrisken med avseende å utländska obligationer, allenast inhemska obligationer få räknas som täckningsfria tillgångar. Såsom jämställda med utländska borde ur ifrågavarande synpunkt betraktas även sådana inhemska obligationer, som vilade å utländsk säkerhet.

Mot vad de sakkunniga sålunda föreslagit hava några invändningar icke framställts i de avgivna yttrandena.

Emellertid har *svenska sparbanksföreningen* för sin del förordat, att jämväl medel inestående hos annan inländsk sparbank och å postgiro skulle få medräknas bland täckningsfria tillgångar. *Sparbanksinspektionen* har uttalat samma mening beträffande medel inestående å postgiro men däremot icke funnit ändring motiverad såvitt angår medel inestående hos annan sparbank. I varje fall borde enligt inspektionens åsikt såsom täckningsfria få räknas endast medel, som inestode å motbok hos annan sparbank, men däremot icke lån till annan sparbank, enär sådant lån enligt lag endast finge vara av tillfällig natur. Sistnämnda omständighet utgjorde enligt inspektionens mening ett avgörande skäl för att dylika lån icke skulle få betraktas som täckningsfri placering.

Såsom framgår av det redan anförda utgår *andra stycket* av 25 § närmast från den uppfattningen, att inga placeringar böra anses helt täckningsfria. I överensstämmelse härmed uppställer stadgandet krav på att hela inlåningen med avdrag allenast av kassa och banktillgodohavanden skall i viss utsträckning täckas av fonder. De sakkunniga hava nu föreslagit sådan skärpning av detta stadgande, att fonderna skulle motsvara fyra i stället för såsom nu två procent av inlåningen med avdrag av kassa och därmed likställda tillgodohavanden, varmed skulle avses jämväl medel inestående hos postsparbanken eller centralkassa för jordbrukskredit. Under en övergångstid

av tolv år borde emellertid sparbank, som fått sitt reglemente fastställt innan den föreslagna ändringen trädde i kraft, äga rätt att tillämpa nu gällande bestämmelser.

Till stöd för förslaget i denna del hava de sakkunniga i huvudsak anfört, att det nuvarande stadgandet visserligen varit motiverat vid tiden för lagens tillkomst i betraktande av då rådande förhållanden men att tiden nu vore inne för en skärpning av det krav på fondtäckning, som stadgandet innefattade. En stark fondställning utgjorde en viktig förutsättning för en sund utveckling av sparbankernas framtida verksamhet. I stort sett hade sparbankerna även bemödat sig om och lyckats ernå en tämligen betryggande fondställning, så att fonderna vid 1934 års utgång i genomsnitt motsvarat 9.2 procent av insättarnas behållning. För 14 sparbanker hade fonderna dock uppgått till lägre belopp än fem procent och av dessa hade 6 haft en lägre fondrelation än fyra procent. Att ett fåtal sparbanker ägde mindre tillfredsställande fondställning borde emellertid enligt de sakkunnigas mening icke utgöra hinder för att den i allmänhet inträdda utvecklingen av fondbildningen toges till utgångspunkt för en höjning av minimikravet på fondernas relativa storlek till fördel för sparbanksväsendet i dess helhet.

De sakkunnigas förslag i denna del har tillstyrkts av *sparbanksinspektionen* och *fullmäktige i riksbanken*. *Länsstyrelsen i Stockholms län* har uttalat viss tvekan men icke velat motsätta sig den föreslagna ändringen. Där emot har förslaget avstyrkts av *svenska sparbanksföreningen* samt *länsstyrelserna i Kalmar, Älvsborgs, Värmlands, Västmanlands och Jämtlands län*.

Sparbanksinspektionen har framhållit, att ändringen för de allra flesta sparbanker icke skulle innebära några rubbningar. Endast 6 sparbanker ägde för närvarande en svagare fondrelation än fyra procent. För insättarna skulle ändringen innebära en ökad trygghet. Från vissa håll uttalade farhågor för att den föreslagna bestämmelsen skulle försvåra uppkomsten av nya sparbanker och lägga hämsko på deras utveckling syntes vara överdrivna. Då inspektionen för sin del funne kravet på ökad fondtäckning välmotiverat, ville inspektionen bestämt tillstyrka detsamma.

Fullmäktige i riksbanken hava som skäl för sitt tillstyrkande anfört, bland annat, att en skärpning av kravet på fondtäckning för framtiden kunde innebära en nyttig spärr mot en alltför snabb utveckling av en sparbank.

Svenska sparbanksföreningen har anfört bland annat följande:

Sparbankernas fondställning, som år 1913 varit ungefär lika stark som för närvarande, hade under efterkrigsåren sjunkit i relation till insättarbehållningen, så att fondställningen — oaktat nedskrivningsskyldighet i fråga om obligationer ej förelegat — för flera av de förnämsta sparbankerna närmat sig eller understigit fyra procent. Att sparbankerna därefter frivilligt stärkt sin fondställning borde icke tagas till intäkt för skärpta lagbestämmelser, icke ens om skärpningen genomfördes då den minst besvärade sparbankerna. Förslagets genomförande kunde bereda sparbankerna stora svårigheter. Under en ny inflationsperiod skulle sparbankerna, som då också måste verkställa betydande nedskrivningar å sina obligationer, icke kunna hålla samma fondställning som under efterkrigsåren. Att avvisa insättarna

vore en olycklig utväg. Den del av allmänhetens besparingar, som sparbankerna under efterkrigsåren omhändertagit, hade räddats undan spekulaton och funnes ännu i behåll.

Även utan en ny inflation kunde emellertid den skärpta regeln vålla svårigheter. Skulle exempelvis en sparbank genom en svekfull direktörs tillskyndan åsamkas avsevärda förluster, kunde dess ställning i onödan helt äventyras, om fondtäckningsregeln vore för sträng. Med avseende å de placeringar, varom här vore fråga, vore risken för förluster minimal, och redan den nu gällande regeln om två procent fondtäckning hade sparbanksföreningen ansett onödig. En utredning om huru stora förluster landets sparbanker ådragit sig genom ifrågavarande placeringar skulle troligen hava visat, att praktiskt sett inga förluster uppstått. Förbises borde ej heller, att det för en ny sparbank kunde var ganska besvärligt att hålla den fondställning, som förordats. Med en grundfond av 10,000 kronor skulle inlåningen stäckas, när den kommit upp till 250,000 kronor, även om placeringen vore förstklassig. En dylik begränsning skulle vara ett svårt hinder för sparbankerna att nå den utveckling, som erfordrades för att vinna styrka och fasthet.

I samband med behandlingen av frågan om fondtäckningsreglerna hava *de sakkunniga* jämväl föreslagit införande i 25 § av en ny bestämmelse med syfte att underlätta sammanslagning av sparbanker. Vid sådan sammanslagning tillgår enligt uppgift av de sakkunniga ofta så, att den ena sparbanken övertager den andras tillgångar och ansvarigheten för dess skulder, varefter den övertagna sparbanken träder i likvidation. Uppstår därvid överskott, kan detta tillföras den övertagande sparbankens fonder, dock icke förrän likvidationen avslutats och därmed klarlagts, till vilket belopp överskottet uppgår. Förutsättning för en sammanslagning är därför, att den övertagande sparbanken äger så stora fonder, att dessa kunna, med tillämpning av bestämmelserna i 25 §, intill tiden för likvidationens avslutande täcka den inlåning, som överflyttas från den likviderande sparbanken. Till förekommande av att en önskvärd sammanslagning omöjliggöres genom att nyss angivna förutsättning brister hava de sakkunniga — med utgångspunkt från att en sparbanks borgenärer regelmässigt äro kända och att den föreskrivna kallelsen å okända borgenärer därför i verkligheten aldrig föranleder bevakning av några förut icke kända anspråk — föreslagit, att sparbank, som träffat avtal med annan sparbank om övertagande av dess rörelse, vid bestämmande av det belopp, till vilket inlåning högst må ske, redan under tiden för den andra sparbankens likvidation skall äga att taga i beräkning blivande överskott, som av sistnämnda sparbank tillförsäkrats den övertagande sparbanken såsom förstärkning av dess egna fonder. På Konungens befallningshavande skulle ankomma att pröva, till vilket belopp och på vilka villkor en dylik fondberäkning skulle få tillämpas.

Mot nu berörda förslag hava i de avgivna yttrandena några erinringar icke framställt.

*Departements-
chefen.*

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen, har de sakkunnigas förslag till ändring av 25 § första stycket sparbankslagen i de avgivna yttrandena lämnats utan erinran. Även för egen del anser jag mig kunna biträda för-

slaget i denna del. Till s. k. täckningsfria tillgångar skulle alltså komma att hänföras även medel inestående hos postsparbanken eller centralkassa för jordbrukskredit, andra av riksgäldskontoret utfärdade skuldförbindelser än skattkamarväxlar ävensom fordringar på grund av lån mot säkerhet av inhemska fullgoda obligationer, varemot utländska obligationer icke längre skulle få ingå bland de täckningsfria tillgångarna. Jag finner vidare motiverat att, såsom från vissa håll föreslagits, jämväl medel inestående å postgiro få medräknas bland nu avsedda tillgångar. Vad beträffar medel inestående hos annan sparbank anser jag i likhet med sparbanksinspektionen icke lämpligt, att lån till annan sparbank skulle få betraktas som täckningsfria, enär dylika lån med hänsyn till sin tillfälliga karaktär icke kunna anses jämförbara med här åsyftade placeringar. Däremot kunde det måhända tänkas att som täckningsfri placering räkna medel inestående å motbok hos annan sparbank, men då en bestämmelse härom uppenbarligen skulle vara av ytterst ringa praktisk betydelse, har jag icke funnit anledning att härutinnan föreslå någon ändring av gällande bestämmelser.

Såsom jag i samband med redogörelsen för frågan om upprättande av sparbanks balansräkning kommer att närmare utveckla, hava sparbanksinspektionen och svenska sparbanksföreningen beträffande inteckningslån förordat, att såsom täckningsfritt skulle få räknas allenast sådant inteckningslån, som kunde uppsägas inom högst sex månader, men däremot icke bundet inteckningslån. Förslaget sammanhänger med frågan, huruvida sparbank bör åläggas skyldighet att verkställa nedskrivning av bundna inteckningslån i balansräkningen. Då jag av praktiska skäl, som framgå av det följande, ansett dylik skyldighet icke böra föreskrivas, har jag emellertid i stället funnit försiktigheten bjuda, att de bundna inteckningslånen hänföras till placeringar för vilka den i 25 § första stycket föreskrivna fondtäckningen av åtta procent skall förefinnas. Bundet lån, vars återstående löptid icke överstiger sex månader, bör härvid uppenbarligen likställas med icke bundet lån.

Vad härefter angår 25 § andra stycket finner jag i likhet med de sakkunniga samt sparbanksinspektionen och fullmäktige i riksbanken önskvärt, att minimikraven på sparbankernas fondställning skärpas. Det synes mig emellertid kunna ifrågasättas, om icke de sakkunnigas förslag, vilket innebär krav på en dubbelt så stor fondtäckning som den nu föreskrivna, går längre än som kan anses behöfligt med hänsyn till insättarnas trygghet och sparbanksväsendets sunda utveckling. Vad svenska sparbanksföreningen framhållit i fråga om olägenheterna av en dylik stark skärpning av berörda krav synes icke kunna lämnas utan beaktande. Jag vill därför föreslå en regel av innehåll, att sparbanks inlåning med avdrag av kontanta medel och därmed likställda tillgångar — varmed skulle förstås jämväl medel inestående hos postsparbanken, hos centralkassa för jordbrukskredit och å postgiro — icke får överstiga trettio gånger sparbankens fonder. Enligt preliminära uppgifter, publicerade i svensk sparbankstidskrift (1936, häfte 8), funnos vid 1935 års utgång fortfarande allenast 6 sparbanker, vilka hade en lägre fondrelation än fyra procent, nämligen respektive 3.8, 3.7, 3.4, 3.3, 3.2 och 2.2 procent.

Med utgångspunkt från dessa siffror skulle den av mig föreslagna regeln, som innebär fordran på en fondrelation av 3.33 procent, sålunda kräva stärkt fondställning för högst tre sparbanker. I likhet med de sakkunniga finner jag mig emellertid böra förorda, att en övergångstid av 12 år medgives, innan den skärpta regeln göres obligatorisk för samtliga sparbanker.

Såsom den föregående redogörelsen giver vid handen hava de sakkunniga föreslagit, att vid sammanslagning av sparbanker den övertagande sparbanken redan under tiden för den andra sparbankens likvidation skulle äga att, i den omfattning Konungens befallningshavande medgiver, vid bestämmande av inlåningens storlek taga i beräkning blivande överskott, som tillförsäkrats den övertagande sparbanken såsom förstärkning av dess egna fonder. Då förslaget otvivelaktigt i vissa fall skulle vara ägnat att möjliggöra en önskvärd sammanslagning, som måhända eljest icke skulle kunna komma till stånd, och då anordningen synes kunna utan risk tillåtas, vill även jag förorda införande i 25 § av regler av nämnda innebörd.

Slutligen anser jag mig böra nämna, att de sakkunniga med avseende å 25 § anmärkt, att med den i paragrafen använda beteckningen bankbolag avsåges såväl bankaktiebolag som solidariska bankbolag. Då numera samtliga solidariska bankbolag blivit ombildade till bankaktiebolag och nya bolag av den förra kategorien enligt lag ej vidare få stiftas, hava de sakkunniga i sitt författningsförslag använt benämningen bankaktiebolag. Då emellertid benämningen bankbolag förekommer även i andra delar av sparbankslagen, vilka icke beröras av förevarande förslag, anser jag någon ändring i berörda hänseende nu icke böra ske.

Sparbanks rätt att bevilja bundna lån m. m.

Såsom inledningsvis framhållits innefattar 26 § sparbankslagen, bortsett från kommun- och därmed jämställda lån, ett generellt förbud för sparbank att utlämna bundna lån. I sin förut omtalade framställning om borttagande av detta förbud såvitt angår lån mot säkerhet av fastighetsinteckning anförde styrelsen för svenska sparbanksföreningen bland annat följande.

Erfarenheten hade visat, att förbudet mot bindning av in-teckningslån vålat vissa sparbanker allvarsamma olägenheter. Under trycket av de senaste årens kapitalöverflöd och exceptionellt låga ränteläge hade nämligen vissa sparbanker, och detta gällde i all synnerhet rikets största sparbank, Stockholms stads sparbank, kommit i det läget att inom en mycket kort tidsperiod avsevärd del av deras in-teckningsportföljer — för Stockholms stads sparbank enligt dess senaste styrelseberättelse 48 miljoner kronor — uppsagts till betalning, medan det mött utomordentliga svårigheter att i konkurrens med försäkringsinrättningar m. fl., vilka kunde erbjuda för längre tid bunden utlåning, över huvud placera de lösgjorda medlen. Det vore givetvis de bättre in-teckningslånen som i första hand uppsades. Dessa kunde icke eller i varje fall mycket sällan ersättas med lika goda fastighetshypotek. Vid nyutlåning mot dylika hypotek — i den mån sådan över huvud vore möjlig — tvingades sparbankerna att bestämma belåningsgränsen högre än förut varit van-

ligt. För att behålla äldre lån nödgades sparbankerna jämväl medge tilläggs lån, varigenom belåningsgränsen höjdes. Ofta hade också sparbankerna i dylika fall nödgats anlita utvägen att förbinda sig att icke begagna sin uppsägningsrätt för räntehöjning, en form som för låntagarna innebure en fördel, om ock ej likvärdig med den helt bundna utlåningen, men som ur sparbankernas synpunkt ofta hade samma olägenheter som den helt bundna utlåningen men obetydliga fördelar framför denna. På grund av svårigheter av dessa eller liknande slag hade i själva verket sparbankerna i betydande utsträckning tvingats att, oavsett om detta ur andra synpunkter vore lämpligt eller ej, öka sina innehav av obligationer, nästan undantagslöst mycket långfristiga och vanligen beredande en avsevärt sämre förräntning av de placerade medlen än den, som skulle kunnat erhållas vid utlämnande av bundna fastighetslån.

Sannolikheten talade för att, om ej sparbankslagstiftningen innefattade förbud mot bindning av fastighetslån, beträffande åtminstone vissa större stads-sparbanker en del av inteckningsportföljen skulle under gångna år successivt bundits, så att någon del av de mot inteckning utlämnade lånen skulle varje år förfallit till betalning. Härigenom skulle den situation förebyggts, som nu vållat vissa sparbanker så stora svårigheter. Då bindning av inteckningslån i viss utsträckning syntes kunna utan olägenhet medgivas sparbankerna, borde därför enligt styrelsens för svenska sparbanksföreningen mening sparbankslagstiftningen ändras i sådan riktning att det kategoriska förbudet mot bindning borttoges. Då det måste anses vara ett bestämt önskemål, att sparbankerna fortfarande såsom hittills skulle kunna uppträda som primärlånggivare på fastighetsmarknaden, vore det jämväl betydelsefullt, att de kunde i nuvarande läge, i den mån deras ställning i övrigt tillåte det, delta vid tillhandagåendet med lån mot dylika säkerheter, varför det enligt styrelsens mening vore av vikt, att sådan lagstiftning utan uppskov komme till stånd.

Vid behandlingen av förevarande spörsmål hava de sakkunniga till en början erinrat därom, att frågan om rätt för sparbankerna att utlämna bundna eller räntebundna lån även varit föremål för uppmärksamhet hos 1934 års fastighetskreditsakkunniga. I sitt den 27 juli 1935 avgivna betänkande med vissa synpunkter och förslag i fråga om den primära fastighetskrediten (statens offentliga utredningar 1935: 34) uttalade dessa sakkunniga att, oavsett vad ur sparbanksväsendets synpunkt kunde erinras gentemot en bindning av utlåningsräntorna å inteckningslån, stora betänkligheter däremot gjorde sig gällande ur mera allmänna synpunkter. Därutinnan anfördes i betänkandet bland annat, att då sparbankernas liksom affärsbankernas verksamhet till största delen grundades på kortfristig inlåning och upplåning, dessa kreditinrättningar icke kunde erbjuda samma trygghet beträffande krediternas varaktighet som hypoteksföreningarna. Även om en sund konkurrens på kreditväsendets område i och för sig vore nyttig, borde detta likväl icke innebära, att de olika kreditinstitutionerna borde få överskrida de naturliga verksamhetsområden, som grunderna för deras medelsanskaffning samt deras organisatoriska och övriga förutsättningar anvisade åt dem. Liksom hypoteksföreningarna under tider av högt ränteläge borde inse det naturliga i att uppkommande kreditbehov tillgodosåges genom kortfristiga lån hos andra kreditanstalter och att rörelsens utveckling i någon mån avstannade, syntes sparbankerna vid ett lågt ränteläge icke böra motverka, att detta läge av lån-

tagarna utnyttjades för tillgodoseende av varaktiga kreditbehov genom bundna lån hos hypoteksföreningarna. På grund av det anförda och då det beträffande krediter, som enligt sin natur kunde förväntas bli varaktiga, enligt fastighetskreditsakkunnigas mening i längden syntes ställa sig mest förmanligt för låntagarna att anlita hypoteksinstitutionernas långfristiga kreditgivning, hade fastighetskreditsakkunniga icke varit främmande för tanken att föreslå sådan ändring i sparbankslagen, att det nuvarande förbudet mot utlämnande av lån på längre tid utan förbehåll om uppsägningsrätt erhöles en avfattning, som omöjliggjorde att uppsägningsrätten begränsades genom några som helst villkor. Då frågan emellertid genom framställningen från svenska sparbanksföreningens styrelse redan kommit under Kungl. Maj:ts prövning och därför kunde bli föremål för särskild utredning, hade fastighetskreditsakkunniga icke funnit lämpligt att framlägga något författningsförslag i ämnet.

Det torde böra nämnas, att en ledamot av fastighetskreditsakkunniga, sparbanksdirektören B. J. S. Linderoth, avgav ett särskilt yttrande av innehåll, bland annat, att det, om erforderlig försiktighet iakttoges, syntes kunna bli endast till nytta, därest för sådana fastighetsägare, som önskade i viss utsträckning bundna primärlån men som icke funne de av hypoteksinstitutionerna erbjudna låneformerna lämpliga, möjlighet hölles öppen att få lånen bundna i sparbank på villkor, som de ansåge bättre förenliga med sina intressen.

I utlåtande den 31 augusti 1935 över sparbanksföreningens framställning anförde *sparbanksinspektionen* bland annat, att rätten att utgiva bundna inteckningslån sannolikt skulle stärka sparbankernas ställning i konkurrensen med andra kreditinstitut, ehuru betydelsen för sparbankerna av denna utlåningsfråga icke borde överskattas. Fastighetskreditsakkunniga syntes hava underskattat sparbankernas förutsättningar att handhava en lånerörelse, bestående av bundna fastighetslån, utlämnade på relativt kort tid. Gentemot den av fastighetskreditsakkunnigas majoritet hävdade uppfattningen i fråga om fördelarna för låntagarna att anlita hypoteksinstitutionernas långfristiga kreditgivning framhöll inspektionen, att hypoteksföreningarna erhöles sina medel genom upplåning på obligationsmarknaden, där räntan i regel låge högre än den ränta å insättningar, som sparbankerna betalade för sina rörelsemedel, och att det därför icke vore uteslutet, att ifrågavarande låntagare kunde komma i åtnjutande av billigare kredit, därest rätt att utlämna fasta inteckningslån medgäves sparbankerna. Enligt inspektionens mening skulle en dylik utlåningsrörelse i sparbankerna möjligen även hava en uppgift att fylla såsom en lojal konkurrens till hypoteksföreningarnas verksamhet.

Under utredningens gång har sparbanksinspektionen på begäran av de sakkunniga genom utsändande av ett antal frågeformulär från sparbankerna infordrat åtskilliga uppgifter till belysande av ifrågavarande spörsmål. En närmare redogörelse för innehållet av det material, som sålunda ställts till de sakkunnigas förfogande, återfinnes å sid. 46—57 i betänkandet. Här

må endast nämnas följande: Omkring 150 sparbanker innehava bundna kommunlån, sammanlagt uppgående till i runt tal 165 miljoner kronor. Dessa sparbanker tillhöra alla storleksgrupper. För de flesta sparbanker spela ifrågavarande lån en jämförelsevis underordnad roll i förhållande till medelsplaceringarna i övrigt, men för några sparbanker uppgår dock sammanlagda beloppet av bundna kommunlån till mellan 10 och 25 procent av de förvaltade medlen. — 23 sparbanker hava utlämnat räntebundna lån, andra än kommunlån, å sammanlagt 63 miljoner kronor. Nära hälften av detta belopp kommer på en enda sparbank. De sparbanker, som utlämnat dylika lån, tillhöra i regel de större; ingen av dem har en omslutning understigande 5 miljoner kronor. Lånen äro nästan genomgående utlämnade mot inteckning i stadsfastigheter. — Summan av bundna kommunlån och räntebundna inteckningslån uppgår för en sparbank till icke mindre än 36 procent och för en annan till 21 procent av förvaltade medel. — 150 sparbanker, av vilka övervägande antalet har en omslutning av 5 miljoner kronor eller däröver, hava tillfrågats, om de ansåge önskvärt att rätt att utlämna bundna inteckningslån bereddades sparbank. Denna fråga har besvarats jakande av omkring 65 sparbanker och nekande av ungefär lika många. Övriga tillfrågade sparbanker hava uttalat tvekan eller underlåtit att svara.

De sakkunniga framhålla, att det diskonto Sveriges riksbank sedan den 1 december 1933 tillämpat, 2,5 procent, vore det lägsta, som någonsin varit gällande i Sverige. Det exceptionellt låga ränteläge, för vilket de senaste årens diskonto vore ett uttryck, hade icke kunnat undgå att i viktiga hänseenden medföra en helt ny situation för landets penning- och kreditinrättningar. Vad sparbankerna beträffade hade räntans nedgående rörelse kommit till uttryck såväl i deras inlåning som utlåning. Utvecklingen hade varit till fördel för sparbankernas låntagare. En del av dessa, som varit i behov av lån av varaktig natur, hade emellertid varit angelägna att under nuvarande låga ränteläge få sina lån bundna och därmed bliva tryggade mot följden av en framtida höjning av räntan. Hypoteksinrättningarna och försäkringsföretagen hade kunnat erbjuda inteckningslån bundna för lång tid mot förhållandevis låg ränta. För att såvitt möjligt trygga sig mot överflyttningar av inteckningslån från sparbankerna till nyssnämnda kreditinrättningar hade vissa sparbanker ansett sig kunna anlita utvägen att, samtidigt som de förbehållit sig uppsägningsrätt enligt 26 § sparbankslagen, förbinda sig att icke begagna denna rätt för räntehöjning. Då sparbankernas intressen emellertid icke härigenom ansetts i erforderlig utsträckning tillgodosedda, hade kravet på rätt att utlämna bundna inteckningslån framkommit.

De sakkunniga hävda, att ett medgivande för sparbankerna att utlämna bundna inteckningslån, om detsamma utnyttjades i större omfattning, icke skulle kunna undgå att påverka sparbankernas såväl likviditet som soliditet och räntabilitet.

Vad först angår likviditeten yttra de sakkunniga, att det vore tydligt, att denna måste försvagas genom bindning av en del av utlåningen, i

det att möjligheterna att disponera medel för mötande av insättarnas krav därigenom minskades. Såsom allmän princip måste fasthållas vid att en kreditinstitution icke borde binda sin utlåning på andra återbetalningsvillkor än som gällde för inlåningen. I enlighet med grunderna för sparbankernas kapitalanskaffning borde sålunda för dessa såsom allmän regel gälla, att den mot inlåningen svarande utlåningen borde vara ställd på kort återbetalningstid. Praktiskt motiverade eftergifter från angivna princip kunde likväl tillåtas. Omloppshastigheten å insättningarna hos sparbankerna vore tämligen låg, åtminstone i jämförelse med vad som gällde i fråga om affärsbankerna. En relativt betydande del av insättarnas medel komme under alla förhållanden att kvarstå hos sparbankerna. Å andra sidan syntes det i sådana fall, då anledning till rusning från insättarnas sida vore att söka i en häftigt inträdande kris, kunna befaras, att icke ens lån av rörlig natur skulle kunna utan vidare likvideras för att bereda medel till mötande av insättarnas krav. Så mycket betänkligare vore det därvid, om de låntagare, som kanske lättast kunnat disponera medel för återbetalning av sina lån, fått dessa bundna för lång tid.

De sakkunniga uttala, att det sagda närmast har avseende å den del och den långt övervägande delen av sparbankernas förvaltade medel, vilken utgöres av insättarnas tillgodohavanden. Vad åter angår sparbankernas fonder, vilka utgöra sparbankernas egna medel och vilka vid utgången av år 1934 uppgingo till sammanlagt omkring 305 miljoner kronor, motsvarande 9.2 procent av insättarnas behållning, framhålla de sakkunniga, att vad som anförts angående riskerna för oberäkneliga uttag från insättarnas sida icke vore tillämpligt å dem. Denna fondernas särställning hade beaktats, då enligt sparbankslagen rätt medgivits sparbank att i viss relation till fondernas storlek verkställa placeringar, som ur soliditets- eller likviditetssynpunkt betraktades såsom ej fullt likvärdiga med övriga tillåtna placeringar.

Ur synpunkten av sparbankernas soliditet framhålla de sakkunniga, att bindning av lån kan innebära ett riskmoment med hänsyn till möjligheten att värdet av säkerheten för lånet reduceras under bindningstiden. Där est sparbankerna erhålla rätt att utlämna bundna lån, bör därför enligt de sakkunnigas mening såsom villkor föreskrivas skyldighet för sparbankerna att göra förbehåll om uppsägningsrätt i händelse av värdeminskning å säkerheten.

Även om det i nuvarande läge ur förräntningssynpunkt kan te sig önskvärt för sparbankerna att inför hot om uppsägningar av lån kunna erbjuda bindning av dessa och härvid även betinga sig en något högre ränta än om samma lån utlämnas såsom icke bundna, kan det å andra sidan ej bestridas, yttre de sakkunniga vidare, att en bindning med hänsyn till framtida räntabilitet även kan giva anledning till farhågor. Det skulle kunna medföra betänkliga följder, om sparbankerna under ett lågt ränteläge i större utsträckning bunde sin utlåning mot räntesatser, vilka i en framtid kunde komma att visa sig för låga att täcka sparbankernas inlåningsräntor, då dessa liksom hittills i stort sett måste anpassa sig efter ränteutvecklingen på

allmänna marknaden och härutöver skälig marginal för förvaltningskostnader. Om det tillätes sparbankerna att utlämna bundna lån, måste därför krävas, att sparbankerna nedskreve de bokförda värdena å lånen på sådant sätt, att dessas avkastning, beräknad efter de nedskrivna värdena, kunde förväntas motsvara ett eventuellt inträdande högre ränteläge.

Emellertid erinra de sakkunniga, att även ur säkerhets- och räntabilitets synpunkt sparbankernas fonder intaga en särställning.

Beträffande lån, som äro bundna endast med avseende å räntan, framhålla de sakkunniga, att dessa kunna uppsägas vid likviditetssvårigheter och därför icke inverka på sparbanks likviditet. Ej heller syntes en räntebindning kunna medföra någon större fara ur soliditetssynpunkt. Däremot kunde tydligen med avseende å utlåningens räntabilitet i huvudsak enahanda synpunkter anföras på räntebundna som på helt bundna lån.

Att sparbankerna redan nu i icke obetydlig utsträckning kunna binda sin medelsplacering — genom utlämnande av bundna lån till kommuner och dylika samfälligheter samt genom förvärv av obligationer — manar enligt de sakkunnigas mening till försiktighet vid bedömandet av lämpligheten att medgiva bindingsrätt även i fråga om andra lån än kommunlån.

Som sammanfattning av vad sålunda anförts uttala de sakkunniga, att det med hänsyn till sparbankernas förpliktelser mot sina insättare och övriga fordringsägare måste ingiva starka betänkligheter att tillstämja, att de av sparbankerna förvaltade medlen i någon mera väsentlig utsträckning placeras i bundna inteckningslån.

De sakkunniga erinra vidare därom, att särskilda hypoteksinstitutioner äro inrättade för långfristig kreditgivning. Då sparbankerna icke vore ägnade att helt övertaga denna uppgift, vore det angeläget att undvika en konkurrens om de långfristiga inteckningslånen, som skulle föranleda olägenheter för hypoteksinrättningarna. Även försäkringsföretagen hade en icke oväsentlig del av sina medel placerade i bundna inteckningslån. En utvidgning av sparbankernas kreditgivning skulle kunna föranleda en försämring av försäkringsinrättningarnas möjligheter till lämplig medelsplacering. I betraktande av anförda omständigheter ville de sakkunniga icke bestrida, att åtskilligt fog funnes för den ståndpunkt, som intagits av 1934 års fastighetskreditsakkunniga. Emellertid borde fasthållas, att andra kreditinstitutioner icke borde hava möjligheter att utnyttja ett lågt ränteläge till att undandraga sparbankerna krediter i sådan utsträckning, att sparbankernas verksamhet menligt påverkades. Även om sparbankerna hittills icke kunnat utlämna formellt bundna lån, hade de likväl i stor omfattning kommit att tillgodose varaktiga kreditbehov genom faktiskt långfristiga lån. Någon annan anledning än den rådande räntekonjunkturen kunde icke åberopas för en förflyttning från sparbankerna av dessa krediter. En sådan överflyttning kunde även såtillvida giva anledning till betänkligheter som ifrågavarande krediter i allmänhet fyllde högt ställda anspråk på säkerhet och sålunda vore ägnade att upprätthålla allmänhetens förtroende för sparbankerna. Svårigheterna

till placering i primära fastighetsinteckningar kunde föranleda sparbankerna att utlämna lån mot mindre goda säkerheter. Möjligheten att placera överskottsmedel i obligationer erbjöde endast i begränsad utsträckning en utväg ur svårigheterna. Åtminstone för sparbanker, som redan innehade obligationer till ett mot omslutningen rimligen svarande belopp, måste det innefatta synnerlig olägenhet att vid låg räntenivå förvärva ytterligare sådana. En placering i obligationer och kommunlån innebure i allmänhet en bindning för betydligt längre tid än som ifrågasattes vid bindning av inteckningslån. Sparbankerna borde för övrigt icke genom onödigt omfattande obligationsförvärv försvåra sina möjligheter att ställa medel till förfogande för lokala kreditbehov.

De sakkunniga framhålla, att sparbankernas förvaltade medel under de senaste tjugu åren ungefär tredubblats och att utlåningen stegrats i liknan- de omfattning, medan sparbankernas obligationsinnehav mer än femdubb- lats. Under de allra senaste åren hade jämväl en påtaglig ökning av kon- tanter och banktillgodohavanden inträtt. Anledningen därtill vore att söka i de av utvecklingen på kapitalmarknaden föranledda svårigheterna för spar- bankerna att på lämpligt sätt placera av dem förvaltade medel. De olägen- heter för sparbankerna, som därav följt, hade ytterligare skärpts därigenom att räntan å insättningarna hos bankerna väsentligt nedsatts. Enstaka spar- banker funnes, som särskilt hårt drabbats av den timade utvecklingen på lånemarknaden och konkurrensen med andra kreditinrättningar. Det vore framför allt dessa sparbanker, som för att skydda sig mot konkurrensen till- gripit utvägen att utlämna räntebundna lån. I allmänhet syntes ifrågavarande sparbanker tillhöra de större storleksgrupperna och vara att finna bland stadssparbankerna.

De sakkunniga hålla före, att det föreligger risk för att vissa sparbanker till följd av utvecklingen på lånemarknaden kunna gå miste om en del av de utlåningsmöjligheter, som tidigare stått till förfogande för dem, och att därigenom för sparbankerna kunna uppstå vissa svårigheter att på ett ända- målsenligt sätt förvalta insättarnas medel. Utan uppgivande av sina prin- cipiella betänkligheter mot rätt för sparbankerna att utlämna bundna lån hava de sakkunniga därför ansett sig kunna framlägga förslag till vissa un- dantagsbestämmelser av begränsad räckvidd med avseende å förbudet mot bindning av lån. Därvid hava emellertid de sakkunniga förutsatt, att sådana undantagsbestämmelser böra erhålla karaktären allenast av en skyddsåtgärd mot den skärpta konkurrensen från andra kreditinrättningars sida och under inga förhållanden få verka såsom en uppmuntran till bindning av lån.

Beträffande utformningen av dessa undantagsbestämmelser framhåva de sakkunniga till en början, att hypoteksinrättningarnas och försäkringsföre- tagens med sparbankernas utlåningsrörelse konkurrerande bundna kredit- givning genomgående vore grundad på fastighetsinteckningar. Då ett med- givande för sparbankerna att utlämna bundna lån motiverats allenast såsom en skyddsåtgärd mot konkurrens, kunde de sakkunniga icke förorda, att sparbankerna erhöle rätt att binda annat än inteckningslån. Då undantag

från förbudet mot bindning av lån endast vore motiverat med avseende å sparbanker, för vilka genom utvecklingen på lånemarknaden allvarliga svårigheter gjort sig gällande att upprätthålla en ändamålsenlig förvaltning av insättarnas medel, förordade de sakkunniga vidare, att rätten att utlämna bundna lån gjordes beroende av medgivande från det allmännas sida för varje särskild sparbank.

De sakkunniga hava härefter upptagit spörsmålet, huruvida sparbankernas nuvarande bundna utlåningsrörelse borde i förevarande sammanhang inskränkas. Härom anföra de sakkunniga bland annat, att betänkligheter av samma art, som anförts mot ett medgivande för sparbankerna att utlämna bundna inteckningslån, uppenbarligen kunde göras gällande även gentemot sparbankernas bundna utlåning till kommuner och dylika samfälligheter. De sakkunniga hava icke velat föreslå, att det skulle göras beroende på särskild prövning, huruvida sparbank skulle äga rätt att binda kommunlån, men däremot förordat en begränsning av den omfattning, i vilken bundna kommunlån må utlämnas. I sådant hänseende föreslå de sakkunniga, att det sammanlagda belopp, till vilket sådana lån må lämnas, icke skall få överstiga vare sig en och en halv gång sparbankens fonder eller femton procent av förvaltade medel. Vid beräkning av en sparbanks rätt att utlämna bundna inteckningslån skall enligt de sakkunnigas förslag hänsyn jämväl tagas till omfattningen av sparbankens bundna kommunlån. De sakkunniga anse önskvärt, att sparbanker, vilka till fullo utnyttjat sin rätt att binda kommunlån, icke därigenom under alla förhållanden skola vara uteslutna från möjlighet att erhålla rätt till bindning av andra lån. Vid övervägande av vilken maximigräns som bör fastställas för utlämnandet av bundna lån, kommunlånen inberäknade, hava de sakkunniga stannat vid att föreslå, att summan av utestående bundna lån skall kunna uppgå till två gånger sparbankens egna fonder. Samtidigt förordas emellertid en begränsning även såtillvida, att summan av ifrågavarande lån icke skall få överstiga tjugoprocent av förvaltade medel.

Emellertid framhålla de sakkunniga, att bundna kommunlån stundom kunde hava stora likheter med obligationer. Det förekomme icke sällan, att en kommun, i stället för att upplägga ett obligationslån, upptog lån hos en eller flera sparbanker och därvid fördelade lånesumman på ett flertal reverser på avrundade belopp. Med hänsyn till säkerhet och räntabilitet vore en dylik revers fullt likvärdig med en obligation. Även i likviditets-hänseende kunde under vissa förutsättningar en av kommun utfärdad revers i stort sett anses jämförlig med en obligation. De sakkunniga ansåge, att kommunlån, som till sin gångbarhet vore jämförliga med fullgoda obligationer, vid sammanräkningen av sparbanks bundna lån icke borde inbegripas bland dessa. Då föreskrifter av ifrågavarande detaljerade art icke borde införas i lagen, föresloge de sakkunniga, att Kungl. Maj:t efter hörande av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret skulle meddela närmare bestämmelser om de kommunlån, som finge anses jämförliga med fullgoda obligationer.

Beträffande räntebundna lån anse de sakkunniga, att dessa böra likställas med helt bundna lån och föreslå därför en bestämmelse av innehåll, att den uppsägningsrätt, som sparbank skall förbehålla sig utom gränserna för den bundna lånerörelse, sparbanken erhållit rätt att bedriva, icke må av sparbanken i något avseende inskränkas. I den mån sparbank äger bevilja bundna lån anse de sakkunniga däremot intet hinder möta för sparbanken att utnyttja denna rätt till att utlämna lån, som endast äro bundna i särskilda avseenden, exempelvis i fråga om ränta.

Beträffande de förutsättningar, under vilka sparbank skulle kunna erhålla dispens från förbudet att binda inteckningslån, föreslå de sakkunniga, utöver vad som framgår av det redan anförda, att medgivandet av dispens skulle ankomma på Kungl. Maj:t samt få avse högst tio år för varje gång. Lånens bindningstid skulle begränsas till tio år, varigenom bindningsrätten bleve mindre ägnad att komma i strid med andra kreditgivande institutioners intressen. Av hänsyn till sparbankernas säkerhet skulle bindningsrätten i allmänhet begränsas till sådana lån, som enligt 25 § sparbankslagen godtoges såsom täckningsfria. Vissa skäl kunde emellertid anföras för att belåningsgränsen, som enligt nämnda paragraf vore fastställd till 50 procent av taxeringsvärdet, bestämdes något högre. Sålunda skulle i fråga om fastigheter i vissa större städer eller delar av dem Konungen äga förordna, att lån finge beviljas mot säkerhet av inteckning inom 60 procent av taxeringsvärdet. I anslutning härtill understryka de sakkunniga, att, särskilt när fråga vore om lån som bundes för längre tid, prövningen av låneärende, vare sig belåningen sträckt sig till 50 eller 60 procent av egendomens taxeringsvärde, måste ske med yttersta försiktighet och egendomens taxeringsvärde icke oreflekterat läggas till grund för bindning utan kontrolleras genom en uppskattning av egendomens verkliga värde, exempelvis genom en värdering på platsen eller med stöd av erforderliga handlingar. För att sparbankerna vid den bundna kreditgivningen skulle bliva i tillfälle att fortlöpande vaka över säkerhetens vidmakthållande borde vidare bestämmelsen i 26 §, att sparbanks utlåningsrörelse företrädesvis skulle avse sparbankens verksamhetsområde, skärpas därhän, att bundet lån finge utlämnas endast mot säkerhet av inteckning i fastighet inom sparbankens verksamhetsområde. Såsom villkor för bindning av lån skulle även gälla, att säkerheten utgjordes av inteckning med företrädesrätt framför varje annan fordringsinteckning. Slutligen skulle — i nära överensstämmelse med vad som gällde beträffande hypoteksinrättningarna — föreskrivas skyldighet för sparbank att vid utlämnande av bundet lån göra förbehåll om uppsägningsrätt inom tre månader för den händelse den intecknade fastigheten i följd av vanvård eller av annan anledning underginge sådan värdeminskning att säkerheten i märklig mån försvagades, varvid emellertid nedsättning av fastighets taxeringsvärde icke ensam för sig skulle utgöra tillräcklig grund för uppsägning.

I enlighet med vissa bestämmelser i 27 § äger sparbank för närvarande rätt att träffa avtal om öppnande av löpande räkning eller kreditivräkning

för jordbrukskassa inom sparbankens verksamhetsområde. De sakkunniga uttala, att berörda bestämmelser sakna all praktisk betydelse, och föreslå därför att desamma upphävas samt att i stället de föreslagna reglerna angående bundna inteckningslån upptagas i 27 §.

Förslaget att sparbank under vissa betingelser skulle kunna tillerkännas rätt att utlämna bundna inteckningslån har i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran i flertalet av de avgivna yttrandena. Däremot hava i åtskilliga fall invändningar rests mot de sakkunnigas utformning av reglerna för sparbanks bundna lånerörelse.

Bland dem som — förutom svenska sparbanksföreningen — förordat förslaget om viss bindingsrätt med avseende å inteckningslån må här nämnas *fullmäktige i riksbanken, sparbanksinspektionen, bank- och fondinspektionen och styrelsen för svenska bankföreningen.*

Länsstyrelserna i Jönköpings, Göteborgs och Bohus samt Älvsborgs län hava givit uttryck åt tvekan beträffande själva principfrågan, varemot förslaget om rätt till bindning av inteckningslån för sparbankerna uttryckligen avstyrkts i yttranden av *länsstyrelserna i Stockholms, Kronobergs, Väster-norrlands och Västerbottens län* samt av *styrelserna för konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Sveriges allmänna hypoteksbank, svenska bostadskreditkassan och Sveriges fastighetsägareförbund.*

Fullmäktige i riksbanken hava anfört bland annat:

Inom ramen av de nuvarande utlåningsbestämmelserna hade sparbankerna visat en stark tillväxt. Summan av insättarnas behållning hos sparbankerna och sparbankernas egna medel utgjorde vid början av år 1925 2,574.1 miljoner kronor och hade vid utgången av år 1934 stigit till 3,633.5 miljoner kronor. Till jämförelse kunde nämnas, att under samma tidsperiod affärsbankernas inlåning från allmänheten visat någon minskning. Det vore naturligt, att man i likhet med de sakkunniga ställde sig tveksam mot att ändra bestämmelser, som medgivit en så stark utveckling för sparbankerna, för att komma till rätta med olägenheter, vilka måhända skulle visa sig vara av övergående natur.

Å andra sidan borde förslaget bedömas även ur synpunkten huruvida därigenom skulle befrämjas en utveckling, som bleve till gagn för det allmänna. Det borde alltid finnas anledning att överväga, huruvida den speciella typ av kreditinstitut, som sparbanken utgjorde, kunde till gagn för det ekonomiska samhällslivet nyttiggöras ännu mera än redan skedde.

Vid bedömning av detta spörsmål syntes man kunna utgå ifrån att en ökad konkurrens på marknaden för bundna inteckningslån sannolikt icke skulle medföra ogynnsamma verkningar. Inom gränserna för en sund kreditgivning vore det av intresse för det allmänna, att exempelvis krediter för byggnadsändamål vore billiga och lätt tillgängliga. Möjligen skulle för övrigt inverkningarna på marknaden av en begränsad rätt för sparbankerna att lämna bundna inteckningslån icke bliva omfattande. Det syntes vara att vänta, att en del av sparbankernas nuvarande på uppsägning ställda lån av låntagarna komme att omläggas till bundna lån. Således vore det möjligt, att en utveckling enligt förslaget skulle kunna medföra andra fördelar än sådana, som sammanhängde med att särskilda sparbanker därigenom i mindre grad bleve utsatta för rubbningar i sin rörelse.

Det återstode att bedöma, huruvida en utvidgning av sparbankernas verksamhet på sätt föreslagits skulle medföra risker för sparbankerna, som dessa icke borde ikläda sig. Fullmäktige hade i detta hänseende kommit till den uppfattningen, att en begränsad rätt för större sparbanker att utgiva bundna inteckningslån icke skulle utsätta dessa för sådana risker, från vilka sparbankerna genom lagstiftning borde avhållas.

Fullmäktige ville emellertid understryka vikten av att sparbankerna själva ålade sig den begränsning, som följde av, att de i första hand vore de mindre spararnas institutioner och icke banker, som hade att till förvaltning mottaga även de stora kapitalen. En alltför snabb expansion syntes oundvikligen medföra, att sparbankerna snart nog framkomme med krav på nya utvidgningar av verksamheten, avseende områden utanför sparbankernas egentliga verksamhetsfält.

Bank- och fondinspektionen har bland annat framhållit följande:

Placeringssvårigheterna för sparbankerna hade visserligen accentuerats under nu rådande förhållanden. Men anledningen till svårigheterna syntes i ej ringa grad ligga längre tillbaka i tiden. Inspektionen syftade därvid på den räntepolitik, som tidigare förts av sparbankerna. Genom inlåningsränder, som varit högre än vad det aktuella läget betingat, hade sparbankerna dragit till sig betydande insättningar, vilka därvid i stor utsträckning överflyttats från andra bankinrättningar. En närmare anpassning av inlåningsröntorna efter det allmänna ränteläget hade visserligen numera vidtagits, men olägenheterna av den utav den tidigare räntepolitiken förorsakade inlåningsökningen framträdde nu i placeringssvårigheter. Även i andra avseenden syntes sparbankspolitiken hava medverkat till uppkomsten av den nu rådande situationen, exempelvis genom emottagande av insättningsmedel, som icke kunde karakteriseras såsom sparmedel, samt genom strävanden efter insättningar å belopp överstigande det legala insättningsmaximum på en hand. Härtill komme den intensiva — givetvis i och för sig förtjänstfulla — propagandan för sparande genom insättning i sparbanker. Allt detta hade lett till att sparbankernas insättarmedel blivit så rikliga, att under nu rådande förhållanden på lånemarknaden svårigheter uppstått för deras placering enligt de normer, som av ålder ansetts böra i sådant avseende tillämpas. Om nu särskilda åtgärder ansåges påkallade för att förhjälpa sparbankerna ur en situation, för vilken de i viss mån själva bure skulden och som därtill syntes få betraktas såsom av övergående natur, så gällde det enligt inspektionens förmenande att tillse att dessa åtgärder icke bleve av den art, att de kunde vare sig innebära fara för sparbankernas förmåga att fullgöra sina förbindelser eller leda till att sparbankerna alltför mycket komme in på områden, som hittills tillhört andra kreditinrättningar. Därest en lämplig begränsning skedde av den omfattning, vari bundna lån finge medgivas, syntes dock några större farhågor icke behöva hysas vare sig i det ena eller andra avseendet.

Styrelsen för *svenska bankföreningen* har bland annat anfört:

Så pass försiktigt som de sakkunnigas förslag om rätt för sparbanker att utlämna bundna inteckningslån vore avfattat funne sig styrelsen visserligen icke böra avstyrka detsamma. Emellertid ansåge styrelsen det vara önskvärt, att det villkor, som borde föreskrivas för sparbanks erhållande av Konungens tillstånd att lämna dylika lån, i lagtexten preciserades i närmare överensstämmelse med de sakkunnigas i motiveringen gjorda uttalanden. Ett godtagande av de sakkunnigas förslag komme självfallet att vara ägnat

att accentuera kravet på att sparbankerna så handhade sin räntepolitik, att genom densamma icke frammanades placeringsbesvärligheter, som skäligen borde kunna undgås. En ytterligare förutsättning för förslaget realiserande borde vara, att noggrann uppmärksamhet ägnades åt att de för spankernas rörelse vägledande principerna i fråga om inlåningens beskaffenhet bleve mera omsorgsfullt än hittills efterföljda. Genom att medel, som ej hade sin plats hos sparbanker, ej heller där mottoges, minskades svårigheterna att föra en riktig utlåningspolitik, och i den mån motboksräkningarna frigjordes från insättningar av här avsedd tillfällig natur, komme ock de risker, som vore förbundna med på lång tid bunden utlåning, att förlora en del av sin betydelse.

Svenska sparbanksföreningen framhåller, att det i 1923 års sparbankslag införda förbudet mot bindning av inteckningslån saknar motsvarighet i våra grannländers lagstiftning, samt anför vidare bland annat följande:

Att någon erinran från sparbanksföreningens sida icke gjorts, då förbudet infördes, förklarades av att det på den tiden knappast förelegat något behov av bindningsrätt. Förbudet hade emellertid sedermera visat sig vara till olägenhet för vissa större sparbanker. De sakkunniga hade förordat att vissa sparbanker med Kungl. Maj:ts tillstånd skulle få vidtaga en begränsad bindning, men samtidigt velat lägga ett ytterligare band på sparbankerna med avseende å kommunlånen och detta oavsett huruvida sparbanken fått rätt att binda inteckningslån eller ej. De skäl, som anförts för detta nya band å sparbankernas rörelsefrihet syntes icke övertygande. Den omständigheten att 6 å 7 sparbanker haft en relativt hög procent av sin insättarbehållning placerad i kommunlån kunde så mycket mindre betraktas som en anledning till ändrad lagstiftning, som det icke ens påstås, att dessa sparbankers placering för dem vore riskabel eller eljest olämplig. Enligt de sakkunnigas förslag skulle Kungl. Maj:t kunna förklara, att vissa bundna kommunlån finge anses jämförliga med fullgoda obligationer. En undersökning av åsyftade sparbankers relativt stora placering i kommunlån skulle med all säkerhet giva vid handen, att de just innehade sådana kommunlån, som kunde antagas bli likställda med fullgoda obligationer, om de sakkunnigas förslag antoges. De framlagda siffrorna gäve snarast det intrycket, att man med fullt lugn kunde överlämna åt de särskilda sparbankerna att pröva lämpligheten av sina placeringar av denna art.

De svenska sparbankernas insättarbehållning vore i regel av mycket fast karaktär. Något bekymmer för sparbankernas likviditet hade därför i stort sett aldrig förelegat, ehuru landet genomgått världskrigets utbrott samt så våldsamma kriser som efter krigsåren och och nu senast efter 1931. Då de sakkunniga angäve såsom allmän regel, att den mot inlåningen svarande utlåningen borde vara ställd på kort återbetalningstid, innebure detta ett betraktelsesätt, som ingalunda grundades på någon erfarenhet. Det vore en teoretisk formel, mot vilken sparbanksföreningen ville uppställa den satsen, att all erfarenhet visade, att sparbankerna kunde med full trygghet binda sina medel i betydande utsträckning utan att därför riskera några olyckliga påföljder vare sig i fråga om solvens, likviditet eller räntabilitet. Vid en undersökning av den inre styrkan hos den svenska sparbank, som gått längst i fråga om att binda sitt kapital, skulle man finna, att från de tre nämnda synpunkterna just denna sparbank stode synnerligen högt.

Vad beträffade soliditeten syntes böra erinras om att de svenska sparbankernas inteckningslån vore av synnerligen fast karaktär. Uppsägningar för att från portföljen avföra en gång beviljade inteckningslån vore så gott som

fullständigt okända. Man syntes därför också våga påstå, att fall, då sparbanker skulle hava anledning att önska uppsäga ett bundet in-teckningslån på grund av misstro till säkerheten, knappast skulle förekomma eller i varje fall vore av försvinnande liten betydelse.

Beträffande likviditeten finge man icke utgå ifrån att de bundna in-teckningslånen icke skulle kunna utnyttjas vid en likviditetskris. Beträffande de mindre sparbankerna skulle de säkerligen med den starka sammanhållning som funnes mellan sparbankerna med lätthet få stöd för en rebelåning av även bundna in-teckningslån. De större sparbankerna hade ju ett liknande stöd i den affärsbank, med vilken de samarbetade. — Vad slutligen räntabiliteten beträffade borde denna, därest man begränsade tiden för bindningen och fördelade lånen att förfalla på olika tidpunkter, icke vålla några bekymmer.

Beaktade man alla dessa moment, kunde man med ganska stort lugn gå in för ett lossande av det bindningsförbud, som genomförts i 1923 års lag utan att vara av omständigheterna påkallat.

Länsstyrelsen i Jönköpings län yttrar bland annat följande:

Med undantag möjligen för länets största sparbank torde den föreslagna rätten för länets del ej spela någon mera nämnvärd roll. Rent praktiskt sett föreläge alltså för länsstyrelsen icke anledning att påyrka genomförande av förslaget. Till krav därpå föranleddes länsstyrelsen ej heller av principiella hänsyn. Det syntes nämligen länsstyrelsen, som om man vid framförande av kravet på att få utlämna bundna in-teckningslån låtit leda sig väl mycket av affärsbetonade synpunkter och mindre tagit sikte på den sociala uppgift, som dock skulle vara ledmotivet för och huvudsyftet med en sparbanks verksamhet, nämligen att mottaga och förränta företrädesvis smärre belopp i syfte att uppmuntra till sparsamhet i allmänhet. Det hade också ansetts tillkomma sparbank att i den utsträckning så kunde ske tillgodose ortens behov av lånemedel. En sparbanks rätt att binda en betydande del av insättningsbehållningen i in-teckningslån kunde tänkas motverka sparbankens uppgift att i smärre poster och mot annan säkerhet än bottenin-teckningar tillgodose den bredare allmänhetens behov av lånekapital. Måhända skulle det kunna ifrågasättas, huruvida penningöverflödet skulle bliva så betydande, att det skulle bereda placeringssvårigheter, om en sparbank förvaltades efter angivna principer. Länsstyrelsen ställde sig därför, särskilt med tanke på de olägenheter, som givetvis vore förbundna med rätten att utlämna bundna in-teckningslån, tveksam till lämpligheten av genomförande av ett sådant institut. Skulle emellertid förslag därutinnan anses böra upphöjas till lag, syntes den påyrkade skyldigheten för sparbank att söka tillstånd hos Kungl. Maj:t liksom ock begränsningen av den ifrågasatta utlåningsrörelsen böra föreskrivas.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har uttalat bland annat:

Om utlämnande av bundna in-teckningslån överhuvud skulle kunna anses tillåtligt för sparbank, förutsatte detta ett tvångsläge beträffande utlånings-möjligheterna, som i praktiken ytterst sällan syntes göra sig gällande. Frigivande av rätten att utlämna bundna in-teckningslån borde i allt fall icke förekomma i större utsträckning än vad de sakkunniga föreslagit. Denna mening vunno i styrka, om man beaktade, att sparbankerna svårigen kunde bedriva utlåningsrörelse med bundna in-teckningslån utan att på ett föga önskvärt sätt konkurrera om låntagare med de just för dylik låneverksamhet avsedda hypoteksinrättningarna.

Att utlämna för lång tid bundna kommunlån kunde synas ur rent principiell synpunkt föga lämpligare för en sparbank med hänsyn till likviditeten

än att utlämna bundna inteckningslån. Enligt en gammal tradition hade dock kommunlånen ansetts tillhöra sparbankernas normala verksamhetsområde, och lånens säkerhet hade därvidlag givit dem ett värde, som kommit den rena likviditetssynpunkten att träda i bakgrunden. Någon olägenhet av den frihet på området, som nu rådde, torde icke hava yppat sig. Vid detta förhållande och då man beträffande kommunlånen kunde bortse från sådana konkurrenshänsyn, som gjorde sig gällande i fråga om de bundna inteckningslånen, kunde länsstyrelsen icke finna tillräcklig anledning förelägga till begränsning i rätten för sparbank att utlämna bundna kommunlån.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län säger sig icke utan vidare kunna tillstyrka reformen, vilken flertalet sparbanker icke syntes anse påkallad, samt anför vidare i huvudsak följande:

De nödvändiga restriktionerna komme att medföra sådan begränsning av bindingsrätten, att lagändringen näppeligen kunde bliva av den nytta för sparbankerna i allmänhet, att den rättfärdigade det principiellt mindre tilltalande intrånget på andra kreditinstitutioners område. Därest bindingsrätt överhuvud ansåges böra förekomma kunde ifrågasättas, om icke sådan rätt borde hållas öppen för varje sparbank med viss begränsning, dock icke så långt gående, att tillståndet bleve värdelöst kanske just för de sparbanker, för vilka det vore mest behöfligt. Särskilt sammankopplingen med de bundna kommunlånen syntes länsstyrelsen kunna medföra en sådan mindre lämplig begränsning.

Styrelsen för *Sveriges allmänna hypoteksbank* har yttrat bland annat:

Då ifrågavarande spörsmål vore av stor betydelse för de till banken anslutna hypoteksforeningarna, hade styrelsen infordrat yttranden från dessa. Av yttrandena framginge, att foreningarna så gott som enhälligt avstyrkt de sakkunnigas förslag.

Såsom en allmän ekonomisk grundsats gällde, att kortfristig upplåning borde motsvaras av kortfristig utlåning. Sparbankerna, vilkas huvudsakliga uppgift vore att mottaga och förränta allmänhetens sparmedel, vore i denna sin upplåning underkastade den uppsägningsrätt på kort tid, som enligt sakens natur måste tillkomma insättarna. Ett bifall till förslaget komme att menligt inverka på sparbankernas likviditet. En bundenhet vid lågt ränteläge skulle dessutom vid stigande ränteläge kunna verka till sänkning av den inlåningsränta, som eljest kunnat lämnas och kanske utsätta sparbankerna för risken av att allmänheten krävde högre inlåningsränta vid äventyr att eljest uttaga tillgodohavandena, en situation, som kunde försvaga sparbankens såväl likviditet som soliditet. En bindning vid högt ränteläge vore väl i allmänhet ej att räkna med, enär låntagarna nog ej då ville binda sig, men även dylik bindning, om den förekomme, kunde menligt påverka likviditeten. De sakkunniga hade uttalat starka betänkligheter mot avvikelser från berörda allmänt vedertagna princip, att en kreditinstitution ej borde binda sin utlåning på andra återbetalningsvillkor än dem, som gällde för inlåningen. Sparbanksinspektionen och 1934 års fastighetskreditsakkunniga ävensom ett stort antal sparbanker hade jämväl framhållit vådan av en bindning på längre tid av utlåningsräntorna å inteckningslån. Konsekvensen av dessa uttalade betänkligheter syntes hava bort bliva ett direkt avstyrkande från nämnda korporationers sida.

Något behov att binda inlånade sparbanksmedel på sätt föreslagits föreläge varken från allmänhetens eller sparbankernas sida. Allmänheten hade tillgång till hypoteksinstitutionerna. Vad sparbankerna beträffade hade i fram-

ställningen från svenska sparbanksföreningens styrelse medgivits, att någon egentlig olägenhet av bindingsförbudet knappast försports förrän under nuvarande tid med utomordentligt låg ränta. Det syntes ej lämpligt och riktigt att lägga nu gällande exceptionella förhållanden till grund för en lagändring. I betraktande av innehållet av de upplysningar, sparbanksinspektionen på begäran av de sakkunniga infordrat från sparbankerna, syntes i nyssnämnda framställning anförda motiv för bindingsrätt icke övertygande. Frågan, huruvida det ansåges önskvärt att bindingsrätt bereddes sparbank, hade besvarats jakande av omkring 65 sparbanker och nekande av lika många, under det att övriga sparbanker uttalat tvekan eller underlåtit att svara. Då sparbankernas antal uppginge till inemot 500, syntes sparbankerna i stort sett icke eftersträva bindingsrätt.

Ett bifall till förslaget skulle medföra en ytterligare skärpning av den redan nu tillräckligt skarpa konkurrensen med hypoteksföreningarna till skada för dessa. De sakkunniga hade också påpekat angelägenheten av att tillfälle icke bereddes sparbankerna till en konkurrens om de långfristiga in-teckningslånen, som skulle föranleda olägenheter för hypoteksinrättningarna. Dessa, som i viss mån vore statsgaranterade, vore ju särskilt inrättade för uteslutande sådan kreditgivning i motsats till sparbankerna, som till sin disposition hade jämväl andra former för utlåningen än in-teckningslån.

Styrelsen för *svenska bostadskreditkassan* har anført i huvudsak följande:

De sakkunniga hade på ett ingående och övertygande sätt belyst de risker för sparbankernas säkerhet och insättarnas intressen, som vore förenade med att sparbankernas på kort tid inlånade medel bundes i långfristig utlåning. De sakkunniga hade emellertid genom åtskilliga inskränkande regler för utnyttjande av rätten till bindning sökt begränsa riskerna av de bundna lånen. Hårtill komme, att såvitt nu kunde bedömas den föreslagna lagändringen syntes bliva av betydelse närmast för sparbanker med särskilt omfattande medelsförvaltning och stark fondställning. Även med beaktande därav funne styrelsen försiktigheten bjuda, att de sakkunnigas förslag i denna del icke upphöjdes till lag. Tillräckligt starka skäl för ett frångående av hittills gällande regler hade icke blivit anförda.

Det hade till en början icke blivit ådagalagt, att nuvarande lagstiftning icke lämnade tillräckliga placeringsmöjligheter öppna för sparbankerna. Förhållandet hade nog många gånger varit det, att placeringsobjekt förefunnits men att sparbankerna ansett sig icke kunna godkänna den erbjudna räntan, som syntes dem vara för låg. I varje fall framginge det av betänkandet, att åtminstone hittills behov av den föreslagna nya placeringsmöjligheten yppats endast för ett fåtal sparbanker, främst de i Stockholm verksamma, men att detta behov endast varit av temporär art, varför olägenheterna av det låga ränteläget för dessa sparbanker visat sig vara snart övergående. De i betänkandet meddelade sifferuppgifterna om placeringen av sparbankernas medel, vilka uppgifter dock endast avsåge tiden t. o. m. år 1934, gäve icke heller vid handen, att några placeringssvårigheter förelegat för sparbankerna. Av preliminära uppgifter rörande sparbankernas utlåning m. m. vid slutet av år 1935, som svenska bostadskreditkassan inhämtat från statistiska centralbyrån, framginge dessutom, att sparbankerna under år 1935 kunnat avsevärt öka sina fastighetslån och samtidigt minska sina oplacerade medel. Såvitt framginge av i Svensk sparbankstidskrift meddelade uppgifter om vissa sparbankers utlåning och kassaställning, hade utvecklingen under år 1936 gått i samma riktning.

Av betänkandet framginge, att sparbankerna önskade det nuvarande förbudets upphörande huvudsakligen för att vid ett högt ränteläge kunna skaffa

sig bundna lån och därigenom tillförsäkra sig en jämn och god inkomst även under tider med låg ränta. I anledning därav finge framhållas, att det med hänsyn till denna inställning från sparbankernas sida syntes kunna befaras, att en bindingsrätt för sparbankerna komme att i vissa fall förhindra en överflyttning vid för fastighetsägarna gynnsamt tillfälle av lån från sparbank till hypoteksinrättning.

De sakkunnigas förslag byggde på den uppfattningen, att utlämnande av bundna inteckningslån skulle vara fördelaktigare för sparbankerna än inköp av hypoteksinrättningarnas obligationer. Riktigheten därav kunde ifrågasättas. I avseende å räntabiliteten vore visserligen en placering i bundna inteckningslån enligt de sakkunnigas förslag något fördelaktigare än en placering i obligationer av angivet slag och med tio års återstående löptid, därvid likväl borde beaktas, att förvaltningskostnaderna för inteckningslån ställde sig högre än för obligationer. Å andra sidan innebure en placering i obligationer större säkerhet än en placering i bundna inteckningslån, och ur likviditetssynpunkt vore dessa obligationer avsevärt överlägsna inteckningslånet. Med hänsyn därtill och då, såsom de sakkunniga ifrågasatt, bundna inteckningslån i likhet med obligationer av sparbankerna skulle nedskrivnas i syfte att avkastningen, beräknad efter de nedskrivna värdena, kunde förväntas svara mot ett eventuellt inträdande högre ränteläge, ville det synas som om skäl funnes för en mera välvillig inställning mot placering av sparbanksmedel i här avsedda obligationer än de sakkunniga intagit.

Sedan de omnämnda hypoteksinstitutionerna inrättats, hade intet inträffat som skulle kunna giva anledning till intagande av en förändrad ståndpunkt rörande deras betydelse och gagn ur samhällsekonomisk synpunkt. Det måste därför alltjämt anses vara av vikt, att fastighetskrediten stabiliserades genom största möjliga anslutning till hypoteksinstitutionerna. Särskilt gällde detta under tider som de nuvarande, då räntan vore låg. Åtgärder, som förhindrade en fortsatt utveckling av hypoteksinrättningarnas utlåningsrörelse, syntes därför icke böra vidtagas. Uppenbart vore, att i den mån sparbankerna skulle komma att utlämna bundna inteckningslån, detta måste innebära ett avbräck för hypoteksväsendet samt därjämte vara ägnat rubba hittillsvarande fördelning av de olika kreditinstitutens uppgifter. Även med hänsyn därtill måste styrelsen ställa sig avvisande till de sakkunnigas förslag, och detta desto mer som det icke kunde göras gällande, att behov förelåge för fastighetsägarna att erhålla ökade möjligheter till bunden primär- och sekundärkredit eller att hypoteksinrättningarna icke framdeles liksom hittills skulle kunna tillhandahålla sådan kredit i tillräcklig omfattning.

Styrelsen för *konungariket Sveriges stadshypotekskassa*, som tagit del av det utav styrelsen för svenska bostadskreditkassan avgivna yttrandet, förklarar sig i sak instämma i detta samt anför vidare bland annat:

De sakkunniga hade uttalat, att förslaget om rätt för sparbankerna att utlämna bundna lån allenast vore en skyddsåtgärd mot den skärpta konkurrensen från andra kreditinrättningars sida. I betänkandet intagen statistik hade väsentligen låtit stadshypotekskasseorganisationens utveckling framträda, medan den starka utvidgningen av kreditgivningen från vissa andra institutioner icke medtagits. I anledning därav ville styrelsen framhålla, att stadshypotekskasserörelsen ingalunda sökt avsiktligt konkurrera med sparbankerna om fastighetsbelåningen. Hypoteksorganisationen hade allenast haft att inom de av statsmakterna fastställda grunderna för och den genom anvisande av garantikapital angivna begränsningen av dess verksamhet tillgodose önskemålen hos de fastighetsägare, som velat begagna sig av stadshypoteks-

kassans kreditformer. Detta kunde styrelsen icke anse utgöra någon verklig konkurrens, och än mindre hade någon konkurrensskärpning på senare tid ägt rum. Det behöfde knappast påpekas, att stadshypotekskassan saknade varje intresse ur vinstsynpunkt att driva fram en konkurrens med sparbankerna.

Vad speciellt den primära fastighetskrediten beträffade, finge styrelsen framhålla, att konkurrens från sparbankernas sida gentemot stadshypoteksföreningarna av beskaffenhet att kunna menligt påverka de sistnämndas utlåningsrörelse kunde befaras uppkomma, om de regler för bestämmande av belåningsgränsen, vilka de sakkunniga föreslagit, skulle bliva upphöjda till lag. Enligt förslaget skulle belåningsgränsen sättas i relation endast till fastighets taxeringsvärde — en för övrigt ur säkerhetssynpunkt ingalunda betryggande norm för belåningsgränsens bestämmande ifråga om bundna lån — samt fastställas till 50 procent, i vissa fall till 60 procent av detta värde. För stadshypoteksföreningarnas utlåning gällde däremot ifråga om belåningsgränsen i vissa avenden mera inskränkande bestämmelser. Det vore uppenbart, att särskilt i de fall, då belåningsgränsen bleve högre för sparbank än för stadshypoteksförening, sparbanken komme att beredas en alltför gynnad ställning i förhållande till hypoteksföreningen.

Styrelsen för *Sveriges fastighetsägareförbund* har uttalat sin anslutning till vad styrelsen för svenska bostadskreditkassan och styrelsen för konungariket Sveriges stadshypotekskassa anfört och därutöver uttalat bland annat följande:

Fastighetsägarna fullföljde en socialekonomiskt betydelsefull uppgift, då de strävade att skapa de vid varje tillfälle gynnsammaste upplåningsvillkoren. Särskilt i en tid, då statsmakternas anordningar ginge ut på att såvitt möjligt tillgodose medborgarnas intresse att erhålla låga hyror, framstode det som nödvändigt, att statsmakterna medverkade till att fastighetsägarnas ränteutgifter minskades. Det samhällsgagneliga i en dylik strävan hade av statsmakterna erkänts, bland annat genom deras medverkan vid inrättandet av konungariket Sveriges stadshypotekskassa och svenska bostadskreditkassan. Styrelsen funne det uppenbart, att stadsfastighetsägarnas kreditbehov främst borde tillgodoses genom de nämnda kreditanstalterna, vilka hade de bästa möjligheterna att erbjuda sina låntagare de gynnsammaste lånevillkoren. På sparbankshåll gjorde man gällande, att sparbankerna, sett över en längre period, förmådde erbjuda lika förmånliga villkor. Styrelsen kunde icke vitsorda, att så vore förhållandet. Om den från sparbankshåll hävdade åsikten vore riktig, syntes det opåkallat att nu kräva den förändring, som vore ifråga. Sparbanksintressets målsmän syntes i själva verket sträva till att bereda möjlighet för sparbankerna att vid ett högt ränteläge binda lån i syfte att de skulle ligga ouppsägbara från låntagarnas sida under ett därefter till äventyrs inträffande lägre ränteläge samt i förhoppning att de skulle förfalla till betalning under ett ånyo inträffat högre ränteläge och då kunna förnyas på i möjligaste mån oförändrade villkor. Sparbankerna önskade med andra ord visst icke binda lån i tider av låg ränta, något som för övrigt låge i sakens natur och även vore från sparbankshåll vitsordat.

Mot åsikten att sparbankerna på lång sikt skulle erbjuda fastighetsägarna lika gynnsamma lånevillkor som hypotekskassan och bostadskreditkassan talade även det förhållandet, att sparbankerna arbetade med vinstsyfte, som vore alldeles främmande för den verksamhet, de båda nämnda kassorna bedreve. Sparbankernas uppgift vore obestriddligen i första hand att tillgodose insättarnas intresse att erhålla god avkastning å sina sparmedel. I den mån

detta intresse kolliderade med fastighetsägarnas intresse att erhålla lån mot så låg ränta som möjligt, komme sparbankerna givetvis alltid, vilket ju vore fullt lojalt, att söka utnyttja penningläget för att tillgodose insättarnas men icke fastighetsägarnas intresse.

Stadsfastighetsägarnas nämnda kooperativa låneanstalter vore de, som på fastighetskreditområdet i längden effektivast vore i stånd att verka för det hyresprisförbilligande, som statsmakterna sökte åvägabringa. Vid sådant förhållande vore det naturligt, att rätten att utlämna bundna inteckningslån icke utsträcktes att gälla för sådana penninginstitutioner, som icke kunde tänkas begagna denna rätt att i första hand tillgodose fastighetsägarnas intresse att erhålla så gynnsamma lånevillkor som möjligt. Att lagstifta med syfte att vid sidan av stadsfastighetsägarnas egna låneanstalter uppamma en långfristigt kreditgivning, som icke hade samma förutsättningar att bli till det allmännas gagn, syntes styrelsen icke böra ske.

Länsstyrelsen i Stockholms län förklarar sig dela de sakkunnigas principiella betänkligheter mot bindningsrätten och anser, att dessa betänkligheter bort föranleda de sakkunniga att icke förorda något undantag från bindningsförbudet. Vidare anför länsstyrelsen:

Bland de sparbanker, som uttalat sig för önskvärheten av bindningsrätt befunde sig även Stockholms läns sparbank. I anledning därav ville länsstyrelsen framhålla, att nämnda sparbank på ett utmärkt sätt förstått att möta och övertinna de olägenheter, som vållats banken av de i stor omfattning gjorda uppsägningar av inteckningslån, vilka varit föranledda av gäldenärernas önskan att få sina lån bundna. De genom dessa uppsägningar lösgjorda beloppen hade av banken i stor omfattning placerats i primärlån i mindre fastigheter inom länet, varigenom banken i större utsträckning än hittills tillgodosett länets behov av dylika lån. Denna utveckling av bankens verksamhet funne länsstyrelsen synnerligen tillfredsställande, och banken hade därmed visat, att den icke vore beroende av rätten att binda inteckningslån för att bibehålla och vidare förkovra sin ställning.

Enligt länsstyrelsens mening föreläge icke anledning till en sådan begränsning av sparbanks rätt att utlämna bundna kommunlån, som de sakkunniga föreslagit. Såvitt länsstyrelsen hade sig bekant, hade icke någon olägenhet försports av den obegränsade rätt, sparbankerna härutinnan ägde. Principen att sparbank icke borde binda utlåning på längre tid vore här icke tillämplig på samma sätt som i fråga om inteckningslån, när kommunernas skuldsedlar i det närmaste kunde jämföras med av dem utfärdade obligationer, som utan svårighet kunde realiseras.

Länsstyrelsen i Kronobergs län uttalar, att de svårigheter, för vilka vissa sparbanker under de senaste årens exceptionellt låga ränteläge varit utsatta vid förvaltningen av dem anförtrodda medel, numera till allra största delen syntes hava övervunnits och att därför något behov av bindningsrätt icke för närvarande finnes. Ej heller av principiella skäl kunde ett dylikt medgivande anses tillrädligt.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län har på liknande skäl velat ifrågasätta, huruvida tillräcklig anledning föreläge att genomföra den föreslagna utvidningen av sparbankernas utlåningsverksamhet.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har bland annat yttrat:

Förslaget hade visserligen fått en sådan utformning, att bindningsrätt icke kunde förekomma annat än i särskilda undantagsfall. Likväl vore lämplig-

heten av medgivande överbudet taget av bindning av inteckningslån i sparbanker så omtvistad, att man måste ställa sig tveksam även inför ett så försiktigt formulerat medgivande som de sakkunnigas. Då därtill komme att frågan sammankopplats med rätten att utlämna bundna kommunlån, syntes den öppnade möjligheten få ytterst ringa praktisk betydelse. För Västerbottens län vore det ifrågasatta medgivandet icke påkallat av något behov och skulle därför icke få någon som helst betydelse. Länsstyrelsen funne sig därför förhindrad att tillstyrka förslaget genomförande i denna del.

Såsom förut antytts har i många fall — jämväl då bindningsrätt i princip förordats — kritik riktats mot de former, i vilka de sakkunniga velat medgiva sådan rätt.

Sålunda har, såsom redan den föregående framställningen utvisar, motstånd rests mot de sakkunnigas förslag att sammankoppla medgivandet av bindningsrätt beträffande inteckningslån med en inskränkning av rätten att utlämna bundna kommunlån. En dylik inskränkning avstyrkes av *fullmäktige i riksbanken, sparbanksinspektionen* och *svenska sparbanksföreningen* samt av *länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Kalmar, Gotlands, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands och Kopparbergs län.*

Beträffande denna fråga anföra *fullmäktige i riksbanken* bland annat, att bundna kommunlån, särskilt mycket långa sådana och lån till ekonomiskt svaga kommuner, visserligen kunde medföra samma olägenheter som bundna inteckningslån. Den uppdelning av kommunlånen, som de sakkunniga föresloge — d. v. s. i en grupp, som enligt Kungl. Maj:ts beslut finge jämföras med kommunobligationer, och en grupp av mindre goda kommunlån — funne fullmäktige emellertid icke tillfredsställande. Med hänsyn därtill och då det icke syntes påkallat att införa restriktioner på ett område, där hittills frihet varit rådande, ville fullmäktige föreslå, att någon begränsning av sparbankernas rätt att utgiva bundna kommunlån icke genomfördes. En viss spärr mot de olägenheter, som kunde följa av en överdriven bindning av kommunlån, syntes kunna åstadkommas genom regler för värdesättningen i balansräkningen av bundna kommunlån.

Jämväl *sparbanksinspektionen* har, då det här vore fråga om att beröva sparbankerna en handlingsfrihet, som de hittills ägt, ehuru med någon tvekan ansett sig kunna frångå de sakkunnigas förslag om begränsning av rätten att utlämna bundna kommunlån. Däremot ville inspektionen icke släppa det regulativ, som låge i kravet på att dylika lån skulle nedskrivas till sådan nivå, att en betryggande förräntning å lånens bokförda värde erhöles.

Länsstyrelsen i Uppsala län har framhållit, att sparbankerna genom utlämnandet av lån till mindre kommuner kunnat på ett lyckligt sätt tillgodose ett viktigt slag av det lokala kreditbehovet. Utredningen gäve vid handen, att sparbankerna hittills iakttagit stor försiktighet med avseende å bundna kommunlån. Tillräckliga skäl förelåge således icke till ändring därutinnan.

De sakkunnigas förslag att sparbanks rätt att utlämna bundna inteckningslån skulle vara beroende av särskild dispens av Kungl.

Maj:t har avstyrkt av *fullmäktige i riksbanken, sparbanksinspektionen, svenska sparbanksföreningen, bank- och fondinspektionen* samt *länsstyrelserna i Kalmar, Gotlands, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Kopparbergs och Jämtlands län.*

Fullmäktige i riksbanken hava härutinnan anfört:

Fullmäktige ansåge, att ett sådant dispensförfarande liksom alla anordningar av dylikt slag bleve tungt och omständligt. Mot detsamma syntes därtill kunna invändas, att det innebure en betygssättning av sparbankerna från högsta instans, som kunde medföra olägenheter. Ett beslut av Kungl. Maj:t, innebärande att en sparbank icke vore kvalificerad att utlämna fasta inteckningslån, skulle sannolikt lända till skada för ifrågavarande instituts verksamhet. Detta bleve visserligen icke fallet, därest Kungl. Maj:t vid avgörandet av dylika frågor alltid följde siffermässigt konstaterbara normer, men i sådant fall syntes hinder icke möta att i sparbankslagen angiva dessa normer, gällande för samtliga sparbanksbanker. Denna sistnämnda väg vore enligt fullmäktiges mening den riktiga, därest man ville medgiva sparbankerna rätt att driva ifrågavarande utlåningsrörelse.

Av betänkandet framginge, att endast 23 av samtliga 480 sparbanksbanker funnit sig föranlåtna att utgiva räntebundna inteckningslån. I intet fall utgjorde omslutningen för sparbank, som utgivit räntebundet lån, ett lägre belopp än 5 miljoner kronor. Med hänsyn till dessa omständigheter och den risk, som vore förenad med den nya rörelsen, syntes man i varje fall för närvarande böra begränsa rätten att driva den nya utlåningen till de större sparbanksbankerna. Gränsen syntes lämpligen böra dragas sålunda, att sparbanksbanker, vilkas insättarbehållning och egna fonder enligt senaste bokslut uppginge till lägst 5 miljoner kronor, erhöle rätt att utgiva bundna inteckningslån.

Sparbanksinspektionen har likaledes förordat en generell bindningsrätt för alla sparbanksbanker med minst fem miljoner kronor i insättarbehållning och egna fonder. Till stöd härför har inspektionen åberopat i huvudsak samma skäl som anförts av fullmäktige i riksbanken samt därutöver framhållit, att de mindre sparbanksbanker, som genom en sådan regel skulle uteslutas, för närvarande knappast hade något behov av att binda inteckningslån och att de även i många fall syntes sakna de organisatoriska förutsättningar, som borde erfordras för att erhålla bindningsrätt. Det vore icke någon nyhet i svensk banklagstiftning, att skillnad gjordes mellan banker av olika storleksordningar; för bankaktiebolag finnes redan en efter fondstorleken verkställd kategoriklyvning i avseende på inlåningsrätten.

Även *bank- och fondinspektionen* har förordat en lösning av nu förevarande fråga efter de linjer, som angivits i de sist berörda båda yttrandena.

Beträffande de synpunkter rörande reglerna i övrigt för en eventuell bindningsrätt för sparbanksbankerna, som framkommit i de avgivna yttrandena, må följande återgivas.

Fullmäktige i riksbanken hava uttalat, att även om de större sparbanksbankerna, på sätt fullmäktige förordat, erhöle en generell bindningsrätt, viss inskränkning rörande verksamhetens utövande dock syntes böra föreskrivas. Enligt fullmäktiges mening borde följande begränsning giva sparbanksbankerna tillräcklig rörelsefrihet:

bundet inteckningslån borde endast få avse fastighet, belägen inom sparbankens verksamhetsområde;

bindning borde ej få ske för längre tid än tio år;

bindning borde ej få ske i större omfattning än som motsvarade 15 procent av summan av sparbankens insättarbehållning och egna fonder;

av de bundna lånen borde högst ett belopp, motsvarande 3 procent av nämnda summa, få ställas att förfalla under ett och samma år.

Beträffande den intecknade fastighetens beskaffenhet och läge samt inteckningens förmånsrättsläge syntes böra gälla vad som stadgats i 25 § sparbankslagen med den ändringen, att möjlighet borde beredas sparbank att utlämna bundet lån mot säkerhet av inteckning inom högst 60 procent av taxeringsvärdet å sådan fastighet i stad, där stadshypoteksförening kunde lämna lån till sistnämnda gräns.

Slutligen hava fullmäktige framhållit såsom önskvärt, att förbud mot utgivande av s. k. räntebundna lån infördes i lagen.

Sparbanksinspektionen har förordat en lösning efter samma linjer som fullmäktige i riksbanken och såsom motivering därtill anført bl. a. följande:

Ett relationstal av 15 procent för bundna inteckningslån skulle lämna de berörda sparbankerna rörelsefrihet inom en ram, som vore vid nog att täcka deras behov av bindingsrätt såsom försvarsmedel i konkurrensen om placeringarna. Inspektionen förutsatte, att sparbankerna endast med stor försiktighet skulle begagna sig av bindingsrätten.

Bindingsrätten borde beräknas på insättarbehållningen och fonderna. Begreppet förvaltade medel borde icke användas, enär det vore olämpligt, att bindingsrätten även skulle få räknas på tillfällig upplåning. Nu angivna begränsning hade sin största betydelse med avseende på de sparbanker, som befunne sig just vid femmiljonersgränsen.

Bestämmelsen att vid bindingsrättens fulla utnyttjande lånens förfallotider måste utsträckas över minst fem år innebure den fördelen, att vid varje tidpunkt den genomsnittliga återstående löptiden för de bundna lånen komme att understiga tio år.

I likhet med de sakkunniga ansåge inspektionen, att inteckning, som utgjorde säkerhet för bundet lån, skulle ligga inom 50 procent av taxeringsvärdet, dock att dylikt lån beträffande vissa större städer kunde få lämnas upp till 60 procent av taxeringsvärdet. Det syntes böra uppdragas åt Konungens befallningshavande att efter hörande av inspektionen bestämma de städer inom respektive län, där lån finge lämnas till den högre procentsatsen. Inspektionen ville erinra om, att styrelsen för konungariket Sveriges stadshypotekskassa träffade avgörande rörande de städer, där stadshypoteksföreningarna finge lämna fasta lån på tio år upp till 60 procent. De bestämningsgrunder, som vore vägledande för stadshypotekskassans styrelse, borde kunna godtagas även i ifrågavarande fall. Därest förslaget att sparbank skulle erhålla rätt att utgiva bundna inteckningslån icke komme att föreläggas riksdagen, vore det enligt inspektionens mening angeläget, att i sparbankslagen infördes förbud mot utgivandet av s. k. räntebundna inteckningslån.

Svenska sparbanksföreningen har förordat följande regler:

bindning borde ej få ske för längre tid än tio år;

bindning borde ej få ske i större omfattning än som motsvarade 20 procent av insättarbehållningen;

av de bundna lånen borde högst ett belopp, motsvarande 4 procent av insättarbehållningen, få ställas att förfalla under ett och samma år;

endast lån mot inteckningar, som avsåges i nu gällande 25 § och som låge inom 60 procent av taxeringsvärdet, borde få bindas.

Till motivering för detta förslag anför föreningen bland annat:

Sparbankerna vore i regel ganska ovilliga att binda sina lån, alldeles särskilt under tider av låg ränta. Bindning skedde därför endast i de fall, då det efter omsorgsfull prövning av alla föreliggande omständigheter befunnas vara för sparbankens intresse nödvändigt. Genom bestämmelsen om bindningens begränsning till tio år och dess fördelning av maximibeloppet på fem år, vunnas trygghet för att någon större belastning för framtiden icke behövde befaras. Det syntes sparbanksföreningen som om med dylika begränsningar bindningsrätten icke skulle vare sig i fråga om sparbankens solvens eller likviditet leda till några som helst faror, i allt fall icke jämförliga med dem, som kunde vara förenade med vissa andra möjliga former för placering. Lagen borde klart uppdraga gränserna för sparbankernas befogenhet i förevarande avseende.

Länsstyrelserna i Hallands, Värmlands och Jämtlands län hava uttalat sin anslutning till de av svenska sparbanksföreningen förordade reglerna.

Bank- och fondinspektionen har ifrågasatt, att exempelvis en tiondel av sammanlagda beloppet av bundna inteckningslån borde ställas att årligen förfalla till betalning.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län har — under erinran att sparbank ej finge utlämna lån mot pant av aktier till högre sammanlagt belopp än som motsvarade hälften av sparbankens fonder — förordat, att bundna inteckningslån och lån mot aktier skulle kunna av sparbank beviljas till sammanlagt det belopp, som motsvarade sparbankens fonder, av vilket belopp dock högst hälften skulle få användas till aktielån. Belåningsgränsen borde sättas vid 60 procent av egendomens värde.

Länsstyrelsen i Gotlands län har ansett bindningsrätten åtminstone böra motsvara sparbanks fonder.

Överståthållarämbetet samt *länsstyrelserna i Kalmar och Älvsborgs län* hava ifrågasatt en mera vidsträckt bindningsrätt än de sakkunniga föreslagit utan att närmare angiva gränserna därför.

Slutligen har styrelsen för *svenska bankföreningen* med instämmande av bank- och fondinspektionen uttalat, att det i lagtexten borde utsägas, att bundet inteckningslån icke finge av sparbank beviljas, med mindre fastigheten underkastats särskild värdering genom försorg av sparbankens styrelse ävensom att sådant lån ej finge ligga högre än inom den föreskrivna delen av såväl fastighetens taxeringsvärde som det av styrelsen åsatta värdet.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen hava starka meningsskiljak- tigheter yppats i fråga om behovet och lämpligheten av att medgiva sparbankerna rätt att utlämna bundna lån mot säkerhet av fastighetsinteckning. Medan i flertalet yttranden framhållits, att en sådan lånerörelse hos sparbanker-

na, därest den hålles inom lämpliga gränser, kan bliva till nytta för det allmänna, har från andra håll, framför allt från sparbankernas konkurrenter på fastighetskreditens område, tanken på en dylik utvidgning av sparbankernas verksamhetsområde bestämt avvisats.

I de yttranden, som innefatta ett avstyrkande av förslaget, har flerstädes understrukits, att ett stort antal sparbanker vid tillfrågan förnekat behovet av bindningsrätt och uttalat, att de i sparbanksföreningens framställning berörda svårigheterna icke gjort sig mera kännbara. Att åtskilliga sparbanker sålunda synas stå tämligen likgiltiga inför frågan, finner jag emellertid icke böra tillmätas alltför stor betydelse. Viktigare är att, såsom de sakkunniga framhållit, ett antal stadssparbanker, tillhörande de större storleksgrupperna, funnit sig starkt besvärade av de berörda svårigheterna och till undvikande av dessa funnit sig nödsakade att tillgripa s. k. räntebindning.

Såsom de sakkunniga anført framgår icke av förarbetena till sparbankslagen, huruvida förbudet att binda lån varit avsett att innefatta även hinder att i någon form binda allenast räntan för lån. Att något uttalande härutinnan icke föreligger torde sannolikt bero därpå, att vid tiden för lagens tillkomst räntebindning ännu ej tillämpats av sparbankerna och att frågan fördenskull då icke framstod såsom aktuell. Oaktat lagen — såsom från sparbankshåll åberopats — icke innefattar något direkt förbud mot räntebindning, kan den i förevarande avseende skedda utvecklingen i allt fall knappast undgå att i viss mån te sig som ett kringgående av bindningsförbudet. En fortsatt utveckling i sådan riktning bör enligt min mening icke tillåtas. Att emellertid uttryckligen förbjuda sparbankerna att utlämna räntebundna lån utan att samtidigt skapa former för en bunden lånerörelse i begränsad omfattning, synes mig i nuvarande situation icke böra ifrågakomma. Då det emellertid är mera i undantagsfall — låt vara betydande sådana — som sparbankernas rörelse drabbats av bindningsförbudet föreslår jag, att i 26 § sparbankslagen såsom huvudregel för samtliga sparbanker fastslås, att bundna inteckningslån icke må beviljas och att den uppsägningsrätt, som sparbank skall förbehålla sig, icke i något avseende må inskränkas. I 27 § — vars nuvarande bestämmelser jag i likhet med de sakkunniga finner kunna uteslutas — skulle därefter de regler meddelas, enligt vilka bindning i särskilda fall må ske.

Med den rätt till bindning av inteckningslån, sparbankerna sålunda undantagsvis skulle erhålla, åsyftar jag allenast att inom gränser, som i tillbörlig mån förringa riskerna för sparbankerna av en bunden utlåningsrörelse, bereda de större sparbankerna möjlighet att under tider med lågt ränteläge kunna bevara sin ställning som långgivare på fastighetskreditens område i större utsträckning än under nuvarande räntekonjunktur visat sig vara möjligt. Farhågorna för att sparbankerna härigenom skulle kunna bedriva en obehörig konkurrens med hypoteksinrättningarna synas mig överdrivna. Såväl hypoteksinrättningarna som sparbankerna kunna vara skickade att tillmötesgå lånebehov på fastighetsmarknaden, därvid i olika situationer än den ena och än den andra institutionens kreditvillkor torde visa sig bäst motsvara olika låntagares önskemål.

Om jag sålunda ansluter mig till de sakkunnigas mening, att en rätt till bindning av inteckningslån i begränsad omfattning och avseende jämförelsevis korta tidsperioder icke behöver förvägras sparbankerna vare sig med hänsyn till deras egen säkerhet eller av allmänna konkurrenshänsyn, kan jag däremot icke undgå att finna den kritik befogad, som i ett stort antal yttranden framställts mot de sakkunnigas förslag till utformning av de undantagsregler, enligt vilka bindningsrätt skulle kunna medgivas. Jag anser sålunda, att sparbankernas hävdvunna rätt att tillgodose varaktiga kommunala lånebehov icke i förevarande sammanhang bör beskäras, samt att det ifrågasatta dispensförfarandet bör ersättas med en generell, i lagen angiven regel.

Beträffande utformningen i övrigt av reglerna om bindningsrätten synes mig vad fullmäktige i riksbanken och sparbanksinspektionen i sådant avseende föreslagit innefatta en i huvudsak tillfredsställande lösning. Jag förordar alltså, att alla sparbanker, för vilka summan av insättarnas tillgodohavanden och de egna fonderna uppgår till 5 miljoner kronor, erhålla rätt att binda inteckningslån på tio år. För att tillmötesgå vissa från sparbankshåll framkomna önskemål synes det kunna medgivas, att sammanlagda beloppet av utestående bundna inteckningslån får uppgå till högst 20 procent av summan av sparbankens insättarbehållning och egna fonder. En dylik mindre utvidgning i förhållande till vad fullmäktige i riksbanken och sparbanksinspektionen föreslagit synes mig utan olägenhet kunna ske. En konsekvens av vad jag sålunda föreslagit blir, att högst ett belopp motsvarande 4 procent av nyssnämnda summa bör få ställas att förfalla under ett och samma år.

Även enligt min mening bör sparbank såsom säkerhet för bundet lån allenast få godtaga botteninteckning i fastighet, belägen inom sparbankens verksamhetsområde.

Jag ansluter mig vidare till uppfattningen, att inteckning, som utgör säkerhet för bundet lån, som regel skall ligga inom 50 procent av taxeringsvärdet, men att beträffande vissa större städer eller delar av dem enligt särskilt medgivande inteckning upp till 60 procent av taxeringsvärdet må kunna godtagas. Såsom sparbanksinspektionen föreslagit, torde det böra uppdragas åt Konungens befallningshavande att efter sparbanksinspektionens hörande bestämma, i vad mån inteckning upp till det högre värdet må godtagas. En viss vägledning vid bedömandet av denna fråga synes kunna hämtas ur stadgandet i 8 § förordningen den 17 maj 1935 (nr 177) angående grunderna för stadshypoteksföreningars bildande och verksamhet enligt vilket stadgande hypoteksförening må, efter medgivande av hypotekskassans styrelse, i fråga om större städer eller delar av dem bevilja fasta lån på tio år intill ett belopp, ej överstigande sex tiondelar av vare sig särskilt uppskattningsvärde eller taxeringsvärdet, där den belånade fastighetens huvudbyggnad är av sten eller annat lika hållbart ämne och avsevärd nedgång i fastighetens värde under lånetiden icke synes vara att befara. Ehuru jag icke finner påkallat att i sparbankslagen införa så detaljerade regler angå-

ende värdering av fastighet, som nyssnämnda förordning innehåller, finner jag likväl motiverat att, på sätt svenska bankföreningens styrelse förordat, i lagen införas föreskrift om skyldighet för sparbank att föranstalta om värdering av fastighet, innan bundet lån beviljas, ävensom bestämmelse därom, att uppskattningsvärdet i samma mån som taxeringsvärdet skall beaktas vid fastställande av belåningsgränsen.

I likhet med de sakkunniga anser jag hinder icke böra möta för sparbank att utnyttja sin bindningsrätt sålunda, att sparbanken i stället för helt bundna lån utlämnar lån, som endast äro bundna i visst avseende, exempelvis i fråga om räntan. Utan särskilt stadgande torde det vara klart, att även räntebundna lån, som utlämnats före de nya bestämmelsernas ikraftträdande, skola medräknas vid fastställande av bindningsrättens omfattning.

Till frågan om skyldighet för sparbank att nedskriva bundet lån återkommer jag i det följande.

Härefter torde jag få beröra vissa andra av de sakkunniga föreslagna ändringar i 26 § sparbankslagen.

Enligt tredje stycket av förevarande paragraf må lån, då fråga ej är om lån till kommun eller dylik samfällighet, av sparbank utlämnas allenast mot fullgod säkerhet av pant eller borgen. Denna bestämmelse medför bland annat, att en sparbank, som önskar upptaga lån hos en annan sparbank, antingen måste ställa säkerhet för lånet eller ock förskaffa sig lånet i form av en insättning från den andra sparbankens sida, i vilket senare fall ställande av säkerhet tydligen ej ifrågakommer. De sakkunniga finna naturligast, att formen av lån väljes i ett dylikt fall, och framhålla, att det motsatta förfaringssättet kan möjliggöra ett kringgående av bestämmelsen i 22 § första stycket därom, att sparbank må upptaga lån allenast för fyllande av tillfälligt penningbehov. För att underlätta anlåtande av låneformen i nu avsedda fall föreslå de sakkunniga, att lån skall kunna lämnas till sparbank utan säkerhet.

Nämnda förslag har icke gjorts till föremål för annat uttalande än att *sparbanksinspektionen* erinrat, att ett medgivande i enlighet med förslaget givetvis icke befriade sparbanks styrelse från skyldighet att i vederbörlig ordning pröva låneansökningen, innan lån av ifrågavarande slag beviljades.

Enligt 26 § tredje stycket gäller vidare, att lån icke må utlämnas mot in-teckning i fartyg eller förlagsin-teckning eller in-teckning i jordbruksinventarier, sparbank dock obetaget att mottaga sådan säkerhet tillika med annan i och för sig fullgod säkerhet. Ej heller må lån mot pant av aktier eller lottbrev utlämnas till högre sammanlagt belopp än som motsvarar hälften av sparbankens fonder. Då de solidariska bankbolagen numera blivit ombildade till bankaktiebolag och deras lotter erhållit karaktär av aktier, föreslå de sakkunniga, att bestämmelsen om utlåning mot lottbrev såsom saknande praktisk betydelse uteslutes och att i stället förlagsbevis upptagas såsom i belåningshänseende likställda med aktier. De sakkunniga

anse förlagsbevisen tämligen jämförliga med preferensaktier. Enligt de sakkunnigas uppfattning hörde dessa värdepapper till egendom, som sparbank enligt 30 § ej finge förvärva, en uppfattning som också syntes hava vunnit insteg i praxis vid tillämpningen av sistnämnda lagrum.

Bank- och fondinspektionen har med avseende å förevarande fråga uttalat, att inspektionen förutsatte, att med förlagsbevis skulle förstås endast sådana värdepapper, vilka i 45 § banklagen betecknades såsom förlagsbevis, nämligen förskrivningar som medförde rätt till betalning först efter utfärdarens övriga fordringsägare.

Enligt 26 § sista stycket må lån, för vilket säkerheten utgöres av borgen av annan än kommun eller dylik samfällighet, utlämnas allenast på viss tid och ej utestå längre än tio år. Är lånet ställt på längre återbetalningstid än ett år, skall i skuldebrevet utfästas årlig avbetalning i förhållande till den tid, för vilken lånet beviljats, sparbanken dock alltid obetaget att begagna sin rätt att uppsäga lånet till återbetalning på en gång.

De sakkunniga hava övertvägt, huruvida icke ifrågavarande bestämmelser borde modifieras i sådan riktning, att sparbankerna erhöles större frihet vid bestämmandet av återbetalningstiden för borgenslån. Därigenom skulle möjligheterna kunna vidgas för sparbankerna att tillgodose låntagarnas växlande önskemål med avseende å sättet för lånens återbetalning. Icke minst för jordbrukare kunde det ofta kännas som en brist, att icke borgenslån kunde utlämnas för längre tid än tio år. Den tekniska utvecklingen inom jordbruket hade medfört allt mera omfattande kapitalinvesteringar, vilka föranlett behov av lån ställda på en tämligen mångårig amortering. Även i andra fall kunde en längre amorteringstid än tio år tänkas vara befogad. En mera väsentlig förlängning av lånets löptid kunde väl medföra vådor med hänsyn till förändringar i de förhållanden, som legat till grund för lånets upptagande. I allmänhet syntes önskvärt, att ett lån, som exempelvis upptoges för inköp av inventarier, icke utlämnades för längre tid än dessa kunde antagas förbliva användbara. De sakkunniga hade vid övertvägande av de förhållanden, som inverkade på förevarande fråga, stannat vid att föreslå, att den längsta återbetalningstiden för amorteringslån skulle höjas från tio till femton år. Därvid finge emellertid framhållas, att utlämnandet av lån på tid överstigande tio år måste föranleda särskild omsorg om att icke fordran gentemot låntagare och borgensmän bleve föremål för preskription.

Även i andra hänseenden hava de sakkunniga förordat jämkningar i gällande regler om återbetalningstid för borgenslån. Nuvarande bestämmelser innebära, att lån måste börja amorteras redan första året efter upptagandet och att återbetalningen skall jämnt fördelas i förhållande till lånetiden. De sakkunniga uttala, att ett annat sätt för återbetalningen kan vara önskvärt med hänsyn till karaktären av de kapitalinvesteringar, vartill lån användas. Exempelvis erinras om att lån ofta upptagas i syfte att möjliggöra för låntagaren att genomgå utbildning eller bedriva studier. De sakkunniga föreslå, att avbetalning årligen skall kunna ske med belopp, som i förhål-

lande till varandra innebära en jämnt fortlöpande stegring, ävensom att, där med hänsyn till lånets ändamål särskilda omständigheter därtill föranleda, frihet från avbetalning skall kunna medgivas under tid ej överstigande de tre första åren av lånets löptid. I lagen bör enligt de sakkunnigas mening utsägas, att i sistnämnda fall godkännande av den uppskjutna amorteringen skall inhämtas från borgensmännens sida.

De sakkunniga hava slutligen betonat angelägenheten av att omsättning av lån i allmänhet ej medgives, med mindre avbetalning sker enligt de för amorteringslån bestämda grunderna.

Länsstyrelserna i Uppsala och Kronobergs län hava med hänsyn till risken för preskription avstyrkt den föreslagna utsträckningen av lånens löptid.

Sparbanksinspektionen har uttalat, att borgenslån endast i särskilda fall borde ställas på så lång tid som femton år. Dylika långa lån borde icke utlämnas i andra fall än när valutan avsåge investering i sådan egendom, som icke kunde förväntas undergå värdeminskning i snabbare takt än lånet nedbringades genom de fastställda avbetalningarna. Inspektionen har icke ansett nödvändigt att i lagtexten intaga föreskrift om inhämtande av löftesmännens godkännande beträffande amorteringsfrihet under de tre första åren av låns löptid. Om amorteringsfriheten icke stipulerats redan i den av löftesmännen påtecknade reversen, inhämtades nämligen enligt god bankpraxis ändock alltid sådant godkännande. Det föreslagna tillägget i 26 § att amortering skulle kunna utfästas med belopp, som i förhållande till varandra innebure en jämnt fortlöpande stegring, borde enligt inspektionens mening jämväl utgå. Så som bestämmelsen avfattats kunde den i praktiken lämna rum för en icke avsedd tillämpning. Ett borgenslån kunde därigenom praktiskt taget förbliva oamorterat under längre tid än de tre år, som enligt förslaget skulle kunna vara helt amorteringsfria. För sparbankernas egen del vore en sådan utveckling icke lämplig, och för låntagarna borde de fördelar, som erbjödes i form av vissa amorteringsfria år och längre löptid än den nuvarande vara till fyllest.

*Departements-
chefen.*

De sakkunnigas förslag att sparbank skulle givas rätt utlämna lån till annan sparbank utan säkerhet anser jag mig kunna biträda. Såsom sparbankinspektionen framhållit är det emellertid själfallet, att ett dylikt medgivande icke befriar sparbank från skyldigheten att i vederbörlig ordning pröva låneansökningen, innan lån av ifrågavarande slag beviljas.

De sakkunnigas förslag att bestämmelsen i 26 § sista stycket om utlåning mot lottbrev borde uteslutas och i stället förlagsbevis upptagas såsom i belåningshänseende likställda med aktier finner jag mig jämväl böra förorda. Utan uttryckligt stadgande torde det vara klart, att med förlagsbevis i förevarande fall skall förstås detsamma som i banklagen.

Vad beträffar regeln om längsta tillåtna återbetalningstid för amorteringslån, ansluter jag mig till de sakkunnigas uppfattning, att en förlängning av nämnda tid från tio till femton år bör kunna genomföras. Givetvis måste

sparbankerna vid dylik utlåning ägna särskild omsorg åt att preskription icke inträder. Vad angår övriga ifrågasatta jämkningar i gällande amorteringsregler beträffande borgenslån har jag funnit av sparbanksinspektionen gjorda erinringar mot de sakkunnigas förslag värda beaktande, och förordar för min del allenast den ändringen, att sparbankerna beredes möjlighet att medgiva frihet från avbetalning under högst tre år efter lånets beviljande.

Slutligen vill jag nämna, att en av de sakkunniga, professorn Sommarin, i reservation uttalat, att ehuru det vore ett faktum, att de nuvarande bestämmelserna i 27 § sparbankslagen kommit att sakna all praktisk betydelse, planen på ett organiserat samarbete mellan sparbanker och jordbrukskassor dock icke borde släppas. Det första steget till effektiv förbättring av det mindre jordbrukets möjligheter att få lättillgängliga och vid olika lägen på penningmarknaden alltid jämförelsevis billiga driftskrediter hade enligt reservantens mening bort tagas därmed, att den i 27 § stadgade rätten för sparbank att träffa avtal om öppnande av löpande räkning eller kreditivräkning för jordbrukskassa inom sparbankens verksamhetsområde förändrats till rätt för sparbank att träffa dylikt avtal med enskild jordbrukare.

Nu berörda förslag har även vunnit anslutning i några av de avgivna yttrandena. Emellertid erinrar jag, att ett liknande förslag på grund av motioner behandlats av 1936 års riksdag. Bankoutskottet framhöll därvid (utlåtande nr 33), att en dylik utlåningsform skulle innebära en utvidgning av sparbankernas verksamhet till en uppgift, som i fortsättningen liksom hittills lämpligen borde ombesörjas av andra kreditinrättningar. Utskottet fann vad i motionerna anförts i varje fall icke utgöra tillräckliga skäl för vidtagande av en så betydelsefull omläggning av sparbanksväsendet. Utskottet hemställde, att de berörda motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, vilken hemställan riksdagen biföll. På grund härav anser jag mig icke böra förorda någon ändring i enlighet med reservantens förslag.

Sparbanks kassareserv.

Enligt 29 § sparbankslagen är sparbank skyldig att i tillgångar, vilka kunna med lätthet förvandlas i penningar, redovisa ett belopp, som tillsammans med sparbankens ineliggande kassa motsvarar minst en tiondel av insättarnas behållning enligt senaste bokslut. Dylik kassareserv skall utgöras av riksgäldskontorets skattkamarväxlar eller sådana obligationer, som i 25 § sparbankslagen omförmälas, eller medel, som för sparbankens räkning inneslå hos riksbanken eller inländskt bankbolag. Dock må av kassareserv högst 100,000 kronor utgöras av inteckningar av sådan beskaffenhet, som i 25 § sägs.

Beträffande förevarande paragraf hava de sakkunniga till en början föreslagit den ändringen, att fastighetsinteckningar icke vidare skulle få inräknas i kassareserven. Härom anföres i betänkandet huvudsakligen följande:

Anledningen till att fastighetsinteckningar hittills fått inräknas i kassareserven vore främst att tillskriva farhågor för att det i annat fall kunde bereda en del sparbanker svårigheter att disponera medel för fyllande av kassareserven. Det vore likväl tydligt, att även fullgoda inteckningar, i varje fall vid en allmän kris, icke utan avsevärd tidsutdräkt kunde förvandlas i penningar och att följaktligen en sparbank, som hotades av likviditetssvårigheter, vore mycket illa ställd, om den ej i tillräcklig omfattning kunde redovisa en kassareserv i mera lättrealiserbara tillgångar. Då det ur denna synpunkt vore av vikt för en sparbank att förfoga över en grundstomme av fullgoda obligationer, framstode det för de sakkunniga såsom ett klart önskemål, att i sparbanks kassareserv icke inräknades inteckningar. Det måste emellertid beaktas, att en sparbanks obligationsinnehav icke borde hava sådan omfattning, att uppgiften att i första hand tillgodose ortens kreditbehov därigenom lede alltför starkt intrång. Det kunde under inga förhållanden möta några svårigheter för de större sparbankerna att sörja för att kassareserverna komme att utgöras av andra tillgångar än inteckningar. Verkställd undersökning hade visat, att av de 205 sparbanker, hos vilka vid 1934 års utgång insättarnas behållning icke uppgått till 1.5 miljon kronor, 102 varit nödsakade att såsom kassareserv även räkna inteckningslån. Om detta icke varit medgivet, skulle behov hava förelegat att placera ytterligare sammanlagt omkring 3.3 miljoner kronor, d. v. s. i genomsnitt för varje sparbank 33,000 kronor, i obligationer eller därmed likvärdiga tillgångar. Om det medgäves sparbankerna en övergångstid av förslagsvis tio år, under vilken de efter hand kunde vidtaga en omplacering, syntes man icke behöva befara några mera avsevärda svårigheter.

I anslutning till de föreslagna ändringarna beträffande avgränsningen i 25 § av de täckningsfria tillgångarna hava de sakkunniga vidare förordat sådan jämkning av 29 §, att i kassareserven skulle få inräknas även medel innestående hos postsparbanken och centralkassa för jordbrukskredit ävensom andra av riksgäldskontoret utfärdade skuldförbindelser än skattkammarväxlar. Beträffande obligationer skulle av den i 29 § gjorda hänvisningen till 25 § följa, att till kassareserven framdeles komme att hänföras endast inhemska obligationer.

Med avseende å reglerna om sparbanks kassareserv erinra de sakkunniga dessutom, att enligt 49 § banklagen pantsatt tillgång, där tillgången utgör säkerhet för avtalad kredit, som ej till fullo begagnats, får beräknas till belopp, som bank enligt avtalet äger ytterligare utbekomma. De sakkunniga föreslå, att en bestämmelse av enahanda innehåll införas i 29 § sparbankslagen.

Slutligen yttra de sakkunniga, att det enligt deras mening måste anses självfallet, att om sparbanks kassareserv nedgått under vad i lagen stadgas, det åligger sparbanken att vidtaga åtgärder för att snarast möjligt uppbringa kassareserven till föreskrivet belopp. En uttrycklig bestämmelse av dylik innebörd förekommer i 49 § banklagen och föreslås av de sakkunniga införd även i 29 § sparbankslagen.

De sakkunnigas förslag om upphävande av medgivandet att i kassareserven medräkna fastighetsinteckningar har avstyrkts av *fullmäktige i riksbanken, sparbanksinspektionen, svenska sparbanksföreningen och länsstyrelser-*

na i Södermanlands, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Älvsborgs, Värmlands och Jämtlands län, varjämte länsstyrelsen i Stockholms län ställt sig tveksam, enär ändringen syntes kunna medföra olägenheter för mindre, nyinrättade sparbanker.

Svenska sparbanksföreningen har erinrat, att föreningen motsatt sig förslag i samma riktning vid tillkomsten av 1923 års sparbankslag, enär särskilt landsbygdens sparbanker därav skulle åsamkas svårigheter. Samma synpunkter gjorde sig fortfarande gällande åtminstone beträffande en del mindre sparbanker. Avgörande vore emellertid att den föreslagna regeln spelade en så underordnad roll för sparbankernas likviditet. De mindre sparbankerna, som det här i första hand gällde, kunde alltid stödja sig på den solidaritet emellan sparbankerna, som starkt gjort sig gällande. Vid en allmän likviditetskris syntes ett belopp av 3.3 miljoner kronor i obligationer varken göra till eller från. Att just nu företaga en lagstiftningsåtgärd, som stimulerade de små sparbankerna till förvärv av obligationer, syntes för övrigt mycket inopportunt, då på grund av tvångsnedskrivningar dylika inköp kunde föranleda förluster, som försämrade fondställningen.

Sparbanksinspektionen har funnit tillräckliga skäl icke föreligga att, även om de sakkunnigas förslag i denna del vore principiellt riktigt, mot sparbankernas bestämda önskan genomföra ändringen. Saken syntes icke vara av större betydelse; man finge, särskilt efter de deklARATIONER om solidaritet mellan sparbankerna som avgivits av sparbanksföreningen, förutsätta att sparbank med kassareserv, vari in-teckningar inginge, vid likviditetssvårigheter skulle kunna få belåna dessa på annat håll.

Länsstyrelsen i Gotlands län har föreslagit, att hälften av sparbanks kassareserv, dock högst 50,000 kronor, skulle få redovisas i fullgoda in-teckningar.

Att medel inestående hos centralkassa för jordbrukskredit skulle få medräknas i kassareserven har avstyrkts av *fullmäktige i riksbanken* under hänvisning till att centralkassa för jordbrukskredit icke borde mottaga tillfällig inlåning å stora belopp och att likviditetsbestämmelserna för centralkassorna, särskilt i jämförelse med motsvarande bestämmelser för affärsbankerna, vore synnerligen otillfredsställande.

En *minoritet inom fullmäktige* ävensom *sparbanksinspektionen* hava uttalat tvekan om lämpligheten av de sakkunnigas förslag i denna del.

Slutligen har bland andra *sparbanksinspektionen* förordat, att medel inestående å postgiro skulle få inräknas i kassareserven.

Vad först angår den av de sakkunniga förordade ändringen i 29 § spar-*Departements-* banklagen, att fastighetsin-teckningar icke skulle få inräknas i kassareserven, anser jag i likhet med sparbanksinspektionen, att frågan icke är av den betydelse, att anledning för närvarande finnes att mot sparbankernas önskan genomföra en dylik inskränkning.

Vad angår övriga ifrågasatta jämkningar av reglerna i 29 § om sparbanks kassareserv böra, enligt vad jag förut anfört, utländska obligationer och bund-

na inteckningslån icke få hänföras till täckningsfria tillgångar. Uppenbarligen böra de då icke heller få medräknas i kassareserven. Jag ansluter mig vidare till förslaget, att medel innestående hos postsparbanken och å postgiro samt andra av riksgäldskontoret utfärdade skuldförbindelser än skattkammarväxlar skulle få medräknas i kassareserven. Däremot torde av skäl, som anförts av majoriteten inom fullmäktige i riksbanken, medel innestående hos centralkassa för jordbrukskredit icke böra få medräknas.

Mot förslaget att i sparbankslagens 29 § införa bestämmelse därom, att pantsatt tillgång, som utgör säkerhet för avtalad kredit, må medräknas i kassareserven i den mån krediten icke begagnats, har jag icke något att erinra.

Det förefaller mig slutligen lämpligt, att i 29 § sparbankslagen efter mönster av banklagen införes ett uttryckligt stadgande av innehåll, att sparbank skall vidtaga åtgärder för att snarast möjligt uppbringa kassareserven till föreskrivet belopp, därest densamma nedgått under vad i lagen stadgas.

Angående motbok med sparbank m. m.

Enligt 24 § sista stycket sparbankslagen må, utan hinder därav, att motbok förut utfärdats, ny motbok utfärdas för den, till vilkens förmån medel insatts med förbehåll i avseende å medlens utbetalning, så ock för omyn- dig över sexton år, för vilken utfärdats motbok å medel, varöver den omyn- dige ej äger själv förfoga. Har i fråga om medel, som stå under förvaltning av förmyndare eller god man, förbehåll gjorts, att medlen ej må uttagas utan överförmyndarens tillstånd, äger jämväl förmyndaren eller gode mannen för insättning av medel utan sådant förbehåll utfå annan motbok.

Angående dessa bestämmelser, vilka tillkommit i sammanhang med 1924 års förmynderskapslagstiftning, hava *de sakkunniga* yttrat, att genom dessa i lagen den uppfattningen kommit till uttryck, att i andra än de särskilt angivna fallen endast en motbok finge utfärdas för en och samma insättare. Det förekomme icke sällan, att en insättare hade medel innestående hos sparbank mot olika utbetalnings- eller räntevillkor, i vilket hänseende, bland annat, kunde erinras om de särskilda villkor, som gällde för skolsparböcker, och den räntedifferentiering efter skilda uppsägningstider, som tillämpades av en del sparbanker. Då sålunda medel under skilda villkor in- nestode för en och samma insättares räkning, vore det tydligen ägnat att befordra enkelhet och reda, därest särskild motbok utfärdades beträffande varje tillgodohavande, som sålunda skilde sig från annat. Även bortsett från sådana fall som nu nämnts ansåge *de sakkunniga* tillräckliga skäl icke vara förhanden att resa hinder mot att flera motböcker utfärdades för en och samma insättare.

I anslutning till det anförda hava *de sakkunniga* föreslagit, att bestämmelserna i 24 § sista stycket måtte upphävas, varefter något hinder icke längre skulle föreligga för sparbank att utfärda flera motböcker för en och samma insättare.

Bifall till detta förslag anses av de sakkunniga böra medföra jämväl vissa jämkningar i 31 § sparbankslagen, vilken innehåller bestämmelser om de böcker, som skola föras av sparbank. Enligt nämnda lagrum skall sparbank föra, bland annat, avräkningsbok för insättarna jämte årligt sammandrag därav. Avräkningsboken skall föras med upplägg för envar insättare. Då en och samma insättare nu innehar flera motböcker med en sparbank, är det enligt uppgift av de sakkunniga vanligt, att skilda upplägg användas för de olika tillgodohavandena. Då den föreslagna ändringen i 24 § skulle möjliggöra användning av flera motböcker för en och samma insättare även i andra fall än där så för närvarande är tillåtet, anse de sakkunniga ett uttryckligt stadgande i 31 § om skyldighet att föra samma insättares olika tillgodohavanden å skilda upplägg vara praktiskt lämpligt och ägnad att befordra reda i bokföringen.

De sakkunniga framhålla vidare, att det ur olika synpunkter vore nödvändigt att kunna konstatera, huruvida en insättare hos en sparbank hade flera tillgodohavanden hos sparbanken. Sålunda vore detta behövt för kontrollen över att insättarens sammanlagda behållning icke överskredede föreskrivet insättningsmaximum. Vidare kunde hänvisas till att det enligt taxeringsförordningen kunde åläggas sparbank att tillhandahålla taxeringsmyndighet uppgift om insättares tillgodohavande. Efterlevnaden av dessa föreskrifter underlättades naturligen, där sparbankerna, såsom redan nu vore synnerligen vanligt, förde register över sina insättare. De sakkunniga ansåge sig böra föreslå, att föreskrift om skyldighet att föra dylikt register infördes i 31 § sparbankslagen, som redan nu upptog föreskrift om förande av register över sparbanks gäldenärer.

Även om register över insättare funnes, utgjorde emellertid enligt de sakkunnigas mening detta icke under alla förhållanden någon garanti för att tillförlitlig överblick erhöles över en insättares samtliga tillgodohavanden. Det kunde exempelvis förekomma, att de olika tillgodohavandena för en insättare upptoges å skilda platser i registret. Med tanke på sådana fall hade de sakkunniga funnit nödvändigt att i 31 § införa en bestämmelse, enligt vilken, där i avräkningsbok olika tillgodohavanden för en och samma insättare förts å skilda upplägg, skyldighet skulle föreligga för sparbanken att genom anteckning i insättareregistret träffa sådan anordning, varigenom storleken av en och samma insättares sammanlagda tillgodohavanden med lätthet kunde fastställas. Med hänsyn till att nödigt rådrum borde beredas sparbankerna med genomförande av de sålunda föreslagna anordningarna, borde de nya bestämmelserna icke träda i tillämpning förrän vid utgången av andra året, räknat från året för lagens ikraftträdande.

Slutligen påpeka de sakkunniga, att i stället för den i 31 § gjorda hänvisningen till förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar numera, sedan denna förordning ersatts med bokföringslagen den 31 maj 1929, en hänvisning till sistnämnda lag bör upptagas.

I anledning av vad sålunda föreslagits har i de avgivna yttrandena allenast av *svenska sparbanksföreningen* uttalats, att det kunde krävas, att ej spar-

bankerna ensamt ålades de föreslagna skyldigheterna enligt 31 § utan att samtidigt bestämmelser meddelades jämväl för affärsbankerna med avseende å deras sparkassemedel och även för andra kreditinstitut i den mån likartat förhållande förelåge.

*Departements-
chefen.*

I det förslag till sparbankslag, som framlades år 1892 genom proposition nr 49, stadgades i 24 § sista stycket, att, med visst undantag, för en och samma person insättning ej fick äga rum å mer än en motbok. I sitt utlåtande nr 48 hemställde emellertid lagutskottet, att denna bestämmelse måtte utslutas, med den motiveringen att bestämmelsen skulle bliva svår att tillämpa och lätt att kringgå. Lagen antogs i enlighet med utskottets förslag. Vid antagandet år 1923 av ny sparbankslag infördes icke heller något förbud mot utfärdande av flera motböcker.

I sitt förslag till förmynderskapslagstiftning, vilket förslag avgavs medan 1892 års sparbankslag ännu var gällande, föreslog lagberedningen ändrad lydelse av 24 § nämnda lag, upptagande ett stycke i huvudsak likalydande med 24 § sista stycket nu gällande lag. Lagberedningen anförde därvid, att 1892 års sparbankslag visserligen icke innehölle någon bestämmelse om att för samma persons räkning insättning ej finge ske å mer än en motbok, men att lagen uppenbarligen utginge från, att så vore fallet. Lagberedningens förslag ligger till grund för 1924 års ändring av 24 § sparbankslagen.

Det torde kunna anses i någon mån tveksamt, huruvida genom 1924 års lag förbud infördes mot att, utom i de särskilt angivna fallen, utfärda mer än en motbok till samma person. I alla händelser torde sparbankerna ganska allmänt och hittills opåttalt hava utfärdat flera motböcker. De sakkunniga synas emellertid utgå från, att ett dylikt förbud infördes 1924.

Jag anser önskvärt, att berörda oklarhet undanröjes, och finner på de av de sakkunniga anförda skälen lämpligt, att 24 § sista stycket sparbankslagen upphäves, varigenom sparbankernas rätt att utfärda flera motböcker till samma person fastslås. En sådan ändring har jämväl förutsatts i den på föredragning av chefen för socialdepartementet beslutade propositionen nr 41 till årets riksdag angående anslag till främjande av planmässigt sparande m. m.

De sakkunnigas förslag att tillgodohavanden å olika motböcker för en och samma insättare i avräkningsboken skola föras å särskilda upplägg, att sparbank skall föra register å sina insättare samt att genom hänvisningar i avräkningsboken eller anteckning i insättareregistret skall träffas anordning, varigenom storleken av en och samma insättares sammanlagda tillgodohavanden lätt kan fastställas, finner jag mig även böra förorda. Jag har, heller icke något att erinra gentemot förslaget, att dessa nya bestämmelser skulle bliva obligatoriska först efter utgången av andra året, räknat från året för lagens ikraftträdande.

Reglerna angående upprättande av sparbanks balansräkning.

Enligt 33 § första stycket 1) sparbankslagen må sparbanks tillgångar ej upptagas vare sig över sina verkliga värden eller till högre belopp än som motsvara kostnaderna för deras förvärvande eller anskaffande. I den mån ej annat följer av vad beträffande vissa tillgångar särskilt stadgas må tillgångarna dock, jämlikt 33 § första stycket 2), upptagas till högre belopp än som motsvara kostnaderna för deras förvärvande eller anskaffande, så framt sådant särskilt anges i den förvaltningsberättelse, styrelsen har att avlämna.

Obligation må, enligt 33 § första stycket 1), ej anses upptagen över sitt verkliga värde, om den upptagits till gällande marknadsvärde eller till visst medeltalsvärde. Sistnämnda värde beräknas beträffande obligation, utfärdad av svenska staten, Sveriges allmänna hypoteksbank eller konungariket Sveriges stadshypotekskassa på sådant sätt, att obligationens avkastning utgår efter en räntefot, som med fyra tiondels procent understiger medeltalet av riksbankens officiella diskontosatser under de senast tilläandagångna tio åren. Beträffande annan obligation bestämmes medeltalsvärdet sålunda, att obligationens avkastning utgår efter en räntefot, motsvarande nämnda medeltal.

Dessa bestämmelser kompletteras i 33 § första stycket 5) med föreskrifter av innehåll, att obligation i balansräkningen för det år, under vilket den inköpts, ej må upptagas till högre värde än som motsvarar kostnaden för dess förvärvande eller anskaffande och därefter ej till högre värde än det, varit till den varit uppförd i närmast föregående fastställda balansräkning. Dock må i båda fallen ökning högst till gällande marknadsvärde ske till täckande av förlust, som uppstått å sparbankens rörelse, eller av motsvarande nedläggning av annan tillgångs bokförda värde.

Beträffande tillkomsten av nu berörda stadganden tillåter jag mig hänvisa till de sakkunnigas betänkande (sid. 75—79).

Med avseende å reglerna för värderingen i sparbanks balansräkning av obligationer framhålla de sakkunniga, att sparbankerna placera en icke oväsentlig del av sina medel i obligationer och att det därför är av stor vikt, att garantier finnas för att dessa tillgångar bokföras efter betryggande grunder.

De sakkunniga anse ändring icke böra ifrågakomma i den nuvarande regeln, att obligation ej må anses upptagen över sitt verkliga värde, om den upptagits till gällande marknadsvärde. Vad åter angår de nuvarande möjligheterna att alternativt därmed verkställa bokföringen i anslutning till vissa i lagen angivna medeltalsregler hava de sakkunniga framhållit i huvudsak följande:

Såsom ett principiellt önskemål borde uppställas, att sparbank tillhörig obligation bokfördes till sådant värde, att sparbanken, i händelse obligationen behövde försäljas, kunde antagas uppnå ett pris för densamma, som icke understeg dess bokförda belopp. Till underlättande därav borde spar-

bankerna med avseende å obligationer, som inköpts vid höga obligationskurser, i tid sörja för att deras värden nedskreves på sådant sätt, att en anpassning efter kommande, kanske väsentligt sänkta marknadskurser bleve möjligt utan alltför stora upppoffringar. Emellertid vore att märka att, även om en sparbank i ett visst läge icke skulle kunna vid en realisation av sitt obligationsinnehav ernå ett pris som svarade mot de bokförda beloppen, det kunde finnas anledning antaga, att kurserna på obligationsmarknaden under sparbankens fortsatta verksamhet ånyo skulle stiga, så att överensstämmelse kunde vinnas mellan dessa kurser och de bokförda beloppen. I varje fall komme sparbanken, därest den behölle obligationerna intill dess desamma bleve inlösta, att därvid utfå obligationernas nominella belopp. Med hänsyn till det nu sagda kunde det vara försvarligt, att sparbankernas obligationer finge bokföras till värden, som, även om de överstege de aktuella marknadsvärdena, likväl icke vore högre än att de kunde förväntas bliva täckta av det pris, som en försäljning eller inlösning av dem framdeles kunde inbringa.

Ur en annan synpunkt sett kunde det krav uppställas, att avkastningen å bokförda värdet av sparbankens obligationer borde vara tillräcklig för att täcka dess inlåningsränta jämte förvaltningskostnader. Då obligationsavkastningen i regel stode i sådant förhållande till sparbankernas inlåningsräntor, att den täckte dessa räntor jämte förvaltningskostnader, borde en bokföring efter obligationernas marknadsvärden i allmänhet även komma att tillgodose sparbankernas förräntningsbehov. Emellertid förekomme understundom avvikelser, vilka medförde, att en bokföring med ledning av obligationernas marknadsvärden ledde till andra resultat än en bokföring efter sparbankernas förräntningsbehov.

Om man ville tillgodose förräntningsbehovet, skulle det tydligen ligga närmast till hands att en sparbanks obligationer icke finge bokföras till högre belopp än att avkastningen därå motsvarade samma sparbanks inlåningsränta jämte förvaltningskostnader. Då tillämpningen av en sådan bestämmelse skulle göra det beroende av den enskilda sparbankens räntepolitik, huru sparbankens obligationer skulle bokföras, samt en enhetlig grund skulle saknas för bedömandet av boksluten hos de olika sparbankerna, kunde tanken på en bokföringsregel av nu antydd innebörd — även bortsett från principiella synpunkter — icke upprätthållas. Regeln kunde emellertid modifieras på sådant sätt, att en för samtliga sparbanker för en följd av år beräknad genomsnittlig inlåningsränta jämte en uppskattad avrundad procentsats för täckande av förvaltningskostnader lades till grund för bokföringen. Till sistnämnda tankegång hade svenska sparbanksföreningen anslutit sig i ett vid årsmöte 1922 gjort uttalande, enligt vilket obligationer ej skulle anses upptagna över sina verkliga värden, om de upptagits till gällande marknadsvärden eller till värdet av obligationernas sammanlagda avkastning, kapitaliserad efter en räntesats, utgörande, vad anginge statens, allmänna hypoteksbankens och konungariket Sveriges stadshypotekskassas obligationer, medeltalet av inlåningsräntan i samtliga rikets sparbanker under de tio sista år, för vilka statistiska uppgifter funnes tillgängliga, med tillägg av en fjärdedels procent och, vad anginge övriga obligationer, nämnda medeltal med tillägg av en halv procent. De procentuella tilläggen skulle täcka förvaltningskostnader och skälig vinstmarginal. Då den till 1923 års riksdag avlåtna propositionen angående ny sparbankslag i förevarande hänseende icke anslutit sig till sparbanksföreningens förslag, hade detta motiverats med att det visat sig, att en medeltalsberäkning på grundval av diskontot smidigare anslöte sig till obligationernas saluvärden och alltså utgjorde ett riktigare uttryck för de faktiska förhållandena, ävensom därmed, att den officiella sparbanksstatistiken föreläge i tryck först omkring ett och

ett halvt år efter utgången av det år som avsåges, på grund varav hänsyn icke kunde tagas till inlåningsräntan under de två sista åren, vilka i ifrågavarande avseende vore de viktigaste.

Av en i betänkandet gjord sammanställning (sid. 83) framginge, att siffrorna för det tioåriga medeltalsdiskontot minskat med 0.4 procent och för den tioåriga genomsnittliga inlåningsräntan för sparbankerna ökad med 0.25 procent löpte tämligen parallellt under 1920-talet, därvid sistnämnda siffror i allmänhet låge omkring 0.3—0.4 procent lägre än de på angivet sätt modifierade diskontosiffrorna. Sedan diskontosatserna emellertid under senare delen av nämnda decennium börjat falla, vilken utveckling sedermera fortgått, under det att sparbankerna endast i långsammare tempo sänkt sina inlåningsräntor, hade siffrorna för sparbanksräntorna jämte förvaltningskostnader i stället kommit att överstiga de reducerade diskontomedeltalen, för de senaste åren med nästan en hel procent.

Om jämförelse skedde med den tioåriga genomsnittsförräntningen å guldkantade obligationer, befunes, att denna under 1930-talet låge högre än nyssnämnda medeltalsräntor och att en nedskrivning i anslutning till dessa senare således icke varit tillräcklig att täcka obligationernas tioåriga genomsnittsförräntning.

En jämförelse mellan nu antydda olika alternativa nedskrivningsregler måste leda till olika resultat alltefter konjunkturernas utveckling. Det kunde också tänkas förekomma, att här avsedda modifierade tioårsmedeltal för diskontosatser och inlåningsräntor låge högre än den tioåriga genomsnittsräntan å guldkantade obligationer. Under sådana förhållanden kunde det inträffa, att en bokföring av obligationer efter genomsnittskurserna å guldkantade obligationer ledde till det resultat, att avkastningen av obligationernas bokförda värden icke täckte sparbankernas inlåningsränta jämte erforderliga förvaltningskostnader.

Enligt de sakkunnigas mening hade erfarenheterna visat, att nu gällande regler för bokföring av obligationer icke vore tillfredsställande. Riksbankens diskontosatser kunde icke anses utgöra någon tillförlitlig mätare av obligationskurserna, och ej heller stode de i någon bestämd relation till sparbankernas inlåningsräntor. Anlades den synpunkten på bokföringen, att avkastningen av obligationerna, beräknade efter dessas bokförda värden, borde täcka erforderliga ränte- och förvaltningsutgifter, skulle det vara att föredraga, om såsom bokföringsnorm valdes sparbankernas genomsnittliga inlåningsränta och kostnader för förvaltningen. Statistikens färdigställande hade numera påskyndats, så att endast det sista året behöfve lämnas ur räkningen. Bortsett från den olägenhet, som sålunda likväl kvarstode, syntes emellertid nu ifrågavarande bokföringsregel vara förenad med vissa praktiska svårigheter. Sålunda kunde det bliva tveksamt, i vad mån hänsyn skulle tagas till att en del sparbanker tillämpade differentierad ränta för medel, som innestode mot olika återbetalningsvillkor. Vidare skulle det bliva nödvändigt att icke blott bygga på en genomsnittlig inlåningsränta för sparbankerna utan även på ett genomsnittstal för förvaltningskostnaderna. Icke minst skulle det vara vanskligt att bedöma, huru hänsynen till förvaltningskostnaderna borde påverka de skiljaktiga regler, som liksom hittills borde gälla för bokföringen av guldkantade och andra obligationer. Redan nu berörda omständigheter syntes de sakkunniga tala emot valet av inlåningsräntorna såsom utgångspunkt för bokföringen.

Ett avgörande skäl för de sakkunniga att icke godtaga sistnämnda regel hade emellertid varit, att de sakkunniga för sin del ansåge det vara principielt riktigt, att en sparbanks obligationer bokfördes till belopp, som i möjligaste mån anslöte sig till obligationernas marknadsvärden. För insättarna syntes det nämligen vara ett avgörande intresse, att tillgångarna bokfördes så

att deras värden motsvarade vad en försäljning av desamma å allmänna marknaden skulle inbringa. De sakkunniga ansåge med hänsyn därtill, att — där bokföringen icke skedde på grundval av obligationernas aktuella marknadsvärden — den medeltalsberäkning, vilken borde kunna anlitas för möjliggörande av en jämn anpassning av de bokförda värdena å obligationer efter konjunkturernas utveckling, borde bygga på de genomsnittliga obligationskurserna för en följd av år. Visserligen kunde det förekomma, att genomsnittssiffran för förräntningen under ett år alltför starkt påverkades av förekomsten av enstaka obligationslån, som — t. ex. på grund av kort återstående löptid — mer eller mindre avveke från vad som gällde å marknaden i övrigt. Denna påverkan syntes emellertid på grund av den omfattning, materialet av å Stockholms fondbörs noterade obligationer numera ägde, icke vara av sådan räckvidd, att densamma hade någon nämnvärd betydelse för bestämmandet av ett mångårigt genomsnittstal för obligationsräntorna. Ej heller syntes mot detta genomsnittstal kunna riktas några vägande invändningar ur den synpunkten, att de särskilda sparbankernas obligationsinnehav ej vore sammansatta i fullkomlig överensstämmelse med sammansättningen av de å allmänna marknaden noterade obligationerna.

De sakkunniga funne sig böra förorda, att i överensstämmelse med vad som nu gällde genomsnittstalen grundades på tioårsperioder.

I enlighet med det anförda föresloge de sakkunniga, att de på Stockholms fondbörs noterade kurserna å guldkantade obligationer, beräknade efter tioåriga genomsnittstal, borde ligga till grund för den alternativa bokföringsregel med avseende å sparbankernas obligationer, som kunde tillämpas vid sidan av värderingen efter det aktuella marknadsvärdet.

Vad sålunda föreslagits avsåge naturligen närmast de guldkantade obligationernas värdering. Mest önskvärt vore, att varje obligationspost bokfördes efter värdena å motsvarande slag av obligationer. För undvikande av alltför komplicerade regler föresloge emellertid de sakkunniga, att obligationerna uppdelades i tre olika kategorier, som inbördes behandlades lika. Guldkantade obligationer borde liksom för närvarande utgöra en grupp för sig. Obligationer, i vilka förmyndare ägde att utan överförmyndarens samtycke placera omyndigs medel, borde utgöra en andra grupp och övriga obligationer en tredje. Då noteringarna å Stockholms fondbörs av de båda sist avsedda grupperna av obligationer icke syntes tillräckligt representativa, borde även bokföringen av dessa obligationer bygga på noteringen av guldkantade obligationer, därvid liksom nu i lagen borde angivas ett visst värdeförhållande mellan olika grupper av obligationer. Vid jämförelse mellan förräntningen å ifrågavarande tre kategorier av obligationer vid utgången av åren 1925—1934 hade befunnits, att medelförräntningen för guldkantade obligationer understigit medelförräntningen för andra för placering av omyndigs medel kvalificerade obligationer med 0.22 procent och övriga obligationer med 0.96 procent. Även för de särskilda åren hade relationen varit ungefär densamma. På grund därav föresloge de sakkunniga, att medeltalsvärdet för obligationer av andra gruppen skulle beräknas sålunda, att obligationernas avkastning utginge efter en räntefot, som med en fjärdedels procent överstege medelräntan under de senast tilländagångna tio åren å guldkantade obligationer. För övriga obligationer borde avkastningen förutsättas skola utgå efter en räntefot, som med en procent överstege nämnda medelränta.

De sakkunniga hade visserligen funnit det vara principiellt riktigt, att vid bokföring av obligationer hänsyn toges icke blott till den direkta räntan å dessa utan även till den vinst, som kunde ernås genom obligationernas inlösnings, alltså till den s. k. effektiva räntan. Då det emellertid vid ett dylikt beräkningssätt vore nödvändigt att beträffande varje obligationslån taga hän-

syn till inlösningstid och i förekommande fall utlottningsmöjligheter, hade de sakkunniga icke ansett sig kunna föreslå, att sparbankerna skulle åläggas att taga den effektiva räntan till utgångspunkt för bokföringen. Emellertid utgjorde icke de sakkunnigas förslag, lika litet som hittills gällande bestämmelser, något hinder för de sparbanker, som så önskade, att använda nyssnämnda beräkningssätt.

Det kunde uppenbarligen icke ifrågakomma, att sparbankerna envar för sig skulle beräkna de för bokföringen grundläggande tioårsmedeltalen för obligationskurserna. På sparbanksinspektionen måste förutsättas ankomma att årligen beräkna och för sparbankerna tillkännagiva ifrågavarande medeltal.

Angivna förslag till medeltalsberäkning innebure, att i sparbankernas balansräkningar för år 1935 de tre grupperna av obligationer enligt medeltalsregeln skulle hava bokförts efter en förräntningsprocent av respektive 4.45, 4.70 och 5.45. Enligt gällande bestämmelser utgjorde förräntningsprocenten för guldkantade obligationer 3.88 och för andra obligationer 3.78. De sakkunnigas förslag innebure alltså i nuvarande läge en icke oväsentlig skärpning av den alternativa bokföringsregeln. En undersökning hade visat, att omkring 350 sparbanker hade obligationer bokförda till högre belopp än vad som skulle följa av en tillämpning av förslaget. De sakkunniga hade funnit lämpligt föreslå en övergångsbestämmelse, enligt vilken vid bokslut, som skedde för tidigare år än det tolfte, räknat från året för lagens ikraftträdande, vid beräkning av värdet av sparbank vid tiden för den föreslagna lagändringens ikraftträdande tillhöriga obligationer bestämmelserna i 33 § första stycket 1) enligt dess nuvarande lydelse finge vinna tillämpning.

Även om sparbankerna alternativt skulle äga rätt att bokföra obligationer efter deras marknadsvärden, syntes det de sakkunniga önskvärt, att i den mån medeltalsregeln föranledde en lägre värdering denna regel anlidades.

Då bokföring efter medeltalsvärden endast borde komma i fråga beträffande fullgoda obligationer och då på grund av svårigheten att bedöma säkerheten för andra än inhemska obligationer övriga obligationer icke borde få bokföras till högre belopp än som motsvarade marknadsvärdena, föresloge de sakkunniga att tillämpningen av medeltalsreglerna inskränktes till obligationer, som omförmäldes i 25 § sparbankslagen. De särskilda bestämmelserna om bokföring av obligationer med utgångspunkt från dessas förräntning kunde tydligen icke heller tillämpas, då fråga vore om premieobligationer. De sakkunniga hade därför inskränkt de särskilda bokföringsreglernas tillämpning till räntebärande obligationer.

De sakkunniga hava vidare funnit önskvärt, att sparbankernas möjligheter att uppskriva de bokförda värdena å obligationer bestämmas något restriktivare än vad för närvarande är fallet. Övervägande skäl syntes visserligen tala för att sparbank under alla förhållanden skulle äga att för täckande av förlust uppskriva sina obligationer intill marknadsvärdet, även om medeltalsvärdet vore lägre. För möjliggörande av en nedskrivning av annan tillgångs bokförda värde syntes det däremot näppeligen motiverat att medgiva uppskrivning av en obligations värde över något av följande värden, nämligen dess marknadsvärde, dess nominella värde eller dess medeltalsvärde. Ett medgivande till en uppskrivning över något av nu angivna värden skulle innebära, att den skyldighet att nedskryva bundna lån, vilken föresloges av de sakkunniga, till sina verkningar bleve illusorisk.

Bank- och fondinspektionen har funnit den av de sakkunniga föreslagna bokföringsgrunden vara att föredraga framför den nu gällande. Större hänsyn toges nämligen därigenom till huru förändringarna i det allmänna ränteläget i realiteten påverkat obligationernas avkastningsvärde. Den föreslagna bokföringsregeln syntes även vara att föredraga framför att, såsom svenska sparbanksföreningen tidigare föreslagit, grunda bokföringen på sparbankernas medelinlåningsränta under viss förfluten tid. Erfarenheten hade nämligen visat, att sparbankernas inlåningsränta icke alltid följde det allmänna ränteläget, under det att börskurserna å obligationer gäve ett snabbt uttryck för förändringar i detta hänseende.

De sakkunnigas förslag i nu angivna del har däremot blivit föremål för mer eller mindre vittgående invändningar i yttranden av *fullmäktige i riksbanken, sparbanksinspektionen, svenska sparbanksföreningen* och *styrelsen för svenska bankföreningen*. Jämväl *överståthållarämbetet* och *länsstyrelserna i Södermanlands, Östergötlands, Gotlands, Blekinge, Malmöhus, Hallands, Älvsborgs, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Gävleborgs, Jämtlands* och *Västerbottens län* hava intagit en avvisande ställning. I övriga yttranden har förslaget antingen lämnats utan erinran eller icke blivit föremål för särskilt omnämmande.

Svenska sparbanksföreningen har beträffande förevarande fråga anfört i huvudsak följande:

Enligt de sakkunnigas mening vore det principiellt riktigt, att en sparbanks obligationer bokfördes till belopp, som i möjligaste mån anslöte sig till obligationernas marknadsvärden. De sakkunniga hade med andra ord här liksom på flera andra ställen lagt likvidationssynpunkten till grund för sitt betraktelsesätt. Även i denna fråga måste sparbanksföreningen ställa sig på en principiellt annan grund än de sakkunniga. En sparbanks obligationer vore icke avsedda att säljas. Genom uppsägning och utlottning återflöte kapitalet till sparbanken. Huvudsaken vore att de lämnade en avkastning, som täckte sparbankens inlåningsränta under normala förhållanden och lämnade marginal för kostnader och fondbildning. Det vore knappast antagligt, att man praktiskt sett behöfve räkna med högre inlåningsränta än 4 procent under det att sannolikhet väl föreläge att räntan under lång tid komme att understiga denna procent. Sparbankerna hade också många medel att neutralisera en allmän räntehöjning. Man kunde därför med tämligen stor trygghet nöja sig med att kräva ett avkastningsvärde av omkring 4 1/2 procent. Att märka vore att Norge med dess betydligt högre ränta i lag ansett sig kunna fastslå 4 1/2 procent för statspapper och 5 procent för övriga obligationer såsom högsta gräns.

Med denna sparbanksföreningens utgångspunkt måste man reagera, då de sakkunniga förordade en regel, som under nuvarande förhållanden skulle för de icke särskilt gynnade fullgoda obligationerna kräva en nedskrivning av dessa så att de lämnade en avkastning av 5.45 procent. Förslaget innebure att under nuvarande förhållanden det högst tillåtna bokföringsvärdet, enligt avkastningsvärdet, skulle bliva för en statsobligation med 3 1/4 procent ränta 73: 03, för en kommunobligation med 3 1/2 procent 74: 47 och för en industriobligation med 4 procent ränta 73: 37. Med hastigt stigande ränta och därmed följande kursfall å obligationer skulle sparbankerna vara skyldiga att med avseende å alla efter lagens ikraftträdande inköpta obligationer vid-

tagna nedskrivningar, som eventuellt skulle kunna uppgå till respektive 26.97 procent, 25.53 procent och 26.63 procent för de olika obligationerna. Enligt sparbanksföreningens förslag under förarbetena till 1923 års lag skulle avkastningsvärdena för likartade lån bliva respektive 74.37 procent, 80.09 procent och 86.58 procent och nedskrivningen eventuellt kunna uppgå till respektive 25.63 procent, 19.91 procent och 13.42 procent. De här relaterade nedskrivningsreglerna enligt medeltalsvärdet skulle tillämpas å i 25 § omnämnda obligationer, under det att övriga obligationer skulle upptagas till marknadsvärdet. Man funne sålunda, att de sakkunniga på grund av sin teoretiska utgångspunkt föranletts att kräva nedskrivningar till avsevärt högre belopp än som med hänsyn till räntabiliteten kunde anses skäligt. Att dessa strängare krav under vissa omständigheter skulle kunna vålla sparbankerna onödiga svårigheter syntes vara uppenbart. Vid hastigt stigande ränta och i följd därav fallande obligationspriser kunde en sparbank tvingas att på en gång företaga omfattande nedskrivningar, vilket kunde vara ägnat att utåt giva en alldeles felaktig föreställning om sparbanken. Det borde icke förbises, att även sparbanksföreningens förslag innebure så pass stora nedskrivningskrav att under vissa förutsättningar en viss fara i nu nämnt avseende kunde uppstå. Dess mera betänksam måste man ställa sig mot regler, som utan hänsyn till räntabilitetskravet skärpte nedskrivningsreglerna. Det vore emellertid möjligt att man jämväl på den av de sakkunniga föreslagna grunden kunde bygga lämpliga nedskrivningsregler, förutsatt att man vid bestämmande av tilläggsprocenten för de mindre gynnade obligationerna låte räntabilitetssynpunkten göra sig gällande. Båda förslagen syntes lämna en jämn kurva, och det kunde väl på goda skäl antagas, att de båda kurvorna icke komme att visa alltför stora avvikelser. Vid ett fortsatt lågt ränteläge föreläge med avseende på båda kurvorna den risken att de pekade så lågt ned, att den på dem byggda nedskrivningen icke med hänsyn till möjligen inträffande förändringar bleve effektiv. Det skulle med andra ord kunna inträffa, att inom ett antal år den föreslagna nedskrivningsregeln liksom den nuvarande sattes ur spelet.

I valet mellan de båda grunderna för medelsavkastningsvärdets bestämmande måste sparbanksföreningen giva sparbankernas medelinlåningsränta företräde. Hade denna regel fastslagits 1923, skulle säkerligen ingen röst nu höjts för en ändring. Vad som mot densamma invänts därom, att vissa sparbanker hade delad inlåningsränta och att detta skulle försvåra beräkningen, syntes knappast förtjäna avseende. Man kunde nämligen föreskriva, att där olika ränta utginge den allmänna inlåningsräntan å det mera fast placerade kapitalet skulle läggas till grund. Numera torde ej heller föreligga att redan vid ett års utgång kunna beräkna medelinlåningsräntan för det gångna året. Emellertid borde det tagas under överbägande, huruvida man icke borde räkna med ett medeltalsvärde för 20 år i stället för 10, detta för att förhindra ett alltför hastigt dalande av kurvan vid en period av låga räntor.

Beträffande den av de sakkunniga föreslagna grunden för medelsavkastningsvärdets beräkning finge följande anföras.

Vid studerandet av primärmaterialet till de sakkunnigas tabell över »årlig genomsnittsförräntning å guldkantade obligationer» (sid. 83) funne man, att rubriken vore missvisande, då till grund för varje års genomsnittsränta icke låge årets genomsnittskurser utan kursen den 31 december för varje i beräkningen ingående obligation. Enligt detta beräkningssätt kunde t. ex. en kraftig men kortvarig nedgång i kurserna, om den inträffade omkring ultimo december, giva anledning till ett felaktigt utslag i ett tioårigt medeltal.

Från och med år 1932, då räntefallet börjat och som en följd därav obliga-

tionskurserna stigit, hade allt flera lån kommit att noteras över pari. Naturligt vore att dessa lån icke noterats så högt, att den direkta avkastningen kommit ned i nivå med den verkliga obligationsräntan, utan låge högre. Vid kursställningen för dessa lån bleve den effektiva räntan utslagsgivande. Lån av denna karaktär inginge i avsevärd utsträckning i beräkningarna åren 1932 t. o. m. 1935. Av följande tabell framginge, huru medeltalen, om dessa lån icke varit medtagna i beräkningarna, skulle bliva.

Å r	Effektivt värde den $\frac{4}{12}$ kronor	Därav ingå $4\frac{1}{2}$ % o. 5 % lån med kronor	Totalt antal i beräkningen ingående lån	Antal $4\frac{1}{2}$ % o. 5 % lån	Medelför- räntn. enligt sakkunniga	Medelför- räntn. om $4\frac{1}{2}$ % o. 5 % lån borttagas
1932.....	2,434,405,835	1,520,397,425	49	20	4.35	4.02
1933.....	2,835,535,112	1,679,660,869	50	18	4.08	3.74
1934.....	2,991,558,386	1,584,960,374	43	16	3.83	3.50
1935.....	3,064,080,266	1,418,036,245	47	15	3.87	3.55

Tabellen utvisade, att medelförräntningen under de nämnda 4 åren, om $4\frac{1}{2}$ och 5 procent-lånen borttoges, skulle sjunka med drygt 0.3 procent. Om de sålunda framkomna medeltalen användes för uträknandet av det tioåriga medeltalet för åren 1926—1935 skulle detsamma sjunka från 4.45 till 4.31, vilket motsvarade en differens av nära $2\frac{1}{2}$ procent mellan de kurser till vilka nedskrivning skulle ske. En verklig obligationsmarknad hade ju icke existerat i vårt land under någon längre tid, och en allmän börsnotering av obligationerna vore också av rätt ungt datum, varför det syntes som om större erfarenhet på detta område borde vinnas, innan ett medeltal som det av de sakkunniga föreslagna intoges i lag.

Det behöfde t. ex. endast framhållas, att hitintills några kortfristiga lån knappast existerat i vår marknad men att en viss tendens till en ökning gjorde sig gällande. Skulle dylika lån uppstå i ett större antal och bliva föremål för börsnotering, kunde dessa under vissa perioder utöva ett motsatt inflytande på medeltalen genom ett för lågt utslag.

Utom dessa erinringar, vilka gäve ett mycket tydligt uttryck för vanskligheten av att finna en exakt norm för beräkningen av de guldkantade obligationernas ränteavkastning, finge jämväl erinras om att någon möjlighet att grunda medelavkastningsvärdet på en tjuguarig serie icke finnes. Man kunde därför, som förut nämnts, befara, att den av de sakkunniga föreslagna normen inom kort visade sig ineffektiv.

Med den principiella ställning sparbanksföreningen i frågan intagit vore det tydligt, att föreningen måste finna en ytterligare kategoriklyvning emellan obligationer av olika slag olämplig och onödig.

Länsstyrelserna i Gotlands, Malmöhus, Hallands, Älvsborgs och Jämtlands län hava i huvudsak anslutit sig till svenska sparbanksföreningens ståndpunkt.

Sparbanksinspektionen har i likhet med de sakkunniga uttalat, att den till riksbanksdiskontot anslutna medeltalsregeln icke längre uppfyllde de krav, som borde ställas på densamma. Härom anför inspektionen huvudsakligen följande:

Inspektionen funne riktigt, att värdesättningen av obligationer i sparbanks balansräkning alltid skulle ske i så nära anslutning som möjligt till de verkliga obligationskurserna. Även när sparbank på grund av snabbt fallande

kurser icke kunde på en gång nedskriva sin obligationsportfölj till de nya marknadsvärdena utan måste tillgripa den alternativa medeltalsregeln, borde denna vara så konstruerad, att icke sambandet med utvecklingen på obligationsmarknaden därigenom släpptes.

Det kunde emellertid ifrågasättas, om icke de sakkunnigas metod vid uträkandet av medelräntan för en given tioårsperiod kunde förbättras. De sakkunniga hade till grund för beräkningarna lagt kurserna den sista december varje år för samtliga börsnoterade guldkantade obligationer. Ett mera rättvisande resultat borde nås, om till utgångspunkt toges kursläget vid flera tillfällen under året — exempelvis en gång i kvartalet — varvid kvartals- och årsskiften helst borde undvikas, då obligationskurserna vid angivna tidpunkter kunde påverkas av särskilda förhållanden. Denna synpunkt kunde emellertid lätt tillgodoses vid regelns tillämpande i praktiken, då det enligt förslaget skulle ankomma på inspektionen att årligen beräkna och för sparbankerna tillkännagiva ifrågavarande medeltal.

I det material som de sakkunniga använt inginge sådana högprocentiga obligationer, som på grund av kort återstående löptid lämnade en förhållandevis mycket hög avkastning, när denna uttrycktes i procent på kursen (genastränta) utan hänsynstagande till det övervärde, som under obligationens återstående löptid skulle amorteras med anlitage av ränteavkastningen. De sakkunniga, som räknat med genastränta, hade på detta sätt fått fram en för hög avkastningsprocent för de senaste åren. Sparbanksföreningen hade i sitt yttrande visat, att om dylika obligationer uteslötes, så skulle medelförrentningen under åren 1932—1935 sjunka med drygt 0.3 procent. Om man åter medräknade dessa obligationer men i stället för genastränta tillämpade effektiv ränta, vilket förefölle riktigare, eftersom denna vore ett uttryck för den verkliga avkastningen till inlösningsdagen, finge man ett utslag åt rakt motsatt håll. Högprocentiga obligationer med kort återstående löptid hade nämligen de sista åren varit så eftersökta placeringar för kassamedel, att den effektiva räntan låge betydligt lägre för dessa obligationer än för övriga guldkantade papper. För här avsett ändamål förefölle det riktigt att söka eliminera dylika tillfälliga och onormala påverkningar på kurserna. Man leddes då till den tanken att från materialet utesluta alla guldkantade obligationer, som noterades över pari. Med tillämpning av effektiv ränta vid beräkning av avkastningen å återstående del av materialet, borde man komma så nära den »rena» obligationsräntan, d. v. s. den ränta som bortsett från tillfälliga och speciella faktorer bestämde kursen å guldkantade obligationer, som gärna vore möjligt.

Mot denna modifierade metod kunde visserligen invändas, att man kunde komma i den situationen, att materialbrist inträdde. Vid årsskiftet 1934—1935 hade t. ex. ett enda guldkantat obligationslån noterats under pari. Om emellertid kursläget vid flera olika tidpunkter på året toges med i beräkningen, skulle denna svårighet icke hava uppstått. Man finge emellertid icke bortse ifrån, att den antydda situationen kunde inträda. Visserligen komme nya lån med kontinuerlig anpassning efter ränteläget ständigt i marknaden. För det teoretiskt möjliga fall likväl, att materialbrist skulle föreligga, syntes kunna uppdragas åt inspektionen att efter hörande av fullmäktige i riksbanken bestämma den avkastningsprocent, som för visst år skulle ingå i det tioåriga medeltalet. Det syntes inspektionen, att det nu skisserade beräknings sättet för fastställande av medeltalsvärdet å guldkantade obligationer skulle med avseende å möjligheten att uppnå det avsedda resultatet erbjuda avsevärda förbättringar av de sakkunnigas metod.

En siffermässig jämförelse mellan de båda metoderna gäve följande resultat:

Å r	De sakkunnigas förslag, genomsnittlig genast-ränta å samtliga guldkantade obligationer %	Effektiv genomsnittsränta å guldkantade obligationer noterade högst i pari %	10-årig genomsnittsförräntning enligt de sakkunnigas förslag %	Effektiv 10-årig genomsnittsförräntning å guldkantade obligationer noterade högst i pari %
1924	4.99	5.12	—	—
1925	4.90	4.96	—	—
1926	4.81	4.75	—	—
1927	4.75	4.62	—	—
1928	4.76	4.66	—	—
1929	4.71	4.49	—	—
1930	4.49	4.17	4.85	4.84
1931	4.80	4.76	4.80	4.75
1932	4.35	4.30	4.75	4.69
1933	4.08	3.69	4.66	4.55
1934	3.83	3.03	4.55	4.34
1935	3.87	3.46	4.45	4.19

Som syntes råde god överensstämmelse mellan de tioåriga medeltalen för tidigare år, innan förut berörda onormala påverkningar på kurserna hunnit bli utslagsgivande. Med all sannolikhet komme medeltalet i sista kolumnen att höjas något för åren 1934 och 1935, om beräkningen grundades på kursläget vid flera tidpunkter under varje år. Nu angivna tal vore nämligen i överensstämmelse med de sakkunnigas metod kalkylerade på kurserna vid respektive årsskiften. En i annat sammanhang verkställd beräkning för år 1934 av effektiv ränta å statsräntelånen på basis av de dagliga noteringarna visade en genomsnittsförräntning av 3.47 procent, vilket tydde på att talet 3.03 procent vore för lågt såsom årsgenomsnitt. Å andra sidan visade en liknande jämförelse för år 1935, att talet 3.46 procent troligen komme att sänkas något så att en jämnare kurva för årsmedeltalen komme att uppstå.

Sparbanksföreningen hade uttryckt sympatier för att medeltalsvärdet borde grundas på ett tjuguarigt i stället för ett tioårigt medeltal. Därigenom skulle förhindras ett alltför hastigt dalande av medeltalskurvan vid en period av låga räntor. Inspektionen ville bestämt uttala sig mot en sådan lösning. Medeltalsvärdet, som skulle vara en buffert för att mildra verkan av stora kursfall, borde icke göras till ett i det närmaste konstant tal, som bleve okänsligt för mera markanta svängningar i marknadsläget. Det borde tvärtom smidigt men icke brådstörtat följa utvecklingen av obligationskurserna. Ur denna synpunkt vore t. o. m. ett fem- eller sjuårigt medeltal att föredraga. Det skulle visserligen sjunka hastigare vid en period av låga räntor, men också stiga hastigare när räntorna åter ginge upp. Det borde icke vara meningen att med medeltalsregelns hjälp alltför länge fördröja den önskvärda nedskrivningen till marknadsvärdena.

Uppdelningen av obligationerna i tre grupper ansåge inspektionen vara riktig. Ej heller mot de av de sakkunniga föreslagna procenttalen för tilläggsränta — en kvarts resp. en procent — funne inspektionen något i princip att erinra. Med hänsyn dels till att nu gällande regler endast upptog en differens av 0.4 procent mellan de räntesatser, som vore bestämmande för nedskrivningen av å ena sidan guldkantade och å andra sidan övriga obligationer, och dels till att sparbanksföreningen uttalat sig för en lägre tilläggsprocent för grupp 3, ville sparbanksinspektionen emellertid icke motsätta sig att denna bestämdes till endast en halv procent.

Jämväl *fullmäktige i riksbanken* hava uttalat, att beräkningen av medeltalsvärdet icke lämpligen borde grundas på riksbankens diskontosatser och

att fullmäktige i princip icke hade något att erinra mot att beräkningen i stället grundades på den verkliga räntan på obligationsmarknaden. Den metod de sakkunniga föreslagit syntes emellertid kunna göras mera ändamålsenlig. Av praktiska skäl hade de sakkunniga stannat vid att föreslå, att beräkningen av medeltalet skulle grundas på den genomsnittliga genasträntan av alla å fondbörsen noterade guldkantade obligationer. Det syntes lämpligare, att man i stället sökte basera medeltalsberäkningen på den effektiva räntan. Då emellertid kursen å obligationer, noterade över pari, påverkades av en efterfrågan även för placering av kassamedel och därför icke avspeglade läget på kapitalmarknaden, syntes obligationer, noterade över pari, icke böra ifrågakomma såsom basis för beräkningen. Därest man utslöte obligationer, som noterades över pari, skulle dock materialbrist kunna uppkomma. I en dylik situation syntes det böra åligga sparbanksinspektionen, som hade att verkställa beräkningarna, att med stöd av annat befintligt material — andra obligationskurser, ränteläget för kommunallån etc. — fastställa medeltalet för året. Fullmäktige ville ifrågasätta, om det icke kunde anses lämpligt att inspektionen, innan dylikt fastställande skedde, begärde yttrande i frågan av fullmäktige i riksbanken. — Fullmäktige förutsatte, att sparbank alltid skulle äga verkställa värdesättningen av obligationerna sålunda, att den effektiva räntan överensstämde med berörda medeltal.

Den av de sakkunniga förordade indelningen av obligationerna i tre grupper har av fullmäktige tillstyrkts, under förutsättning att den beräknade skillnaden i avkastningen mellan grupp 1 och grupp 3 avsevärt minskades. Det syntes fullmäktige, att man utan risk borde kunna tillämpa en regel, som innebure, att man för grupp 3 räknade med endast en halv procent större avkastning än för grupp 1.

Styrelsen för *svenska bankföreningen* har yttrat:

Enligt styrelsens mening vore det mest rationellt att för här avsedda ändamål utforma regler, som innebure att sparbanker, vilkas ställning icke medgäve dem att bokföra sina obligationer till det aktuella värdet, skulle kunna av sparbanksinspektionen meddelas tillstånd att tills vidare hålla dem i högre värden men med skyldighet att under en viss tidsperiod och enligt en fastställd plan småningom bortskryva övervärdena. Skulle frågans lösning enligt dylikt principer icke anses möjlig, återstode att överväga de alternativa regler, som diskuterats av de sakkunniga. Alla dessa regler sökte den önskade tryggheten i anknytning till förhållandena under en förfluten tid. Den svaghet, som följde därav, vore således för dem samtliga gemensam. På sådana regler som dessa kunde emellertid icke ställas större anspråk än att de skulle åstadkomma säkerhet för en värdering, som kunde anses motsvara skäligen anspråk på försiktighet och vore ägnad att verka utjämnande vid tvära kastningar på marknaden. Från denna synpunkt syntes de tre alternativen icke vara alltför mycket olika varandra. Till förmån för den för närvarande gällande regeln talade, att sparbankerna inrättat sig efter densamma och att den förefölle enklare än de övriga. Skulle den av de sakkunniga förordade linjen föredragas, enligt vilken värderingen skulle fotas på obligationsräntan under de senaste tio åren, vore givetvis, såsom de sakkunniga jämväl anmärkt, det riktigaste att varje hos sparbankerna före-

fintlig obligationspost bleve bokförd efter värdena å samma slag av obligationer. En sådan regel skulle dock enligt de sakkunnigas mening bliva alltför komplicerad. Styrelsen hölle för sannolikt, att de sakkunniga här överskattat svårigheterna. Antagligen skulle de erforderliga beräkningarna kunna utan stor möda årligen utföras inom sparbanksinspektionen, som skulle hava att sammanställa de erhållna värdena i en förteckning för distribuering till sparbankerna. Valdes emellertid det av de sakkunniga föreslagna tillvägagångssättet att sammanföra obligationerna i ett mindre antal kategorier, som inbördes behandlades lika, ansåge styrelsen det vara önskvärdt, att i de regler, som i enlighet därmed meddelades, hänvisning icke gjordes till annan lagstiftning, nämligen förmynderskapslagstiftningen. Bättre syntes vara att de obligationer, som borde hänföras till den andra av de tre i förslaget upptagna klasserna, uppräknades, eventuellt med rätt för sparbanksinspektionen att till denna klass foga även andra obligationer, då omständigheterna gjorde det påkallat.

Beträffande de sakkunnigas förslag att uppskrivning av obligations bokförde värde till täckande av motsvarande nedskrivning av annan tillgångs bokförda värde ej skulle få överstiga vare sig medeltalsvärdet, nominella värdet eller marknadsvärdet har *svenska sparbanksföreningen* yttrat, att det vore meningslöst att förhindra obligationernas uppskrivning till marknadsvärdet, eftersom en sparbank uppenbarligen kunde sälja obligationer ena dagen och återköpa likartade obligationer en annan dag.

Sparbanksinspektionen har yttrat, att uppskrivning av ifrågavarande slag borde få ske oberoende av medeltalsvärdet till det lägsta av följande två värden, nämligen marknadsvärdet och nominella värdet.

Fullmäktige i riksbanken hava på denna punkt gjort ett uttalande av samma innebörd.

Bank- och fondinspektionen har förordat, att obligationer icke i något fall skulle få bokföras över sitt parivärde.

*Departements-
chefen.*

Frågan om värdering av sparbanks obligationer är utan gensägelse en av de allra vanskligaste inom hela sparbankslagstiftningen. De övriga nordiska ländernas motsvarande lagstiftning erbjuder prov på ett flertal olika metoder för lösning av detta spörsmål, av vilka dock ingen synes vara av beskaffenhet att kunna tjäna som förebild för vårt lands vidkommande.

Emellertid synes så gott som fullständig enighet råda därom, att den i gällande lag stadgade anknytningen av medeltalsberäkningen till riksbankens diskontosatser icke längre kan anses innefatta någon lämplig lösning.

Såsom den i det föregående lämnade redogörelsen giver vid handen hava de sakkunniga i stället förordat, att ett tioårigt genomsnittsvärde av guldkantade obligationer enligt noteringarna å Stockholms fondbörs skulle läggas till grund för den alternativa bokföringsregeln med avseende å sparbanks obligationer. Härigenom skulle man, anse de sakkunniga, kunna förverkliga den enligt deras mening riktiga principen, att en sparbanks obligationer bokföras till belopp, som i möjligaste mån ansluta sig till vad en försäljning å allmänna marknaden skulle inbringa.

Gentemot detta resonemang har från sparbankshåll invänts, att man därigenom tillmätte likvidationssynpunkten alltför stor betydelse. Emellertid torde väl — även om det hör till undantagen, att en sparbank nödgas trädas i likvidation — stundom förekomma att en sparbank av en eller annan anledning finner påkallat att sälja en viss obligationspost. Särskild tyngd äger också likviditetskravet med avseende å den del av sparbanks obligationsinnehav, sparbanken redovisar såsom kassareserv. Givetvis måste det av dessa skäl ur det allmännas synpunkt framstå såsom ett önskemål, att obligationerna bokföras på ett sätt som i möjligaste mån tillgodoser även likvidationssynpunkten. Enligt min uppfattning framstår det då som en naturlig lösning, att man vid värdering av obligationer lägger börsnoteringarna å sådana värdepapper till grund. Vad från sparbankshåll i övrigt invänts emot de sakkunnigas förslag synes mig i väsentlig mån bliva beaktat, om man accepterar de av fullmäktige i riksbanken och sparbanksinspektionen föreslagna modifikationerna i sakkunnigförslaget. För att undvika den påverkan å obligationskurserna, som efterfrågan å placeringsmöjligheter för kassamedel utövar, synes mig dock från det material, som skulle läggas till grund för medeltalsberäkningen, böra avföras icke blott obligationer noterade över pari utan även sådana obligationer noterade i eller under pari, vilka hava en kortare återstående löptid än tio år. Förnekas kan visserligen icke, att nu åsyftade modifikationer i de sakkunnigas förslag i viss mån äro ägnade att komplicera ifrågavarande regler. Men även om denna lösning av problemet sålunda icke går helt fri från anmärkningar, synes den mig dock innebära en framkomlig väg och utgöra en uppenbar förbättring i förhållande till nu gällande bestämmelser.

Den av mig förordade lösningen skulle alltså innebära, att guldkantade obligationer i sparbanks balansräkning skulle få alternativt upptagas till sådant värde, att avkastningen motsvarar medelräntan under de senaste tio åren å nämnda slag av obligationer, vilka å fondbörsen noterats högst till pari och för vilka den återstående löptiden överstiger tio år. Sagda medelränta skulle för varje år beräknas av sparbanksinspektionen.

I likhet med de sakkunniga finner jag lämpligt att de olika slagen av obligationer hänföras till tre olika grupper, på sätt de sakkunniga angivit. Såsom fullmäktige i riksbanken förordat, torde tilläggen för grupperna 2 och 3 böra fastställas till en fjärdedels respektive en halv procent.

Från vissa håll har framhållits, att materialbrist vid något tillfälle kunde tänkas föreligga vid medelräntans beräkning enligt den nu föreslagna metoden. Uppenbarligen minskas dock olägenheterna därav i den mån hänsyn tages till flera tidpunkter under varje år. Av detta skäl synes det böra föreskrivas, att hänsyn skall tagas till noteringarna vid minst ett tillfälle under varje kalenderkvartal. Därest obligationer, varom här är fråga, under något kvartal noterats i så ringa omfattning, att sparbanksinspektionen finner noteringarna icke utgöra tillfredsställande grund för medelräntans beräkning, torde det böra ankomma å Kungl. Maj:t att efter framställning av inspektionen fastställa det procenttal, som med avseende å detta kvartal

skall utgöra grund för beräkningen. Att avgörandet hänskjutes till Kungl. Maj:t synes motiverat med hänsyn till frågans betydelse för sparbankerna.

I likhet med fullmäktige i riksbanken och sparbanksinspektionen utgår jag från, att medeltalsberäkningen skall baseras på den s. k. effektiva räntan, vid vars beräkning hänsyn tages ej blott till i obligationen utfäst ränta utan även till vid obligationens inlösning eventuellt uppkommande kapitalvinst. Särskild föreskrift härom i lagtexten torde icke vara erforderlig.

Såsom fullmäktige i riksbanken uttalat, bör sparbank uppenbarligen äga rätt att verkställa värdesättningen av sina obligationer sålunda, att den effektiva räntan för sparbanken överensstämmer med det av sparbanksinspektionen beräknade medeltalet. Dock bör intet hinder föreligga för sparbank att tillämpa genastränta, ett beräkningssätt som praktiskt taget alltid leder till en starkare nedskrivning.

I likhet med de sakkunniga finner jag medeltalsregelns tillämpning böra begränsas till räntebärande obligationer av i 25 § angivet slag. Den föreslagna övergångstiden av tolv år synes mig även vara att förorda.

Beträffande frågan om reglerna för uppskrivning av obligations bokförda värde anser jag i likhet med fullmäktige i riksbanken och sparbanksinspektionen, att uppskrivning till täckande av motsvarande nedskrivning av annan tillgångs bokförda värde bör få ske oberoende av medeltalsvärdet till marknadsvärdet i den mån detta icke överstiger nominella värdet.

Jag övergår härefter till frågan om bokföring av bundna lån. I sparbankslagen finnas för närvarande inga särskilda bestämmelser angående bokföringen av sådana bundna lån, som sparbankerna redan enligt gällande bestämmelser äga utlämna, d. v. s. bundna kommunlån.

De sakkunniga framhålla, att delvis samma skäl, som låge till grund för reglerna om bokföringen av obligationer, syntes tala för att motsvarande föreskrifter även gjordes tillämpliga med avseende å bundna lån. Även en placering av sparbanks medel i sådana tillgångar innefattade risk för att, om placeringen bundits under en tid av lågt ränteläge, avkastningen icke komme att vid en högre räntenivå täcka sparbankens inlåningsränta och förvaltningskostnader. Med hänsyn till risker av förevarande art hade de sakkunniga, då de tillstyrkt medgivande för sparbankerna att i vissa fall utlämna bundna inteckningslån, uttalat att såsom förutsättning därför borde gälla, att sparbankerna skulle åläggas nedskriva de bokförda värdena å lånen på sådant sätt, att avkastningen kunde beräknas medgiva en tillfredsställande förräntning även under ett eventuellt inträdande högre ränteläge. I överensstämmelse med denna synpunkt ansåge de sakkunniga motiverat, att bestämmelser meddelades jämväl om bokföringen av bundna kommunlån.

Beträffande grunderna för bokföringen av bundna lån uttala de sakkunniga, att reglerna därutinnan i möjligaste mån borde anslutas till vad som skulle gälla i fråga om obligationer. Då man emellertid med avseende å bundna lån näppeligen kunde tala om några marknadsvärden, syntes det

vara nödvändigt att grunda bokföringsreglerna för dessa å medeltalsvärden. Det syntes därvid till en början naturligt, att de bundna kommunlånen i bokföringshänseende jämställdes med kommunobligationer och att det sålunda föreskrevs, att dessa lån i balansräkning ej finge upptagas till högre värde än att deras avkastning utginge efter en räntefot, som med en fjärdedels procent överstege medelräntan för tio år å guldkantade obligationer. Vad anginge de bundna inteckningslånen vore enligt de sakkunnigas förslag förutsatt, att dessa skulle vara grundade på primär inteckningssäkerhet. Med hänsyn därtill borde även dessa lån bokföras efter samma grunder som föreslagits för kommunala och andra för placering av omyndigs medel kvalificerade obligationer.

Av motsvarande skäl som anförts i fråga om de nya bestämmelserna om bokföring av obligationer hava de sakkunniga även beträffande de föreslagna bokföringsreglerna i avseende å bundna lån funnit en övergångstid på åttskilliga år vara erforderlig och i sådant hänseende föreslagit, att av sparbank före lagens ikraftträdande bundet lån vid bokslut för tidigare år än det tolfte, räknat från året för lagens ikraftträdande, skall få upptagas till värde överstigande det i förslaget angivna medeltalsvärdet.

Då de sakkunniga, såsom förut nämnts, likställt s. k. räntebundna lån med bundna lån i allmänhet skulle enligt deras förslag samma bokföringsregler gälla för räntebundna som för helt bundna lån.

Enligt uppgift av de sakkunniga är det icke ovanligt, att sparbankerna till kommuner utlämna fasta amorteringslån med räntan rörlig i relation till den inlåningsränta, som vederbörande sparbank under lånets löptid lämnar sina insättare. Ofta vore därvid en viss maximigräns fastställd, som räntan å lånet under inga förhållanden finge överskrida. I sistnämnda fall borde enligt de sakkunnigas mening lånet få bokföras till högst det värde, som skulle få beräknas, om maximiräntan vore generellt gällande. Om åter lånet löpte med marginalränta utan maximering, funnes icke tillräckliga skäl för att lånet skulle vara underkastat bokföringsreglerna för bundna lån utan borde för detsamma gälla de allmänna föreskrifterna om bokföringen av sparbanks tillgångar. Det sist sagda gällde naturligen i än högre grad i fråga om lån, som vore bundna beträffande återbetalningstid och i andra hänseenden men löpte med helt rörlig ränta.

Slutligen nämna de sakkunniga, att fastställandet av särskilda bokföringsregler för bundna lån hade betydelse icke endast ur bokföringssynpunkt utan även såtillvida som för sparbanker med mindre god ställning därigenom sattes en naturlig spärr mot placering av medel i bundna lån.

Svenska sparbanksföreningen har i förevarande fråga yttrat bland annat följande:

Mellan obligationer och bundna lån föreläge den väsentliga skillnaden, att under det att obligationer kunde vara uppförda till marknadsvärdet, de bundna lånen omedelbart måste nedskrivas till avkastningsvärdet. Med de strängare krav på avkastningsvärdet, som av såväl de sakkunniga som

sparbanksföreningen förordats, vore det vanskligt att föreskriva nedskrivningsskyldighet för dylika lån. Att t. ex. omedelbart nedskrivna ett kommunlån med 20 procent vore, om lånet icke vore av ringa betydelse i förhållande till sparbankens insättarbehållning, ägnat att avskräcka från placering. En sparbank med 10 miljoner kronors insättarbehållning och en reservfond på 800,000 kronor borde t. ex. utan risk kunna lägga upp ett lån på 300,000 kronor åt sitt landsting. Med en omedelbar nedskrivning av cirka 60,000 kronor skulle emellertid denna nedskrivning måhända sluka sparbankens hela årsvinst och icke lämna rum för andra nedskrivningar. Det syntes därför som om man borde lämna kommunlånen helt och hållet utanför, så mycket mer som den av de sakkunniga gjorda utredningen visade, att desamma icke procentuellt intoge någon större plats i sparbankernas utlåning.

Vad de bundna inteckningslånen beträffade ställde sig saken något annorlunda. Med den föreslagna korta löptiden och med den effektiva räntan som beräkningsgrund borde nedskrivningsprocenten kunna bli tämligen måttlig. Det kunde därför ifrågasättas, om det verkligen vore nödvändigt att för dessa korta lån hava allt det bokföringsbesvär, som föranledes av nedskrivningarna och deras successiva återförande till vinstkontot. Sparbanksföreningen funne det mera tilltalande, att man i stället hänförde dessa bundna lån till de mindre riskfria placeringarna. På detta sätt skulle 8 procent täckning finnas för desamma i sparbankernas fonder, varigenom svagt fonderade sparbanker avhölles från dylika lån. Även därvidlag vore den avgörande synpunkten, att det kunde innebära stor olägenhet för banken att omedelbart på en gång verkställa en större nedskrivning. Sparbanksföreningen hemställde alltså, att det intresse de sakkunniga velat tillgodose med avseende på dessa lån tillfredsställdes genom en ändring av 25 §. Beträffande den föreslagna övergångsbestämmelsen kunde ifrågasättas, huruvida icke av försiktighetsskäl övergångstiden lämpligen borde utsträckas till sjuåttio år.

Sparbanksinspektionen har ansett nedskrivningsplikt beträffande bundna inteckningslån icke erforderlig. Med den korta löptid, som bleve gällande för de bundna inteckningslånen och med de inskränkningar i övrigt, som omgärdade rätten att utlämna dylika lån, ansåge sig inspektionen med hänsyn till de praktiska skäl, som talade mot nedskrivningstvånget, kunna släppa kravet därpå. Därvid förutsattes dock, att de bundna inteckningslånen enligt sparbanksföreningens förslag icke längre skulle få inräknas bland täckningsfria placeringar enligt 25 §.

Beträffande bundna kommunlån har inspektionen däremot förordat nedskrivningsskyldighet. Härom anför inspektionen bland annat följande:

Bundet kommunlån hade i regel en längre löptid än tio år och måste därför ur förräntningssynpunkt likställas med långa obligationer. Det bundna kommunlånet saknade emellertid obligationens omsättningsmöjlighet, även om man finge antaga, att icke ens i en likviditetskris det skulle vara helt omöjligt att omplacera ett dylikt lån. Man måste emellertid då räkna med eventualiteten av stor kapitalrabatt. Den omständigheten finge ej heller förglömmas, att alla sparbanker, även de minsta och fondsvagaste, enligt den förutsättning, som låge till grund för detta resonemang, fortfarande skulle få binda kommunlån i obegränsad omfattning. Inspektionen hyste även vissa farhågor, att den från kommunernas sida framträdande tendensen att binda lån skulle vinna i omfattning under nuvarande räntekonjunktur. Tillräckligt starka skäl talade därför enligt inspektionens mening för att bundna

kommunlån borde underkastas nedskrivningstvång. Invändningar däremot med hänsyn till de tekniska olägenheterna kunde icke anses nog vägande.

Den av de sakkunniga föreslagna nedskrivningsregeln för bundna kommunlån syntes bliva betungande för sparbankerna. Om man ville behålla nedskrivningstvånget, borde därför regeln modifieras så, att bundna kommunlån i dylikt hänseende bleve likställda med obligationer. Det gällde därför att fastställa ett *marknadsvärde* för ifrågavarande lån. Den enklaste lösningen syntes inspektionen vara, att den för *sistförflutna* året uträknade genomsnittsräntan för guldkantade obligationer ökad med det för obligationsgrupp 2 föreslagna tillägget — 0.25 procent — skulle angiva den ränteavkastning, vartill bundet kommunlån vid slutet av samma år skulle nedskrivas för att icke anses vara bokfört över marknadsvärdet. Det borde även i detta fall ankomma på inspektionen att för varje år fastställa och för sparbankerna bekantgöra ifrågavarande förräntningstal (marknadsvärdetal). Vid uträknanget av här föreslagna beräknade marknadsvärde borde sparbankerna äga frihet att göra detta med effektiv ränta som basis. För de flesta — och i varje fall de mindre — sparbankerna komme det dock troligen att te sig mindre besvärligt att räkna med genastränta. Med tillämpande av effektiv ränta komme emellertid nedskrivningarna icke att bliva för betungande. I analogi med vad som anförts beträffande uppskrivning av obligation till täckande av nedskrivning å annan tillgång borde bundet kommunlån för samma ändamål eller för täckande av förlust å sparbankens rörelse få uppskrivas till det lägsta av följande två värden, nämligen beräknat marknadsvärde och nominellt belopp.

Jämväl *fullmäktige i riksbanken* hava, med hänsyn till att lånetiden för bundna inteckningslån skulle begränsas till tio år, funnit föreskrift om nedskrivning av dessa lån kunna undvaras, därest man i stället föreskreve, att lån av dylikt slag borde räknas såsom icke täckningsfri placering. Därigenom skulle för sparbanken inträda viss fondtäckningsskyldighet beträffande dylika lån.

Även beträffande bundna kommunlån hava fullmäktige intagit samma ståndpunkt som sparbanksinspektionen. Fullmäktige framhålla, att dessa lån i regel hade lång löptid. Även mindre sparbanker utlämnade ofta dylika lån av relativt betydande storlek. Med hänsyn därtill syntes önskvärt, att lånen bleve föremål för nedskrivning, därest man kunde erhålla en lämplig nedskrivningsregel. En nedskrivning enligt de sakkunnigas regel kunde bliva onödigt betungande. Det syntes i stället böra övervägas att beräkna ett marknadsvärde för bundna kommunlån på basis av den för det senaste årsskiftet beräknade medelavkastningen för grupp 2 av obligationerna, vilken grupp omfattade jämväl kommunobligationer. Sparbankerna skulle då för bundna kommunlån liksom beträffande obligationer hava att välja mellan ett beräknat marknadsvärde och ett medeltalsvärde. Därigenom syntes de olägenheter, som skulle följa av att sparbank nödgades nedskriva bundna kommunlån, avsevärt minskas. Enligt fullmäktiges mening borde uppskrivning av bundet kommunlån under de förutsättningar de sakkunniga angivit alltid kunna ske till det beräknade marknadsvärdet, dock ej till högre belopp än det, varå lånet lydde.

Departements-
cheven.

Beträffande frågan, huruvida nedskrivningsskyldighet med avseende å bundna inteckningslån bör föreskrivas, anser jag i likhet med bland andra fullmäktige i riksbanken och sparbanksinspektionen en dylik föreskrift kunna undvaras, därest på sätt i det föregående av mig förordats i stället stadgas, att dylikt lån icke får räknas såsom täckningsfri placering.

Jämväl beträffande frågan om nedskrivning av bundna kommunlån avsluter jag mig till de av fullmäktige och inspektionen föreslagna reglerna, vilka innebära att sparbankerna vid uppförandet i balansräkningen av dessa lån få välja antingen ett beräknat marknadsvärde, grundat på den för det sistförflutna året uträknade genomsnittsräntan för guldkantade obligationer, ökad med det för kommunobligationer föreslagna tillägget av en fjärdedels procent, eller ock det tioåriga medeltalsvärdet med samma tillägg.

Mot den av de sakkunniga föreslagna övergångstiden av tolv år har jag icke något att erinra.

I detta sammanhang anser jag mig även böra omnämna ett uttalande av de sakkunniga, att de av dem föreslagna nedskrivningsreglerna endast skulle avse att bestämma de högsta belopp, till vilka obligationer och bundna lån skulle få bokföras, medan det ofta vore ett önskemål att sparbankerna till stärkande av sin ställning verkställde längre gående nedskrivningar. I anledning av detta uttalande har svenska sparbanksföreningen framhållit, att taxeringsmyndigheterna ofta ej godkänt en nedskrivning å sparbanks obligationer, som gått utöver bestämmelserna i 33 §, ett förhållande som föranlett föreningen att i en den 22 juni 1935 dagtecknad skrift hos Kungl. Maj:t hemställa om åtgärder till rättelse av berörda förhållande. Sistnämnda spörsmål är för närvarande föremål för utredning, vars resultat torde komma att framläggas i annat sammanhang. Emellertid synas de från sparbankshåll framhållna synpunkterna redan hava rönt beaktande i vissa av regeringsrätten under senare delen av år 1936 meddelade utslag, på grund varav berörda spörsmål icke längre torde äga samma aktualitet som förut.

Utöver de förslag till ändringar i 33 § sparbankslagen, för vilka jag nu redogjort, hava de sakkunniga förordat vissa andra jämkningar och tillägg med avseende å sagda paragraf.

De sakkunniga erinra sålunda, att enligt 33 § 1) sparbanks tillgångar ej må upptagas vare sig över sina verkliga värden eller till högre belopp än som motsvara kostnaderna för deras förvärvande eller anskaffande. I den mån ej annat följer av vad som stadgas beträffande bokföring av fast egendom och av obligationer, må dock jämlikt punkten 2) av samma paragraf tillgångarna upptagas till högre belopp än som motsvara kostnaderna för deras förvärvande eller anskaffande, så framt sådant särskilt angives i den förvaltningsberättelse, styrelsen har att avlämna. I anslutning till vad som gäller enligt 1929 års bokföringslag föreslå de sakkunniga sådan komplettering av nämnda bestämmelser, att uppskrivning av tillgångs bokförda

värde skall angivas i förvaltningsberättelsen icke blott när tillgången upptages till högre belopp än som motsvarar kostnaden för dess förvärvande eller anskaffande utan även då tillgångens värde uppföres högre än i närmast föregående balansräkning.

Enligt 9 § 2) bokföringslagen må i stället för avskrivning å tillgångar, avsedda för stadigvarande bruk, motsvarande belopp uppföras bland skulderna å särskilt *värdeminskningskonto*. Sådant konto får ej minskas annorledes än genom en minskningen motsvarande avskrivning å ifrågavarande tillgångar.

De sakkunniga yttra, att vissa sparbanker ansett det vara förenat med fördelar att, sedan av bokföringsreglerna i 33 § sparbankslagen betingade avskrivningar ägt rum, därutöver av årsvinsten uppföra särskilda belopp å delcrederekonto med ändamål att framdeles tjäna till täckning av ytterligare behövlige avskrivningar. Det hade emellertid varit föremål för tvekan, om sålunda avsatta medel borde betraktas såsom tillhörande reservfonden eller vilken natur de eljest skulle anses hava. Till undvikande av oklarhet i förevarande hänseende förorda de sakkunniga, att i 33 § införas bestämmelser med motsvarande syfte som nyss angivna stadganden i bokföringslagen beträffande användning av värdeminskningskonto. Till skillnad från sådant värdeminskningskonto, vilket finge anses reserverat för bokföring av tillgångar avsedda till stadigvarande bruk i den bokföringsskyldiges rörelse, borde enligt de sakkunnigas uppfattning i sparbankslagen begagnas beteckningen *nedskrivningskonto*. De sakkunniga föreslå sålunda, att i stället för nedskrivning av tillgångs värde motsvarande belopp skulle få uppföras å särskilt nedskrivningskonto. Denna möjlighet borde stå öppen, vare sig nedskrivningen påkallades av lagens föreskrifter eller densamma ginge längre än som föranleddes av dessa. Belopp, som uppförts å nedskrivningskonto, skulle avse viss bestämd tillgång. Minskning av sådant konto skulle endast vara medgiven, där nedskrivning med samma belopp skedde å motsvarande tillgång eller då uppskrivning av denna tillgång skedde enligt vad i 33 § medgäves.

Till närmare upplysning om hur de sakkunniga tänkt sig att nedskrivningskonto skulle uppläggas och användas anföres i betänkandet, att — ehuru sådant konto skulle hänföras till bestämt angiven tillgång, t. ex. ett visst lån eller en viss obligationspost — det likväl icke borde möta hinder att i balansräkningen sammanföra ifrågavarande konton antingen i en gemensam post eller, kanske lämpligare, med uppdelning efter de slag av tillgångar, lån, obligationer o. s. v., som avsåges med kontona. Det borde stå sparbank fritt att uppföra nedskrivningskontona å skuldsidan i balansräkningen eller att anknyta dem såsom avdragsposter till respektive tillgångar. Liksom uppskrivning av tillgångs bokförda värde borde även minskning av nedskrivningskonto angivas i förvaltningsberättelsen. När en tillgång, vartill visst nedskrivningskonto blivit hänfört, avförts ur sparbankens räkenskaper, exempelvis på grund av återbetalning av lån, borde det åligga sparbanken

att återföra det å kontot kvarstående beloppet såsom vinst i sparbankens räkenskaper. Detta syntes bland annat påkallat ur taxeringssynpunkt. Ett nedskrivningskonto av föreslagen art intoge uppenbarligen en helt fristående ställning i förhållande till sparbanks reservfond och borde överhuvud taget icke få inräknas bland fonderna. Detta innebure bland annat, att hänsyn till storleken av dylika konton icke finge tagas vid beräkning av sparbanks inlåningsrätt enligt 25 § sparbankslagen.

Utöver nu berörda ändringar i 33 § hava de sakkunniga jämväl föreslagit vissa jämkningar i paragrafen av redaktionell natur, vilka icke torde tarva närmare förklaring.

I yttrandena har de sakkunnigas förslag i nu angivna delar lämnats utan erinran.

Departementis-
chefen.

Jag biträder de sakkunnigas förslag att, i anslutning till bokföringslagens motsvarande föreskrifter, i 33 § sparbankslagen utsäges, att uppskrivning av tillgångs bokförda värde skall angivas i förvaltningsberättelsen icke blott när tillgången upptages till högre belopp än som motsvarar kostnaden för dess förvärvande utan även då tillgångens värde uppföres högre än i närmast föregående balansräkning.

Förslaget att i stället för nedskrivning av tillgångs värde motsvarande belopp skall få uppföras å särskilt nedskrivningskonto finner jag mig jämväl böra förorda. Mot de ändringsförslag av redaktionell natur, som de sakkunniga framlagt, synes intet vara att erinra.

De nu förordade nya bestämmelserna i sparbankslagen torde böra träda i kraft den 1 juli 1937.

Utöver vad i det föregående yttrats angående de övergångsbestämmelser, som synas erforderliga, torde allenast behöva tilläggas följande. Beträffande sparbank, vars reglemente blivit stadfäst före den 1 juli 1937, torde böra föreskrivas, att så länge obligation eller bundet kommunlån i balansräkning upptages över sitt värde, beräknat enligt de nya reglerna, säkerhetsfond eller grundfond eller ränta därå icke må återbäras, med mindre fonden tecknats före nyssnämnda dag och rätt till återbäring därvid avtalats, och ej heller uppkommen vinst utan särskilt tillstånd av Konungens befallningshavande användas för ändamål, som i 35 § andra stycket sägs.

I överensstämmelse med vad i det föregående anförts har inom finansdepartementet upprättats förslag till *lag angående ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker*.

Föredraganden hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över ifrågasvarande lagförslag, av den lydelse bilaga¹ vid detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten.

Ur protokollet:

R. Borgström.

¹ Denna bilaga, vilken är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 9 mars 1937.

N ä r v a r a n d e:

justitierådet AFZELIUS,
regeringsrådet ASCHAN,
justitieråden FORSBERG,
SANDSTRÖM.

Enligt lagrådet den 5 mars 1937 tillhandakommet utdrag av protokoll över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 12 februari 1937, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtan-
de skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas
över upprättat förslag till *lag angående ändring i vissa delar av lagen den 29
juni 1923 (nr 286) om sparbanker.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av
hovrättsassessorn Hjalmar Nordfelt.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
Ragnar Kihlgren.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kunglig Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 13 mars 1937.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie-, social- och kommunikationsdepartementen anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, lagrådets den 9 mars 1937 avgivna utlåtande över det den 12 februari 1937 till lagrådet remitterade förslaget till *lag angående ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker*, därvid föredraganden hemställer, att förslaget, som av lagrådet lämnats utan anmärkning, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Kunglig Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Folke Ericson.
